

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİN- DEVLET İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE
KÜRTAJ POLİTİKALARI

Dilara KARA
2501210152

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Fatih VAROL

İSTANBUL-2024

ÖZ
DİN VE DEVLET İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA AMERİKA BİRLEŞİK
DEVLETLERİNDE KÜRTAJ POLİTİKALARI
DİLARA KARA

Amerika Birleşik Devletleri’nde din devlet ilişkileri laik bir yapı üzerine kuruludur. Kuruluş maddesi gereğince devlet herhangi bir dini destekleyemez ve dine dayalı politikalar yürütemez. Anayasa ayrıca, her bireyin dini inancını özgürce yaşama hakkını da güvence altına almıştır. Din ve devlet arasında sağlanmaya çalışılan ayrılık ilkesi Amerika Birleşik Devletleri toplumunda çeşitli tartışmalara neden olmuştur. Bu tartışmaların temeli muhafazakâr ve liberal grupların farklı bakış açılarına dayanmaktadır. Muhafazakâr gruplar dinin kamusal alanda da önemli bir yerinin olduğunu desteklerken liberal gruplar dinin kamusal alandan ayrışmasını savunmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri anayasasında ise hem din ve devlet ayrımı benimsenmiş hem de din özgürlüğünü temel bir hak olarak tanımlamıştır. Din ve devlet ilişkilerinde sağlanmaya çalışılan bu denge, politik ve toplumsal meselelerde bazı tartışmaların önünü açmıştır. Bu çalışmada Amerika Birleşik Devletleri’nin din-devlet ilişkisi ‘Kürtaj Politikaları’ üzerinden incelenecektir. Bu bağlamda kürtaj meselesi sadece ahlaki ve bireysel haklar çerçevesinde bir tartışma değil, aynı zamanda din ve devlet ilişkilerinin dinamiklerini anlamak açısından da oldukça önemlidir.

Kürtaj konusu, Amerika Birleşik Devletleri’nde 20. yüzyılın başlarında sağlık açısından tehlikeli olarak değerlendirilmekte ve toplumda hoş karşılanmayan bir uygulama olarak görülmekteydi. 1945 yılı İkinci Dünya Savaşı sonrasında yükselen feminist hareketleri ve gelişen teknolojik aletlerle beraber kürtaja yönelik olumsuz algılar yeniden şekillenmiştir. Bu noktada kürtajı destekleyen feminist aktivistlerin ve uzman sağlıkçıların önemli bir etkisi olmuştur. Kürtaj taraftarları “kadının bedeni üzerindeki seçim özgürlüğüne” odaklanırken kürtaj karşıtları “her bireyin yaşama hakkı” olduğuna odaklanmıştır. 1970 öncesi dönemde genel olarak muhafazakâr dini gruplar kürtajın yasak olmasını desteklerken, feminist ve liberal gruplar kürtajın serbest olmasını desteklemiştir.

1973 yılında sonuçlanan *Roe v. Wade* davasının kararı kürtaj tartışmaları için dönüm noktası olmuştur. *Roe v. Wade* davasında Yüksek Mahkeme'nin kararıyla, kürtaj anayasal bir hak olarak tanımlanmıştır. Bu davayla beraber ulusal partilerin dikkatini çeken kürtaj konusu artık siyasallaşmaya başlamıştır. Özellikle 1980'lerde Evanjelistler'in Amerikan siyaseti üzerinde etkisinin artması kürtaj tartışmalarında kilit bir rol oynamıştır. Bu doğrultuda muhafazakâr politikaları destekleyen Evanjelistler, Cumhuriyetçi Parti ile ittifak etmiş ve kürtajın yasaklanması yönünde güçlü bir siyasi baskı yaratmıştır. Bu ittifak öte yandan, kürtaj taraftarları ile Demokrat Parti'nin yakınlaşmasında etkili olmuştur. Böylece kürtaj konusu tıbbi ve ahlaki bir meselenin ötesinde, ideolojik bir kutuplaşmaya dönüşmüş ve din-devlet ilişkilerini doğrudan etkilemiştir.

Roe Kararı sonrasında Evanjelistler, kürtaj karşıtı politik mücadelesine devam etmiştir. Yüksek Mahkeme 24 Haziran 2022'de, kürtajı anayasal bir güvence altından çıkarıp, herhangi bir kısıtlama olmaksızın yasaklanabileceği kararını eyaletlerin yetkisine bırakmıştır. Bu karar başta Evanjelistler olmak üzere, muhafazakâr dini grupların devlet politikasına olan etkisinin gözlenmesinde oldukça önemlidir. Bu çalışmada, dini inançların devlet politikasına yansımalarının bir örneği olarak kürtaj konusu ele alınmıştır. Bu durum, Amerika Birleşik Devletleri'nin katı din-devlet ayrımı ilkesinin bulanıklaşmasına neden olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Amerika Birleşik Devletleri, Din ve Devlet ilişkisi, kürtaj, din ve devlet ayrılığı, din ve devlet modelleri, Cumhuriyetçi Parti, Demokrat Parti.

ABSTRACT

ABORTION POLICIES IN THE UNITED STATES OF AMERICA IN THE RELATIONSHIP BETWEEN THE STATE AND RELIGION

DİLARA KARA

Religion-state relations in the United States are based on a secular structure. According to the Establishment Clause, the state cannot endorse any religion or pursue policies based on religion. The Constitution also guarantees the right of every individual to practice one's beliefs freely. The principle of separation of religion and state has caused various debates in the US society. These debates are based on the different perspectives of conservative and liberal groups. While conservative groups support that religion has an important place in the public sphere, liberal groups advocate the separation of religion from the public sphere. The constitution of the United States of America, on the other hand, not only recognizes the separation of religion and state but also defines freedom of religion as a fundamental right. This balance in the relationship between religion and state has led to some debates on political and social issues. In this study, the religion-state relationship of the United States of America will be analyzed through 'Abortion Policies'. In this context, the issue of abortion is not only a debate within the framework of moral and individual rights but also crucial in terms of understanding the dynamics of religion and state relations.

At the beginning of the 20th century in the United States, abortion was considered a health hazard and an unwelcome practice in society. After the Second World War in 1945, negative perceptions towards abortion were reshaped with the rising feminist movements and technological advances. At this point, feminist activists and medical specialists who supported abortion had a significant impact. While pro-choicers focused on "a woman's freedom of choice over her body", opponents of abortion focused on "every individual's right to life". In the pre-1970 period, conservative religious groups generally supported the prohibition of abortion, while feminist and liberal groups supported the freedom of abortion.

The 1973 Roe v. Wade case was a turning point in the abortion debate. With the Supreme Court's decision in Roe v. Wade, abortion was recognized as a constitutional right. In this case, the abortion issue, which attracted the attention of national parties, became politicized. Especially in the 1980s, the growing influence of evangelicals on American politics played a key role in the abortion debate. In this direction, Evangelicals supported conservative policies allied with the Republican Party and created strong political pressure to ban abortion. This alliance, on the other hand, was instrumental in the rapprochement between the pro-abortionists and the Democratic Party. Thus, beyond a medical and moral issue, the abortion issue turned into an ideological polarization and directly affected religion-state relations.

After the Roe decision, evangelicals continued their political struggle against abortion. On June 24, 2022, the Supreme Court removed abortion from the constitutional guarantee and left it to the states to decide whether it could be banned without any restrictions. This decision is crucial in observing the influence of conservative religious groups, especially Evangelicals, on state policy. This study focuses on abortion as an example of the reflection of religious beliefs on state policy. This situation blurs the strict separation of religion and state in the United States.

Keywords: United States, relationship between religion and state, abortion, separation of religion and state, religion and state models, Republican Party, Democratic Party

ÖNSÖZ

Bu tez, üniversite hazırlık sürecimden itibaren akademik anlamda hedeflediğim Amerika Birleşik Devletleri'ndeki din ve devlet yapısına olan ilgimin bir sonucu olarak şekillendi. O dönemde bu ülkenin dini ve kültürel yapısı, beni büyük ölçüde etkiledi ve bugün ulaştığım noktada bu tezi yazmamda ilham kaynağı oldu. Bu hedefimi gerçekleştirmede öncelikle tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Fatih Varol'a derin teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca bu süreçte manevi desteklerini her zaman yanımda hissettiğim aileme sonsuz teşekkür ederim. Son olarak, bana araştırma süresince destek olan tüm arkadaşlarıma ve Esra Nur Demirel'e tüm kalbi duygularıyla şükranlarımı sunuyorum.

Dilara KARA

İstanbul, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	vi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	ix
RESİMLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DİN VE DEVLET İLİŞKİSİ

1.1. Din- Devlet ilişkisi ve Din- Devlet Modelleri	7
1.2. Amerika Birleşik Devletleri ve Tarihsel Dini Arka Planı	14
1.3. Amerika Birleşik Devletleri ve Sivil Din.....	18
1.4. Amerika Birleşik Devletleri’nde Dini Gruplar ve Siyasal Yönelimleri.....	19
1.5. Dini Gruplar Açısından Kürtaj.....	27

İKİNCİ BÖLÜM

ROE V. WADE ÖNCESİ KÜRTAJ VE ROE DAVASI KARARI

2.1. Kürtaj ve Tarihsel Arka Planı.....	33
2.2. Roe Kararına Zemin Oluşturan Davalar ve Roe v. Wade Davası.....	37
2.3. Roe v. Wade Davası	39
2.4. Taraflar ve Tartışmalar	40
2.5. Kürtaj Taraftarları ve Argümanları.....	42
2.5.1. Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliği Argümanı	45
2.5.2. Mahremiyet Argümanı	46
2.5.3. Kürtaj Karşıtı Taraftarlar ve Argümanları:.....	48
2.5.4. Cenin Hakları Argümanı	50
2.5.5. Beckwith’in Argümanı: Yaşam Argümanı	52
2.5.5.1. Beckwith’in Çıkarımı	53
2.5.5.2. Doğmamış Eşitlik Argümanı	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ROE V. WADE KARARI SONRASI

3.1. Roe Kararı Sonrasında Kürtaj Tartışmaları.....	55
3.2. Siyasi Parti Taraftarlarının Kürtaj Kimlikleri	60
3.2.1. Kürtajın İstisnai Durumlarına Göre Parti Taraftarlarının Görüşleri.....	64
3.2.2. Cumhuriyetçiler, Demokratlar ve Din- Kürtaj İlişkisi	67
3.3. Eyaletler Açısından Kürtaj	70
3.3.1. 1976 Hyde Değişikliği	71
3.3.2. Yazılı Rıza Kısıtlamaları	73
3.4. Kürtaj Tartışmalarında Yeni Bir Sayfa: Dobbs v. Jacson Davası ve Günümüz Kürtaj Tartışmaları	75
3.5. Sosyal Organizasyonların Kürtaj Tartışmalarındaki Etkisi.....	79
SONUÇ.....	89
KAYNAKÇA.....	95

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.1: Evanjelik, Liberal Protestanlar ve Katoliklerin yıllara Göre Kürtaj Dağılımı (1972-2002).....	31
Grafik 3.1: 1995- 2024 Yılları Arası Cumhuriyetçilerin Kürtaj Kimlik Eğilimi.....	61
Grafik 3.2: 1995- 2024 Yılları Arası Demokratların Kürtaj Kimlik Eğilimi.....	62

RESİMLER LİSTESİ

Resim 3.1: Guttmacher Enstitüsü’nün Eyaletler ve Kürtaj Kısıtlamaları Paylaştığı Eyalet Haritası	57
Resim 3.2: ABD Eyaletlere Göre Dinadarlık Oranları	58
Resim 3.3: 2020 Yılı ABD’ki Başkanlık Seçim Sonuçlarının Eyaletler Bazında Parti Dağılımı	59

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
vb.	: Ve benzeri

GİRİŞ

Her ne kadar kuruluş ilkelerinde din ve devlet ayrılığı ilkesi benimsenmiş olsa da Amerika Birleşik Devletleri'nde din, toplumsal ve siyasi alanda önemli bir etkiye sahiptir. Birleşik Devletleri Anayasası'nın Birinci Ek Maddesi, devletin herhangi bir dini desteklemesini veya teşvik etmesini yasaklarken, bireylerin dini inançlarını özgürce ve devlet müdahalesi olmaksızın yaşayabilmesini güvence altına almıştır. Böylece din ve devlet arasındaki ilişki hem ayrı tutulmaya hem de özgürlük çatısı altında korunmaya çalışılmıştır. Ayrışma ve korunma ile sağlanmaya çalışılan bu denge durumu, din ve devlet arasındaki sınırların ne ölçüde korunması gerektiği ve dinin kamusal alandaki rolünün nasıl şekillenmesi gerektiği konusundaki fikir ayrılıklarını da beraberinde getirmiştir.

Din, Amerika Birleşik Devletleri toplumunun hem ahlaki hem de kültürel değerlerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamış, kuruluşundan itibaren dini çoğulculuğu esas alan bir devlet yapısına sahip olmuştur. Avrupa'daki dini baskılardan kaçan göçmenler Kuzey Amerika kıtasında yeni bir özgürlük arayışı içerisindeydi. Özellikle Protestan gruplarından oluşan bu göçmenler arasında yeni bir dünya arayışında olan püritenler için bireysel özgürlük aynı zamanda dini yaşamışındaki özgürlüğü ifade etmekteydi. Kendilerine bu özgürlüğü sağlayan bu kıta için daha sonrasında savaşacaklar ve bağımsızlık savaşına da dahil olacaklardı. 1775 yılında yapılan Bağımsızlık Savaşı'nda birçok dini grup ülkenin bağımsızlığı adına birlikte ortak bir mücadele vermişlerdir. Böylece Amerika Birleşik Devletleri 4 Temmuz 1776 yılında Bağımsızlık Bildirgesi ile federal bir hükümet haline gelmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin kuruluşunda karşısına alacağı bir ruhban sınıfının olmayışı, Avrupa tecrübesindeki ruhban karşıtlığının oluşmasını engellemiştir. Bu nedenle Amerika Birleşik Devletleri'nin temelinde ayrışmacı bir din-devlet dinamiğinden ziyade uzlaşmacı bir din-devlet dinamiği bulunmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki din-devlet ilişkisi ayrılığı negatif bir anlamda değil, pozitif bir anlamda bir ayrılığı içermektedir. Ancak din ve devlet ayrılığı ilkesi her ne kadar pozitif bir anlam taşısa da uygulamada bazı belirsizlikleri ve zorlukları da beraberinde getirmektedir.

Kürtaj, Amerika Birleşik Devletleri'nin hem toplumsal hem de siyasal hayatında oldukça tartışılan bir konudur. Bu tartışmalar laik bir devlet olan Birleşik Devletleri'nde bireyin seçim özgürlüğü sınırları ile devletin toplumsal düzen, ahlaki ve dini motivasyonunun sınırları üzerinden gerçekleşmektedir. Bu nedenle Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kürtaj tartışmaları tıbbi ve hukuki bir meselenin ötesine geçerek siyasal bir mesele haline dönüşmüştür. Bu dönüşüm özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren toplumsal ve politik düzeyde daha fazla görünür hale gelmiştir. Bu hususta özellikle Roe davası kararının kürtaj tartışmaları ulusal parti taraftarları ve siyasi liderlerin dikkatini çekmesinde önemli bir rolü vardır. Roe kararı sonrasında siyasal bir çekişme odağına evrilen kürtaj böylece tıbbi ve hukuki bir meselenin ötesine geçerek Amerikan toplumunu ikiye bölen siyasal bir mesele haline dönüşmüştür.

Peki Amerika Birleşik Devletleri'nde kürtaj tartışmaları siyasi bir çekişmeye nasıl evrildi? Kürtaj konusu Amerika Birleşik Devletleri'nde 19. yüzyıla kadar özerk olarak gündemde değildir. Dönemin toplumsal yapısı çoğunlukla muhafazakardır. Bu kapsamda doğum kontrol ilaçları ve aletleri dahi müstehcen olarak değerlendirilmiş ve halk arasında bir hak olarak görülmemiştir. Bu sebeple doğum kontrol araçları ve kürtaj gibi üreme yöntemleri toplum içerisinde açık bir şekilde tartışılmaktan kaçınılmıştır. Doğum kontrolü ve kürtaja yönelik olumsuz algının temellerinde dini norm ve değerler yatmaktadır. Özellikle Katolik ve Protestan gelenekleri, ceninin yaşam hakkını kutsal görerek kürtajı ahlaki bir suç olarak nitelendirmiştir. Bu dini normlar aynı zamanda yasal düzenlemeleri de etkilemiş ve kürtaja yönelik olumsuz algı oluşturmuştur. Böylelikle eyalet yasaları da zaman içerisinde bazı hukuki kısıtlamalar getirmiştir.

19. yüzyılda yapılan kürtaj işlemlerinin çoğu yasa dışı ve gizli bir şekilde uygulanmıştır. Bu yönden sağlıksız ve tehlikeli yöntemlerle gerçekleştirilen kürtaj işlemleri sonucunda yaşanan kayıplar kürtaj konusunun toplum hafızasında daha da olumsuz izlenimler bırakmıştır. İkinci Dünya Savaşıyla beraber kadın hakları tartışmalarının yükselmesi kürtaj tartışmalarında da tetikleyici olmuştur ve bazı kadın

hakları savunucuları kürtajı da gündemlerine almıştır. ¹ Özellikle yasa dışı ve uzman hekimler tarafından gerçekleştirilmeyen kürtaj sonucunda yaşamını yitiren kadınlar, Margaret Sanger, Betty Friedan ve Gloria Steinem gibi bazı kadın hakları aktivistlerinin dikkatini çekmiş ve kürtaja konusunun daha açık bir şekilde konuşulmasında öncü olmuşlardır. Bu doğrultuda kadın hakları aktivistleri kadınların üreme hakkının da eşitlik ve anayasal bir hak olduğunu iddia etmişler ve kürtaja yönelik olumsuz tabunun değişmesinde etkili olmuşlardır. Bu aktivistler sadece kürtaja yönelik söylemler oluşturmakla kalmamış kürtaj uygulaması sağlayan klinikler de sağlamışlardır. Ancak bu klinikler mevcut eyalet yasaları gereğince kapatılmış ve hapis ve para gibi cezai işlem uygulanmıştır. ² Uygulanan cezai işlemler yankı uyandırmış ve kürtaj destekçilerinin daha çok taraftar kazanmasında etkili oluşturmuştur. Örneğin, **Margaret Sanger** 1916 yılında Amerika Birleşik Devletleri Brooklyn, New York'da ilk doğum kontrol kliniği açması nedeniyle tutuklanmış ve 30 gün hapisshanede yatmıştır.³ Yine kürtaj hakları savunucularından diğer biri olan Dr. Jane Hodgson, 1970 yılının Kasım ayında, ABD'de bir hastanede yasadışı kürtaj yapmaktan hüküm giyen ilk hekim olmuştur.⁴

Diğer bir yandan, kürtaj karşıtı hareketler yaşanan bu kısıtlamaları desteklemekte ve üretilen yeni söylemlere karşı alternatif karşıt söylemler oluşturmuşlardır. Cenin de yaşama hakkı olduğunu savunan kürtaj karşıtı hareketlerin çoğunluğu dini gruplar ve muhafazakâr aktivistler tarafından desteklenmiş ve alternatif söylemler üretilmiştir. Hem muhafazakâr grupların hem de feminist aktivistlerin söylemlerdeki seçim ve yaşam hakkı vurgusu daha sonrasında Amerika Birleşik Devletlerde kürtaj taraftarlarını **seçim taraftarı** olarak, kürtaj destekçilerinin **yaşam taraftarı** olarak anılmasına sebep olmuştur.

20. yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde dindarlık oranı genel olarak yüksektir ve din önemli bir kültürel ve sosyal etkiye sahiptir. Bu dönemde dini liderlerden bazıları kürtaja yönelik tavrını açık bir şekilde ifade ederken bazı dini grup

¹ Carol Hand, **Abortion: Interpreting the Conclusion**, Rosen Publishing Group, 2014, s.11.

² A.e.

³ A.e.

⁴ Rainey Horwitz, "Jane Elizabeth Hodgson (1915–2006)", Embryo Project Encyclopedia (2017-06-28).

liderleri ise sessiz kalmayı tercih etmiştir. Kürtaj konusunda sessiz kalmayı reddeden Katolik Kilisesi, papalık ifadelerinde cenin kutsallığı ve ceninin yaşam hakkını sık sık dile getirmiştir. Benzer şekilde Protestan Kilisesi'ne bağlı Billy Graham ve Reverend Jerry Falwell gibi vaizler, kürtajın hem dini hem de ahlaki açıdan uygun olmadığını savunmuşlardır. Bu söylem ve ifadeler Birleşik Devletleri toplumunda oldukça etkili olmuş ve doğum kontrolü, kürtaj gibi konuların müstehcen olarak kabul edilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Diğer yandan, 20. yüzyılın son çeyreğine doğru yükselen kadın hakları aktivistlerinin kürtajın da anayasal bir hak olabileceği iddiası kürtaj tartışmalarının yönünü değiştirmiştir. 1960 ve 1973 yılları arasındaki süreçte kürtaj tartışmaları daha çok anayasal bir hak taşıyıp taşımadığı yönünde hukukçular ve hekimler tarafından tartışılan bir konu haline gelmiştir. Böylece kürtaj konusu gizli ve tehlikeli olmaktan çıkarak anayasal bir özgürlük olabileceğine yönelik bir dönüşüm yaşamıştır.⁵

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kürtaj tartışmalarının dönüşüm yaşadığı en büyük olayların başında 1973 yılında görülen Roe v. Wade davası gelmektedir. Dava sonrasındaki süreçte kürtaj tartışmaları Amerika Birleşik Devletleri siyasetinde de gündeme gelmiş ve zamanla siyasallaşmıştır. Roe v. Wade davası aynı zamanda kürtaj yanlıları için de ayrı bir öneme sahiptir; zira bu dava, kürtaj yanlılarının uzun süredir mücadele ettiği anayasal koruma hakkını sağlamıştır. Ancak bu karar muhafazakâr kesimde ve bu kesimin yoğun olduğu eyaletlerde hoş karşılanmamış ve olumsuz tepki oluşturmuştur. Muhafazakâr ağırlıklı Texas ve Alabama gibi eyaletlerde, kürtajı zorlaştıran ve erişimi sınırlayan yasalar çıkarılmıştır.

Kürtajın ABD siyasetindeki önemli bir mesele haline gelmesinde Evanjelikler'in belirleyici bir rolü olmuştur. Özellikle 1970 ve 1980'ler arasında Evanjeliklerin siyasete aktif katılım sağlamışlardır. Evanjelik liderler özellikle kürtaj, lgbt evlilikleri, okullarda dua gibi konuları Birleşik Devletler siyasetine taşımışlar ve aktif olarak takip etmişlerdir. Evanjeliklerin siyasete aktif katılımındaki bu yükseliş Ronald Reagan ile zirveye ulaşmıştır. 1980 yılında Cumhuriyetçi Parti başkan adayı olan Reagan Evanjelikler'in Cumhuriyetçi Parti ile daha da yakınlaşmasına neden

⁵ Marry Ziegler, **Beyond Abortion: Roe v. Wade and The Battle For Privacy**, Harvard University Press, 2018, s.22-33.

olmuştur. Reagon Roe Kararından memnun olmayan muhafazakâr Hristiyan grupların da desteğini alabilmek adına seçim kampanyasında sık sık kürtaja atıfta bulunarak kürtaj karşıtı taraftarlarını Cumhuriyetçi Partiye çekmeye çalışmıştır. Bu doğrultuda Cumhuriyetçi Parti kürtaj karşıtı politikaları desteklemiş ve savunmuştur. Buna karşılık, kürtaj hakkının savunulması ise Demokrat Parti tarafından üstlenilmiş ve bu parti kürtaj yanlısı politikaları desteklemiştir. Bu doğrultuda, liberaller ve kürtaj hakları savunucuları, Roe v. Wade kararının desteklenmesini savunan Demokrat Parti etrafında mobilize olmuştur. Bu süreç, zamanla her iki partinin ideolojileriyle bütünleşerek ideolojik bir çatışma hâline dönüşmüş ve çeşitli siyasi uygulamalara yansımıştır. Bu kapsamda Cumhuriyetçi Parti liderleri, Yüksek Mahkeme kararlarını etkileyebilmek adına muhafazakâr yargıç atamaları yapmaya çalışmış, Partial-Birth Abortion Ban Act (2003), kürtaj sağlayıcılarına yönelik yeni yasal zorunluluklar ve Hyde Değişikliği gibi yasal düzenlemeler ile kürtaja erişimi sınırlandırmaya çalışmışlardır. Özellikle George W. Bush döneminde yapılan yargı atamaları, bu süreçte önemli rol oynamıştır. Böylece Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kürtaj tartışması anayasal bir hak olmasının ötesine geçerek ideolojik bir bölünmeye dönüşmüştür.

Donald Trump döneminde ise kürtaja yönelik tavır sertleşmiştir. Trump, başkanlık seçimlerinde kürtaj karşıtı hareketlerin de desteğini alabilmek kürtaj karşıtı olan yargıç atamaları yapacağına dair seçim vaadinde bulunmuş ve başkanlığı döneminde de bu yönde Neil Gorsuch, Brett Kavanaugh ve Amy Coney Barrett gibi isimleri atamıştır. Daha sonrasında bu yargıçlar 2022 yılında Roe v. Wade kararının bozulmasını sağlayan Dobbs v. Jackson Women's Health Organization davasında kilit rol oynamıştır. Bu kararla birlikte yaklaşık 50 yıl süren Roe v. Wade kararı bozularak kürtajın anayasal bir hak olmadığına ve kürtaj düzenlemeleri konusunda yetkinin eyaletlere ait olması gerektiğine karar verilmiştir. Bu karar, kürtaj tartışmalarını Amerika Birleşik Devletleri'nin gündeminde canlı tutmakta dini inançlar ile dini grupların Amerikan siyasetindeki etkisini göstermektedir.

Bu çalışma kapsamında, Amerika Birleşik Devletleri'nin din-devlet ilişkisini tarihsel ve dini arka plan çerçevesinde ele aldıktan sonra, kürtaj tartışmalarını Roe kararı öncesi ve Roe kararı sonrası dönemler olarak detaylı bir şekilde inceleyeceğiz.

Bu bağlamda, kürtaj yanlılarının ve kürtaj karşıtlarının argümanlarını değerlendirerek dinin etkisini ve ulusal partiler açısından kürtaj tartışmalarını inceleyeceğiz. Ayrıca, bu süreçte etkili olan temel davalar ve sosyal organizasyonların kürtaj tartışmasındaki etkisini de inceleyeceğiz. Bu incelemeyi yaparken daha sağlıklı ve somut veriler sunabilmek adına Pew Research Center Araştırma Merkezi'nin, Gallup'ın, Chicago Üniversitesi Ulusal Görüş Araştırma Merkezi'nin ve Guttmacher Enstitüsü'nün araştırma ve anket verilerinden yararlanacağız.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİN VE DEVLET İLİŞKİSİ

1.1. Din- Devlet ilişkisi ve Din- Devlet Modelleri

Bireylerin kimlik oluşumunda ve toplumsal değerler üzerinde etkili olan din, Amerika Birleşik Devletleri'nin kuruluşundan beri, güncel siyasi tartışmaların içinde yer almakta ve varlığını sürdürmektedir. Pew Research Center'in 2014 yılında "Dinin Kişinin Hayatındaki Önemi" adlı anket çalışmasının verilerine göre: Birleşik Devletler'de yaşayanların %53'ü için din, kişinin hayatında çok önemli bir yere, %24'ü için kısmen önemli bir yere sahiptir. Kalan %22'lik dilimin içindeyse %11' içinse din yaşamında önemli değilken, diğer %11'i içinse din yaşamında hiç önemli değildir.⁶ Bireylerin yaşamındaki dinin etkisi aynı zamanda politik görüşlerine de yansımıştır. Genel olarak dindar olan grup Cumhuriyetçi Partiye eğilimliken, seküler olan grup ise daha çok Demokrat Parti'ye eğilimlidir. Ulusal parti taraftarlarının din ile ilişkisini daha somut bir şekilde inceleyebilmek adına Pew Research Center'in "Dinin Önemine Göre Parti Üyeliği" anketinin verileri önemlidir.⁷ Bu verilere göre, Cumhuriyetçi Parti taraftarları ve Cumhuriyetçi Parti'ye eğilimli olanların %43'ü dini yaşamlarında çok önemli bulurken, bu oran Demokrat Parti taraftarları ve Demokrat Parti'ye eğilimli olanlarda %39'dur. Kalan %18'lik oran, herhangi bir parti eğilimi bulunmayıp din, yaşamlarında çok önemlidir.

Dinin yaşamlarında hiç önemli olmadığı oranına göre parti eğilimlerini incelediğimizde ise, Cumhuriyetçi Parti taraftarları ve Cumhuriyetçi Parti'ye eğilimli olanlar içinde bu oran %20 iken, Demokrat Parti içerisinde ise bu oran %60'tır. Kalan %20'lik kesim ise herhangi bir parti eğilimi bulunmamakta ve yaşamlarında din hiç önemli değildir.⁸

⁶ "Importance of Religion In One's Life", 'Çevrimiçi': <https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/importance-of-religion-in-ones-life/#social-and-political-views> 22 Nisan 2024.

⁷ "Party affiliation by importance of religion", 'Çevrimiçi': <https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/importance-of-religion-in-ones-life/> 22 Nisan 2024.

⁸ A.e.

Bu veriler, ABD'deki siyasi parti üyelikleri ve eğilimleri ile bireylerin dini inançlarının yaşamlarındaki önemi arasındaki ilişkiyi anlamak açısından dikkat çekici bir tablo sunmaktadır. Dinin yaşamlarında çok önemli olduğu oranlarına baktığımızda her iki parti üyeleri arasındaki fark oranı daha düşükken dinin yaşamında hiç önemli olmadığını oranlarda bakıldığında ise iki parti arasında ciddi bir farklılık görülmektedir. Bu farklılıklar, iki partinin tabanındaki dini eğilimlerin politik duruşlarına yansıtmakta ve özellikle kürtaj gibi sosyal konularda düzenlenen devlet politikalarını da şekillendirmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri anayasasında her ne kadar din ve devlet ilişkileri ayrılığı mevcut olsa da bazı sosyal ve siyasal hayatta din varlığını sürdürmektedir. Örneğin, Birleşik Devletlerdeki siyasi liderler dini söylem ve dini kimliklerini sık sık dile getirmektedirler. Yine aynı şekilde yemin törenlerinde İncil üzerine yemin etmeleri ve “God bless America” gibi ifadeleri dinin siyasi alandaki etkisinin somut yansımasıdır. Amerika Birleşik Devletleri’nde din kamusal alanda da belirli bir görünürlüğe sahiptir. Örneğin devlet okulundaki öğrenciler Pledge of Allegiance" (Sadakat Yemini) adı verilen bir ant içerler ve burada “one nation under God” (Tanrı’nın koruması altında tek bir ulus) ifadesi hala kullanılmaktadır. Aynı zamanda Amerikan dolarının üstünde yer alan “In God We Trust”(Tanrı'ya Güveniriz) Birleşik Devletleri’n ulusal sloganıdır ve 1957’den itibaren ABD'deki tüm madeni paralar ve kâğıt paraların üzerine basılmaktadır. Dinin kamusal alandaki diğer bir varlığını da yargı sisteminde gözlemleyebiliriz. Mahkemelerde tanıkların inandıkları kutsal kitap üzerine yemin etmesi hala geçerli bir uygulamadır. Ayrıca yemin ederken, “So help me God” (Tanrı bana yardım etsin) ifadesi hala kullanılan bir ifadedir. Yine aynı şekilde her mayıs ayının ilk perşembe günü kutlanan Ulusal Dua Günü ve Şükran Günü’nün (Thanksgiving) kamuda resmî tatil olması gibi birçok somut örneklerle beraber dinin toplumsal ve siyasi hayattaki görünürlüğünü hissedebiliriz.

Amerika Birleşik Devletleri’nin ekonomik ve sosyal iç dinamikleri değerlendirildiğinde, birçok farklı dini grubun varlığı gruplar arasında rekabet ortamı oluşturmuştur. Dini çoğunluğun olduğu bu ortamda birçok kilise ve dini grup yeni üyeler kazanmak amacıyla çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Örneğin, birçok kilise, yerel toplumda gıda bankaları, barınma yardımları ve eğitim programları gibi sosyal

hizmet projeleri yürütmektedir. Bunun yanı sıra, gençlere yönelik yaz kampı ve etkinlikleri düzenleyerek, dini inançlarını benimsemeleri için genç nesli teşvik etmektedirler. Bu faaliyetler, toplumsal katılım ve dayanışmayı teşvik ederek, dinin sosyal hayattaki rolünü arttırmıştır.

Devletlerin din ile olan ilişkisi, tarihsel, kültürel ve sosyal bağlamlara göre değişiklik gösteren karışık ve çeşitli bir yapıya sahiptir. Bu ilişkileri anlayabilmek adına çeşitli din-devlet modelleri geliştirilmiştir. Örneğin, Jonathan Fox din-devlet ilişkisini *Seküler Devlet*, *Devlet Dini*, *Din ile Ortaklık* ve *Teokratik Devlet* olmak üzere dört kategoride incelemiştir. Başka bir örnek verecek olursak, Rex Ahdar ve Ian Leigh, din-devlet ilişkisini yedi kategoriye (*teokrasi*, *erastianizm*, *ayrışma*, *kurumsallaşma*, *çoğulculuk*, *tarafsızlık* ve *rekabetçi pazar modeli*) ayırırken, Stephen V. Monsma ve J. Christopher Soper, beş liberal demokrasiyi (*ABD*, *İngiltere*, *Almanya*, *Hollanda* ve *Avustralya*) üçlü bir kategoride (*ayrılık modeli*, *resmi kilise modeli* ve *yapısal çoğulcu model*) incelemiştir.⁹ Bunun gibi uzman akademisyenler tarafından çeşitli din-devlet ilişkisi modelleri geliştirilmiştir. Bu çalışmada bizler daha detaylı olarak Hafize Şule Albayrak'ın "ABD'de Din-Devlet İlişkileri" kitabındaki beşli tasnifine odaklanarak din-devlet ilişkisi modellerini inceleyeceğiz.¹⁰

Bu tasnifte, Albayrak dini otoritenin siyasete hâkim olduğu ***din-devlet modeli***, devletin resmi bir din benimsediği ***devlet dini modeli***, dinin devlet tarafından desteklendiği ***uyum modeli***, din-devlet ilişkisinin ayrıştığı ***seküler devlet modeli*** ve ***siyasi otoritenin dini dışladığı model*** olmak üzere beşli bir kategori altında ele almıştır. İlk model olan dini otoritenin siyasete hâkim olduğu din-devlet modelinde, dini liderlerin veya dini kuralların devlet yönetiminde merkezi bir pozisyonundadır. Aynı zamanda Teokratik Devlet Modeli olarak da anılmaktadır. Dini otoritenin siyasete hâkim olduğu bu modelde devletin en yüksek mertebesine dini kurallar veya dini liderler pozisyonlanmıştır. Bu modelde ayrıca kanunlar ve anayasa dini kurallar üzerinden çerçevenlenmektedir.

⁹ Hafize Şule Albayrak, "Amerika Birleşik Devletleri'nde Din- Devlet İlişkileri: Sosyal Bir Analiz", **Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi, 2012, s.45-46.

¹⁰ A.e., s.70.

Ayrıca dini eğitimin zorunlu olduğu bu modelde dini kurumların devlet yönetiminde ve politikasında önemli bir rol oynamaktadır. Günümüzde ülkeler içerisinde daha çok İslam ülkelerinde gözlemleyebileceğimiz bu modelin altında *Suudi Arabistan, İran, Yemen, Pakistan, Umman, Bruney, Bahreyn, Afganistan* gibi ülkeler yer almaktadır. Ancak daha detaylı bir mercek altında inceleyecek olursak, devletler arasında bazı farklılıkları da barındırmaktadır.¹¹ Örneğin, İran ile Suudi Arabistan'ın dini ilişki dinamiği bazı yönleriyle birbirinden ayrılmaktadır. Krallıkla yönetilen Suudi Arabistan'da kraliyet ailesinin dini otoritesi bulunmazken, İran'da ise dini otoriteyi elinde bulunduran güçlü bir ruhani sınıf vardır.

İkinci kategori olan, devletin resmi bir din benimsediği *devlet dini* modelinde ise, devletin resmi bir dini olmasıyla birlikte diğer dinlerin varlığının da hoşgörü ile karşılanmaktadır.¹² Devletin bazı yasalarında dinin etkisi bulunmaktadır. Ayrıca, okullarda din eğitimi zorunlu olup, resmi ve dini kurumlar finansal açıdan desteklenmektedir. Bu modelde, devlet sadece bir dini değil, aynı zamanda bir mezhebi de temel almış olabilir. Örneğin, Malta ve Kosta Rika, İzlanda ve Danimarka bu modelin altında sınıflandırılabilir. Malta ve Kosta Rika, Roma Katolikliğini devlet dini olarak, Danimarka ve İzlanda ise Evanjelik Lutheran Kilisesi'ni devlet kilisesi olarak tanımlamış ve anayasalarında belirtmişlerdir.

Bu grubun içerisinde bazı devletlerin devlet dini modeli, anayasal yapıları ve uygulamalarına bağlı olarak çeşitlilik gösterebilmektedir. Bazı ülkelerde din ve devlet ilişkileri, bölgesel düzeyde farklılıklar gösterebilmekte ve bu durum, yerel dini kurumsallaşma biçimlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir.¹³ Örneğin, Büyük Britanya'da Anglikan İngiltere ve Presbiteryan İskoçya kurumsallaşmış milli birer kiliseye sahipken, İrlanda'da Anglikan kilisesi 1871'de ve Galler'de Anglikan kilisesi kaldırılmıştır. Benzer şekilde, İsviçre'de de bu örneği görebiliriz. İsviçre anayasası, devlet ve din ilişkisini kantonlara ait bir konu olarak saymakta ve din-devlet ilişkisi bakımından genel bir hüküm içermemektedir. Bu sayede farklı kantonlar, farklı kiliseleri Katolik, Roma Katolik, Protestan – devlet kilisesi olarak benimsemektedir.

¹¹ Albayrak, a.g.e., s.70.

¹² A.e.

¹³ A.e.

Yirmi altı kanton içerisinde din-devlet ayrımını sadece Cenevre ve Neuchâtel tercih etmiştir.

Üçüncü, dinin devlet tarafından desteklendiği *uyum modelinde*, devletin resmi olarak bir dini olmamasıyla birlikte, devlet bazı dini kurumlara mali veya idari destek sağlamaktadır.¹⁴ Kanun ve yasaları seküler olmasına rağmen, bazen dini öğretilerin etkileri görülebilmektedir. Kuzey İrlanda, Belçika, Hollanda, Avusturya ve Almanya bu modelleme altında ele alınmaktadır. Daha detaylı bir şekilde inceleyecek olursak, Almanya örneği üzerinde durabiliriz. Dini cemaatler ve gruplar arasında tarafsızlık ilkesini benimseyen Almanya’da devlet, dini kurum üyelerinden belirli bir miktarda vergi toplamaktadır.¹⁵ Ayrıca, hastane, ordu gibi kamu kuruluşlarının bünyesinde ve radyo-televizyon üst kurulu gibi kamu yerlerinde temsilciler bulundurmaktadır. Dinin devlet tarafından desteklendiği bu modele benzeyen diğer bir sistem ise Avusturya’dır. Anayasasında laiklik tanımı olmayan, fakat sistemine ve prensiplerine göre laik olan Avusturya’da, dini kuruluşlara vergi kolaylığı gibi farklı imkanlar sunulmaktadır. Ayrıca, devlet dini kuruluşların etkinliklerinin bazılarını bazen dolaylı olarak, bazen ise doğrudan finansal destek sağlamaktadır.

Dördüncü model, siyasi otoritenin dini dışladığı modelde, devlet ideolojik olarak sekülerizmi benimsemektedir. Bu modelde din, oldukça dışlanmakta ve baskı altında tutulmaktadır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, 1945’ten itibaren sosyalist blokta yer alan Arnavutluk, Sovyetler Birliği ve Çin gibi ülkeler, dini kurumları ciddi şekilde kısıtlamış ve devlet kontrolü altına almıştır.¹⁶ Bu modelde, Sosyalist Arnavutluk’ta olduğu gibi ateist bir yaklaşımın benimsenmesi ve desteklenmesinde herhangi bir sorun görülmemiştir. Arnavutluk hükümeti, 1976 yılında Komünist Parti’nin dini inançlara karşı Komünist Gençlik Örgütü’nü desteklemesiyle, üç aydan kısa bir sürede 2.169 kilise, cami ve diğer dini oluşumlar dahil tüm dini kurumları kapatmış; bunların çoğu yok olmuş, bir kısmı ise Gençlik Kültür Merkezine dönüştürülmüştür. Günümüzde ise, Sosyalist Bloğun çökmesinden sonra Çin, Küba ve Vietnam gibi ülkelerde din hâlâ sıkı bir devlet kontrolündedir.

¹⁴ Albayrak, a.g.e., s.71.

¹⁵ A.e.

¹⁶ A.e.

Komünizmi resmi olarak benimseyen Çin’de, ateizme yönelik anayasal bir referans olmamakla beraber, anayasal bir güvence altındaki Komünist Parti üzerinden yürürlükteki uygulamalar devam etmektedir.¹⁷

Beşinci ve son model olan, din-devlet ilişkisinin ayrıştığı seküler devlet modelinde, devlet işlerinin dinden tamamen ayrılmış olup devletin herhangi bir dini benimsemesi veya desteklemesi söz konusu değildir.¹⁸ Bu açıdan, devlet tarafsızlık ilkesini tüm dini inanç ve gruplara karşı korumaktadır. Ayrıca, laik devlet modelinde, devletin yasaları seküler temellere dayanmakla beraber, dini öğretilere dayalı yasalar yapılamamaktadır. Dini kurumlar ise devlet tarafından finansal ve idari destek alamamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri, Arnavutluk, Avustralya, Brezilya, Kolombiya, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Etiyopya, Gambia, Almanya, Gana, Kore Cumhuriyeti, Liberya, Moldova, Nikaragua, Paraguay, Filipinler, Uganda, Ukrayna, Rusya, Sırbistan, Portekiz, Tacikistan gibi ülkeler, anayasalarında din-devlet ayrılığı ilkesini benimsemişlerdir. ¹⁹Ancak din ve devlet kurumları arasındaki ilişkide müdahale sınırları da laik ülkelerde ayrılabilir. Bu nedenle laikliği tek bir modelin altında incelemek de doğru olmayacaktır. Örneğin, *Polonya, Brezilya, Arnavutluk, Amerika Birleşik Devletleri* gibi ülkelerde din ile devlet ilişkilerinde birbirine müdahale etmeyip bağımsızdır. Ancak *Belarus, Bolivya, Fransa, Japonya, Türkiye, Türkmenistan, Nijer, Tacikistan* gibi ülkelerde devletin dini müdahalesinin din-devlet bağımsızlığında gerekli görülmektedir. Unutulmamalıdır ki, her ülkenin din-devlet ilişkisi, kendi iç dinamikleriyle şekillenmekte ve bu süreç devam etmektedir.

Seküler devlet modeli kapsamında ele alınan Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'nın Din Kurumu Maddesi (*Establishment Clause*) gereğince, devletin resmi bir din oluşturması veya bir dini desteklemesi yasaklanmıştır. Ayrıca, Din Özgürlüğü Maddesi (*Free Exercise Clause*) gereğince bireylerin inançlarını özgürce uygulama ve yaşama hakkı güvence altına alınmıştır. Bu açıdan Amerika Birleşik Devletleri Anayasası tarafınca hem dinin serbestçe icrası ve devletin bir dini desteklememesi

¹⁷ Albayrak, a.g.e., s.72.

¹⁸ A.e.

¹⁹ A.e.

ilkeleri arasında bir ilişki dinamiği inşa edilmiştir. Bu açıdan devletin dini kurumu ya da bireyin yaşamına müdahalesi olmamakla beraber dini kurumların da devlet işleyişine müdahale etmemesi gerektiği bir denge gözetilmiştir. Bu kapsamda Amerika Birleşik Devletleri'nde dinin özgürlüğü devlet ile ilişkisinden bağımsız tutularak gerçekleşeceği idealine dayanmaktadır. Bu noktada bireyin özgürlüğü devletin tarafsızlığı üzerinden inşa edilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte, etnik, kültürel ve dini çeşitliliğin yoğun olduğu Amerika Birleşik Devletleri gibi toplumlarda, tarafsızlık ve özgürlük ideali arasındaki dengeyi sağlamak her zaman mümkün olmamış ve bu durum, din-devlet ilişkisi üzerine çeşitli tartışmalara yol açmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde din ve devlet ilişkisiyle ilgili tartışmaların en önemli başlıklarından biri de kürtajdır. Dini grupların kendi ahlaki değerlerini kamu politikalarına yansıtma çabaları, devletin seküler yapısı ile bireysel haklar arasında çatışmalara yol açmıştır. Bu nedenle Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kürtaj tartışmaları, din politikaları açısından önemli bir kesişme noktasıdır. Kürtaj karşıtı taraftarlar genellikle dini temellere dayanan ahlaki argümanları temel alırken, bu taleplerin kamu politikalarına dönüştürülmesini de talep etmektedir. Ancak, bu taleplere karşı kürtajı savunan taraftarlar, dini etkilerin devlet politikalarına yansımalarına karşı çıkmaktadır. Nitekim 1973 yılında Roe Kararı'yla beraber kürtaj yasal bir hak olarak tanımlanmış ve anayasal bir güvence altına alınmıştır. Böylece Amerika Birleşik Devletleri seküler devlet modelini yeniden pekiştirmiştir.

Bu karardan rahatsız olan Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Evanjelistler, siyasi hayata daha aktif olarak katılmaya başlamışlar ve kürtajın kısıtlanması ve yasaklanmasına yönelik mücadelelerini devam ettirmişlerdir. Bu doğrultuda Cumhuriyetçi Parti ile yakınlaşan Evanjelistler, kürtajın kısıtlamasına yönelik politikaları desteklemişler ve siyasi alanda mücadelelerine devam etmişlerdir. Özellikle 1980'lerde, Cumhuriyetçi Parti'nin başkan adayı Ronald Reagan'ın iktidara gelmesiyle birlikte, Evanjelistler büyük bir güç kazanmıştır. Evanjelistler bu doğrultuda kürtajın yasaklanmasına yönelik yasaların çıkarılması için yoğun çabalar sarf etmişler ve birtakım zaferler de elde etmişlerdir.

Nitekim 2000'li yıllara doğru bazı eyaletlerde yeni yasalar ve düzenlemelerle beraber kürtaja yeni kısıtlamalar getirilmiştir. Ayrıca 2022 yılında, Yüksek

Mahkeme'nin *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization Kararı* ile kürtajın yasallığını eyaletlerin hakimiyetine bırakılmıştır. Bu kararla beraber Roe Kararı'nda tazelenen seküler devlet modeli yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalar, dini siyasetin kamusal alan üzerindeki etkisinin ve devletin tarafsız kalma yükümlülüğünün yeniden değerlendirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nde din ve devlet arasındaki ayrım, Evanjelistlerin etkisiyle zamanla daha bulanıklaşmıştır. Sonuç olarak, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kürtaj tartışmalarını tek bir model altında incelemek yeterli olmayacaktır; zira din ve devlet ilişkisi kapsamında kürtaj tartışmaları, bireysel haklar, dini özgürlükler ile kamusal düzen arasındaki dengeyi bulma süreci güncelliğini devam ettirmektedir. Bu nedenle, Amerika Birleşik Devletleri'nin din ve devlet ilişkisini daha yakından inceleyebilmek adına öncelikli olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin din ve dini gruplar ile olan ilişkisini ele alacağız.

1.2. Amerika Birleşik Devletleri ve Tarihsel Dini Arka Planı

Amerika Birleşik Devletleri'nin din ile olan tarihsel ilişkisi Batı Avrupa'nın aksine daha uyumludur. Bu farklılığın nedenlerini anlamak Amerika Birleşik Devletleri'nin din ile olan ilişkisini anlayabilmek adına oldukça önemlidir. Bu sebeple çalışmamızın bu kısmında Amerika Birleşik Devletleri'nin tarihsel dini arka planına sosyolojik bir perspektif eşliğinde inceleyeceğiz. Batı Avrupa'nın aksine ABD feodal sisteme ve toprak aristokrasine dayalı bir sosyal sınıfsal ayrılık mevcut değildir. Sosyal sınıfsal ayrılığın net olduğu feodal dönemde kilise ile toprak aristokrasisi toplumda ayrıcalıklı bir pozisyona ve politik bir güce sahiptir. 14. yüzyıl Rönesans ve sonrasında 18. yüzyıl Aydınlanma Dönemi'yle beraber bilim, sanat ve felsefede büyük ilerlemeler sonucunda dini otorite sorgulanmaya ve zayıflamaya başlamıştır. 18. ve 19. yüzyıllarda gerçekleşen Sanayi Devrimi ile Batı Avrupa'da büyük kentsel merkezlerin oluşmuş ve toplumda yeni bir sosyal sınıf (işçi) oluşmuştur. Böylelikle toprağa dayalı olan kırsal toplum yapısının sistemi değişmeye başlamış ve kilisenin toplumsal hayattaki merkezi rolünü giderek zayıflamıştır. Dolayısıyla Batı Avrupa'da modernleşme süreci ile sekülerleşme ve dini otoritenin zayıflaması arasında yakın bir

ilişki vardır. Ancak Amerika Birleşik Devletleri'nin toplumsal yapısı daha çeşitli ve hareketli olmasıyla beraber toprak aristokrasisi belirleyici bir rol oynamamaktadır.

Birleşik Devletleri tarihinin başlangıcından itibaren dini gruplar ile daha uyumlu ve iş birliği içerisinde hareket etmiştir. 16. yüzyıl İngiltere'deki reformist dini-siyasi dalgalanmalardan kaçan Püritenler için Amerika Birleşik Devletleri yeni bir yuva olmuştur. 19. yüzyıl siyasetçi-tarihçi olan Alexis De Tocqueville, *Amerika'da Demokrasi* kitabında Birleşik Devletlere göç eden bu grup için “maceracı sofular” ifadesini kullanmıştır. Püritenlerin temel felsefesi, toplumun hem bireysel hem de kurumsal düzeyde saflaştırılmasını ve arındırılmasını amaçlar. Bu nedenle Püritenizm yalnızca dini bir grup değil, aynı zamanda sosyal yapıyı dönüştürmeye yönelik bir toplumsal harekettir. “Purify (temizleme) kavramından türeyen Püritenizm, Kiliseyi, kendisine hâkim olan gevşek ve yoz görüntüden kurtararak tertemiz, güvenilir, emin ve silim bir kurum biline getirmeyi hedeflemiştir.”²⁰

Püritenler için Birleşik Devletleri'ne göç etmek, aynı zamanda İngiltere Kilisesi'nin hiyerarşik dini otoritesinden de kaçmak demektir. Ömer Çaha, Birleşik Devletler'e göç eden Püritenler'i şöyle açıklamaktadır: “Deyim yerindeyse, Amerika, Püritenlerin yeni Filistin'i; başka bir deyişle, kendilerine vaat edilen kutsal vatan olarak algılanmıştır. Püritenler, bu göçlerini ‘Çöldeki Hizmet’ (Errand in the Wilderness) anlayışıyla kutsal bir görev olarak telakki ederken, yeni vatan Amerika'yı da ‘Tepede Parlayan Bir Kent’ (Shining City on a Hill) olarak kabul etmişlerdir. Püritenlerin Amerika'ya yükledikleri bu anlam kipi ve bu kipi ifade eden ‘Parlayan Kent’ sloganı, günümüze kadar birçok Amerikan Devlet Başkanı tarafından siyasi bir söylem olarak kullanıla gelmiştir. Bu Parlayan Kent, öyle ki, başka ülkeleri de parlatacak ve diğer kıtalara yol gösterici olacak bir Püriten misyonu da içermektedir.”²¹

18. yüzyılın ilk çeyreğinde İngilizler, Kuzey Amerika'nın Atlantik kıyısı boyunca on üç ayrı koloniye sahiptir. İngilizlerin ekonomik açıdan kolonilerden aldığı çay, şeker ve damga vergisi gibi vergileri arttırmasıyla beraber kolonilere gönderilmek istenen Anglikan Kilisesi papaz göndermesi kolonide yaşayanları oldukça rahatsız

²⁰ Ömer Çaha, *Amerikan Modeli: İnanç ile Özgürlüğün Buluşması*, Ankara, Liberal Düşünce Yayınları, 2003, s. 16.

²¹ A.e.

etmiştir. Zira İngiltere, bu hamlelerle birlikte Amerika'daki kolonileri hem ekonomik açıdan hem de dini açıdan kontrol altına almak istemiştir.²² Bu durum, özellikle Püritenleri rahatsız etmiştir. Protestan anlayışından beslenen Püriten inancına göre, Tanrı ile birey arasında kilise gibi herhangi bir kurum ya da papaz gibi dini bir lider gerekli değildir. Kilisenin hiyerarşik ve otoriter merkezi bir sisteme karşı daha liberal bir sistemi desteklemişlerdir. Püritenlerin desteklediği bu sistemle beraber, kralın otoritesi tanrısal bir anlam ifade etmemekte, bireyin Tanrı ile ilişkisinde siyasi bir aracıya ihtiyaç duyulmamaktadır.²³

Bu görüş, Amerika'daki seküler gruplar ile Püritenler arasında benzer bir anlayış birliği oluşturmuş ve her iki grup, 18. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen Bağımsızlık Savaşı'nda aynı cephede birleşmişlerdir. Sonuç olarak, Tanrı inancı ve özgürlük tutkusu, Amerika Birleşik Devletleri'nin bağımsızlığında kilit bir rol oynamış ve seküler grup ile Püritenleri, ortak çıkarları doğrultusunda yakınlaştırmıştır. Bu sebeple, Birleşik Devletler'in dini gruplarla tecrübesi, Batı Avrupa'ya kıyasla daha bütүнleştirici ve özgürleştirici bir şekilde şekillendirmiştir. Tocqueville, özgürlük ve din ilişkisini şöyle açıklar: "Özgürlük ile kişi, haklarının tanrısal kaynağını görmektedir. Özgürlük dini teamüllerin koruyucusu; teamülleri ise yasalarının garantisi ve kendi kalıcılığının teminatı olarak görür."²⁴

Çaha, Amerika'nın kurucu babalarının devleti üç temel noktada şekillendirdiğine dikkat çekmiştir. İlk olarak, kurucu babalar Birleşik Devletler için dini çoğulculuğa uygun bir sistem kurmaya çalışmışlardır. İkinci olarak, bu sistemi sağlayacak tarafsız bir devlet anlayışı geliştirilmesi hedeflenmiştir. Üçüncü olarak ise, dünya devleti misyonuyla şekillenen bir anayasa, tüm dinlere karşı aynı mesafede durmayı amaçlamıştır. Bu sistemin takibinin yapılması ve eşitliğin sağlanması görevini en üst makam olan Yüksek Mahkeme yürütmektedir. Yüksek Mahkeme, Amerika Birleşik Devletleri'nde özgürlükçü ve eşitlikçi anlayışının engellendiği durumlarda müdahale etmektedir. Örneğin: "Yüksek Mahkeme, Florida'da Santeria inancına mensup olanların hayvan kesme ritüellerinin Florida mahkemesi tarafından

²² A.e.

²³ Çaha, a.g.e., s.17.

²⁴ Alexis De Tocqueville, **Amerika'da Demokrasi**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2016, s.67-67.

yasaklanması üzerine kendisine intikal eden itirazı haklı bularak bu ritüele izin vermiştir. Burada, Yahudilerin koşer ve Müslümanların kurban pratiklerinin serbestliğini örnek göstererek eşitlik ilkesine dayalı bir karar almıştır.”²⁵

Kuruluşunda özgürlük ve dinin uyum içinde hareket ettiği Amerika Birleşik Devletleri, bu ilişkiyi 20. yüzyılda da devam ettirebilmeyi başarmıştır. Soğuk Savaş dönemi, Amerika’nın din-devlet ilişkisine üzerinde oldukça etkili olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında komünist rejimi benimseyen Sovyetler Birliği önderliğinde oluşturulan Doğu bloğunun karşısında Amerika Birleşik Devletleri Batı bloğunda yer almıştır. Marksist-Leninist ideolojiye dayanan komünist rejimler, dinin kamusal yaşamdan dışlanması gerektiğini savunmuş ve dini kurumlara baskı yapmıştır. Öte yandan Batı bloğu, demokrasi ve dini özgürlükleri koruma misyonunu sahiplenmişlerdir.

Batı bloğunun temsilcisi olan Amerika Birleşik Devletleri bu doğrultuda, dini değerlere ve sembollere daha fazla önem vermeye ve bazılarını ulusal kimliğinin bir parçası olarak kullanmaya başlamıştır. Örneğin: “1950’den itibaren devlet başkanları için ayinli ve dualı sabah kahvaltısı geleneği başlamıştır. Bu gelenek giderek belediye başkanları ve senatörleri de içine alacak kadar yaygınlaşmıştır. Amerikan Kongresi 1954 yılında aldığı bir kararla Amerika’nın materyalist sosyalist rejimden farklılığını vurgulamak üzere ‘Tanrı’ nın Gölgesinde Bir Millet’ (*One Nation Under God*) ibaresini resmi bir anlayış haline getirmiştir. Aynı Kongre 1956 yılında da paraların üzerine ‘Tanrı’ya güveniyoruz’ (*In God We Trust*) ifadesinin yer almasını sağlayan bir karar almıştır.”²⁶

Diğer yandan, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında Birleşik Devletleri’ne Avrupa ve Asya’dan gelen göçmenler, ABD’nin dini çeşitliliğini artırmış ve Katolik, Yahudi ve Doğu Ortodoks dini gruplarının genişlemesine sebep olmuştur. Artan dini çeşitlilikle birlikte toplum içinde bazı anti-Katolik ve anti-Semitik hareketler de doğmuştur. Bu kapsamda, dini hakların güvence altına alınabilmesi adına, 1993 yılında ABD Kongresi *Religious Freedom Restoration Act* (RFRA) yasasını yürürlüğe koymuştur. Bu yasa ile devletin bireylerin dini inançlarını sınırlama

²⁵ Çaha, a.g.e., s.21.

²⁶ A.e., s.16.

yetkisini azaltması hedeflenmiş ve dini yaşam özgürlüğü olabildiğince korunmaya çalışılmıştır.

1.3. Amerika Birleşik Devletleri ve Sivil Din

İlk kez Fransız filozof Jean-Jacques Rousseau tarafından ortaya atılmış olan *sivil din* kavramı, daha sonra 20. yüzyılda Amerikalı sosyolog Robert Bellah tarafından Amerika Birleşik Devletleri'ndeki din ilişkisini açıklamak amacıyla detaylandırılmıştır. Kemal Ataman sivil dini şöyle açıklar: “Sivil din, bir vatandaş olarak bireyin rolünü ve bireyi olduğu toplumun zaman ve tarih içindeki yerini nihai varlığın ve anlam dünyasının şartlarıyla ilintilendiren inanç, ritüel ve semboller bütünü olarak tanımlanabilir.”²⁷ Sivil din, ulusal kimliğin toplumsal bağlamda dini duygular, semboller ve ritüellerle iç içe geçtiği bir yapıdır. Bellah, Birleşik Devletlerdeki dini sembollerin, ritüellerin, ulusal tören ve bayramların ulusal kimliği pekiştirici bir etkisinin olduğunu iddia etmektedir. Bu kapsamda Amerika Birleşik Devleti kurucularının konuşmalarını mercek altına alan Bellah, George Washington, Thomas Jefferson ve Abraham Lincoln gibi figürlerin, Amerikan sivil dininin kutsal kahramanları olduklarını iddia etmiştir. Bellah, *Civil Religion in America* adlı çalışmasında kilise ve devlet işlerinin ayrı tutulduğu bir devlet sisteminde devlet başkanlarının Tanrı kelimesini kullanmasındaki gerekçeyi sorgulamış ve kilise ile devletin birbirinden ayrılmasının siyasi alanın dini boyutunu inkâr edemeyeceğini savunmuştur. Örnek olarak ise Kennedy'nin şu konuşmasına atıf yapar: “Kennedy, sizin ve Yüce Tanrı'nın huzurunda, atalarımızın yaklaşık bir asır ve üç çeyrek önce ettiği aynı ciddi yemini ettim, dedi. Bu yemin, Anayasa'yı destekleme yükümlülüğünün kabulünü de içeren bir görev yeminidir. Halkın (sizin) ve Tanrı'nın huzurunda yemin eder. O halde başkanın yükümlülüğü Anayasa'nın ötesinde sadece halka karşı değil Tanrı'ya karşı da geçerlidir.”²⁸ Kennedy'nin konuşmasında yer alan ifadeler, Amerika Birleşik Devletleri'nin kurucu ilkelerinin ve dini mirasının, siyasi liderlerin karar alma süreçlerinde ne denli etkili olduğunu göstermektedir.

²⁷ Kemal Ataman, “Sivil Din”, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C: 1, S: 2, 2014, s.153.

²⁸ Robert N. Bellah, *Civil Religion in America*, CambridgeThe MIT Press, 1988, s.101.

Sivil dini gözlemleyeceğimiz diğer bir alan ise Bağımsızlık Bildirgesi ve Anayasa gibi belgelerdir. “Amerikan tarihini sivil din açısından değerlendiren Bellah, *Bağımsızlık Bildirgesi* ve Anayasanın Amerikan halkı için kutsal metinler olduğunu söylemiştir. Ayrıca Washington’un halkını zalim bir Hükümdarın elinden kurtaran Musa’ya denk geldiğini belirten Bellah, ABD tarihinde büyük bir yıkıma neden olan İç Savaş’ın sivil dine ‘ölüm’, ‘feda olmak’ ve ‘yeniden doğuş’ gibi yeni içerikler kazandırdığına değinmiştir.”²⁹ Amerika Birleşik Devletleri’nin kurtarıcı misyonu milli değeri ile iç içe geçmiştir. Bu kapsamda sivil din, toplumun değer ve normlarını pekiştirirken, bireylerin dini inançlarının kamusal alana yansımaları da ifade etmektedir. Özellikle Protestan gruplar, Amerika Birleşik Devletleri’nde sivil din anlayışının oluşumunda belirleyici bir rol oynarken, Katolikler, Yahudiler ve diğer dini topluluklar da kendi kimliklerini koruyarak dini çeşitliliğin sürekliliğini sağlamışlardır.

Bu bağlamda, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki dini gruplar sivil dinin bir parçası olarak toplumsal dayanışmayı ve ulusal birliği teşvik etmede etkili olmuşlardır. Bu sebeple Amerika Birleşik Devletleri’ndeki dini grup yapılarını ve siyasal yönelimlerini detaylı olarak incelemek din ve devlet ilişkisini anlayabilmek adına önemlidir.

1.4. Amerika Birleşik Devletleri’nde Dini Gruplar ve Siyasal Yönelimleri

Amerika Birleşik Devletleri’nde dini çeşitliliğinin çok fazla olması bu grupları incelemeyi zorlaştırmaktadır. Her dini grup kendi içerisinde genel bir ideolojiye sahip olmakla beraber farklı eğilimleri de barındırmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’ndeki dini gruplar arasında çoğunluğu Hristiyanlar oluşturmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Hristiyanlar, kendi içinde çeşitli mezhep ve grupları barındırmanın yanı sıra, sosyal ve siyasal konulara göre de farklı eğilimler gösterebilmektedir.

²⁹ Albayrak, a.g.e., s.127.

Pew Research Center’ın 2007 ile 2014 yılları arasında gerçekleştirdiği *Amerika’da Din* adlı anket çalışmasının sonucuna göre, Amerika Birleşik Devletleri’nin %70,6’sı Hristiyandır.³⁰ Hristiyan grubunun %25,4’ü Evanjelistler, %14,7’si Ana Akım Protestanlar (Mainline Protestanlar), %6,5’i Siyahi Protestanlar, %20,8’i Katolikler, %1,6’sı Mormonlar, %0,5’i Ortodokslar, %0,8’i Yehova Şahitleri ve %0,4’ü de azınlıktaki Hristiyan grupları oluşturmaktadır.³¹ %5,9’u ise Hristiyan olmayan gruplardır. Bu grup içinde %1,9’u Yahudiler, %0,9’u Müslümanlar, %0,7 Budistler, %0,7 Hindular, %0,3’i ise diğer azınlık dinlere ait gruplardan oluşmaktadır. %22,8’i ise herhangi bir dine bağlı olmayan grupları oluşturmaktadır.³²

Bu çalışmada, dini gruplardaki genel eğilimleri ana hatlarıyla inceleyeceğiz. Bu kapsamda dini grupları liberaller ve muhafazakârlar olmak üzere iki ana başlık altında ele alacağız. Bu grupları incelerken, dini toplulukların kendi içinde farklı eğilimlere sahip olduğunu ve toplumsal, kültürel ve siyasi faktörlerin de bu eğilimleri şekillendirdiğini göz önünde bulunduracağız. Aynı dini grup ve hatta aynı mezhebin içerisinde dahi liberal veya muhafazakâr eğilimler mevcut olabilmektedir. Ayrıca bu liberal ve muhafazakâr eğilimlerin içerisinde de radikaller ve ılımlılar olmak üzere ayrışmalar da mevcuttur. Gruplar içerisindeki bu ayrışmaları da daha iyi anlayabilmek adına Ahmet Kuru’nun liberal ve muhafazakâr grup incelemesi dikkat çekicidir.

Ahmet Kuru, Amerika Birleşik Devletleri’nin din ve devlet ilişkilerindeki laik ayrımı daha iyi anlayabilmek adına *Pasif ve Dışlayıcı Laiklik* adlı kitabında, uzlaşmacılar ve ayrışmacılar olmak üzere iki ana temel altında incelemiştir.³³ Kuru, bu iki temel grup altında devletlerin din ve devlet ilişkilerinin nasıl düzenlendiğine ve bu düzenlemenin toplumdaki etkilerine odaklanmıştır. Bu kapsamda toplumda bazı gruplar din ve devlet düzenlemelerinde daha katı bir eğilimi benimserken bazı gruplarsa daha esnek bir eğilime sahiptir. Kuru, Muhafazakâr grubun içindeki daha katı olan grubu, “Hristiyan Sağ” olarak adlandırmıştır. Bu grup, dinin kamusal alandan dışlanmasını kabul etmez ve dini okullara devlet finansmanı, Hristiyanlığın kültürel

³⁰ “Religions in America”, ‘Çevrimiçi’: <https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/> 22 Nisan 2024.

³¹ A.e.

³² A.e.

³³ Ahmet Kuru, *Pasif ve Dışlayıcı Laiklik*; ABD, Fransa ve Türkiye, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, Eylül 2011, s.56.

egemenliği, kürtaj, tenazi ve eşcinsel evlilikler gibi konularda tutucu ve karşıt bir pozisyon almaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde Hristiyan Sağ grubunun çoğunluğu, muhafazakâr ayrışmacı ideolojiyi benimsemiş veya bu ideolojiye eğilimlidir.³⁴

Kuru, Muhafazakâr grubun içinde daha ılımlı olan diğer grubu ise ‘‘Uzlaşmacılar’’ olarak ele almıştır. Uzlaşmacılar da dinin kamusal alandan dışlanmaması gerektiğini savunmaktadır. Ancak Hristiyan Sağ'ın aksine Hristiyanlığın kültürel desteklememektedir. Uzlaşmacılar, din ve devlet ilişkilerinde esnekliğin ve iş birliğinin olması gerektiğini savunan gruptur. Bu kapsamda uzlaşmacılar, okullarda dua, kürtajın yasaklanması gibi sosyal konularda devletin dini eğilimli kararlar almasını savunmaktadır. Uzlaşmacılar ayrıca, din-devlet ilişkilerinde dinin kamusal alandan ayrılması gerektiğini ancak dinin bireysel haklar ve özgürlükler kapsamında bazı uygulamalara tolerans gösterebileceğini desteklemişlerdir.

Liberal grubun içerisinde de daha katı ve ılımlı eğilimler mevcuttur. Kuru, liberal grubun içindeki katı olan grubu ‘‘Katı Ayrışmacılar’’ olarak adlandırmıştır. Katı ayrışmacılara göre, laiklik ve bireysel özgürlük kapsamında din ve devlet ilişkisinin ayrılması gerektir. Bu sebeple, dini okullara devlet finansmanı, Hristiyanlığın kültürel egemenliği, kürtaj, tenazi ve eşcinsel evlilikler gibi konularda devlet müdahalesine karşı çıkmaktadırlar. Kuru, liberal grubun içindeki ılımlıları ‘‘Ayrışmacılar’’ olarak adlandırmıştır. Ayrışmacılara göre, din kamusal alandan dışlanmamalıdır. Ancak bu grup, Amerika Birleşik Devleti'nde Hristiyanlığın kültürel egemenliğine karşı çıkmaktadır. Din ve devlet ilişkilerindeki tartışmalarda iki keskin uçtan birini muhafazakâr kanattaki Hristiyan sağ temsil ederken, diğerini liberal gruptaki katı ayrışmacılar, temsil etmektedir. Bu iki grubun ideolojik ayrımı kürtaj konusunda da belirgin bir şekilde görülmektedir. Hristiyan Sağ, devletin kürtajı yasaklayabileceği ve kısıtlayabileceğini ve bunu dini ve ahlaki değerler üzerinden savunmaktadır.³⁵ Bu kapsamda devlet dini temelli bir eğilim ile kürtaj yasalarına düzenlemeler yapabilmelidir. Katı ayrışmacılar ise devletin kürtaj haklarına müdahale

³⁴ A.e. s.71.

³⁵ A.e.

edemeyeceğini, bireysel hak ve özgürlük temelinde savunmaktadır. Zira böyle bir müdahale laiklik ilkesi ile çelişmektedir.

Yukarıda bahsettiğimiz üzere dini grupların muhafazakâr ve liberal eğilimleri, sosyal ve siyasal meselelerle ilişkilendirildiğinde farklılık gösterebilmektedir. Bu durumu dini gruplar üzerinden daha iyi analiz edebilmek adına kürtaj ve devletin yoksullara yardım etmesi olmak üzere iki önemli konu üzerinden inceleyeceğiz. Kürtaj, dini grupların ideolojik eğilimlerinde dinin etkisini anlamamıza olanak tanırken, devletin yoksullara desteği gibi daha sosyal ve ekonomik bir meselede, ideolojik eğilimin etkisinin sınırlarını daha net olarak gösterecektir.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Evanjelistler daha çok muhafazakâr görüşü desteklemektedir. Pew Research Center'in *Evanjelistler Arasında Siyasi İdeoloji* adlı anket çalışmasının verilerine göre, Evanjelistlerin %55'i muhafazakâr %13'ü ise liberal, %27'si ise uzlaşmacı bir görüşe sahiptir.³⁶ Evanjelistler içerisindeki liberal ve muhafazakâr eğilim sosyal ve siyasal meselelere göre değişebilmektedir. Örneğin, Evanjelistler, kürtajın yasallığı konusunda daha muhafazakâr bir görüş birliği içerisindeyken yoksullara devlet yardımı hakkında daha düşük bir görüş birliği içerisindeyken. Pew Research Center'in Evanjelistler üzerine yaptığı anket çalışmasına göre, Evanjelistlerin %63'ü kürtajın çoğu veya tüm durumda yasa dışı sayılmasını desteklerken sadece %33'ü kürtajın çoğu veya tüm durumlarda serbest olmasını desteklemektedir. %4'ü ise kararsızlardan oluşmaktadır.³⁷ Evanjelistler arasında, devletin yoksullara yardım etmesine yönelik anketi incelediğimizde ise ideolojik ayrımın daha sınırlı olduğunu görmekteyiz. Pew Araştırmalara göre, Evanjelistlerin %56'sı devlet yardımlarının yoksullara daha fazla zarar verdiğini düşünüyor, %38'i bu yardımların zarardan çok yarar sağladığını belirtmektedir. Ayrıca, %4'ü yardımların eşit derecede etkili olduğunu, %2'si ise bu konuda kararsız olduğunu ifade etmiştir.³⁸

³⁶ "Political ideology among Evangelical Protestants", 'Çevrimiçi': <https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/religious-tradition/evangelical-protestant/> 22 Nisan 2024.

³⁷ A.e.

³⁸ A.e.

Protestan gruplar içerisinde muhafazakâr görüşün çoğunlukta olduğu diğer grupsa Mormonlar'dır. Pew Resarch Center'ın raporuna göre, Mormonlar'ın %61'i muhafazakarlardan oluşurken, %9'u liberallerden oluşmaktadır. Kalanların %27'si uzlaşmacılardan oluştururken, %4 'ü görüş bildirmemiştir.³⁹ Muhafazakâr görüşün daha baskın olduğu Mormonlar, kürtaj konusundaki görüşlerinde de bu eğilimi yansıtmaktadır. Pew Research Center'ın raporuna göre, Mormonlar'ın %70'i, kürtajın çoğu veya tüm durumlarda yasa dışı olmasını savunurken, %27'si, kürtajın çoğu veya tüm durumda serbest olmasını desteklemektedir. Kalan %2'si ise kararsızlardan oluşmaktadır. Kürtaj konusunda sağlanan muhafazakâr görüş birliği kürtaj kadar olmasa da devletin yoksullara yardımı görüşlerinde de mevcuttur. Mormonlar'ın %64'ü, devlet yardımlarının yoksullara daha fazla zarar verdiğini düşünürken, %31'i ise, zarardan çok yarar sağladığını düşünmektedir. Ayrıca, %4'ü yardımların eşit derecede etkili olduğunu, %2'si ise bu konuda kararsız olduğunu ifade etmiştir.⁴⁰

Evanjelistler'e ve Mormonlar'a oranla daha ılımlı ve liberal olan Ana Akım Protestanlar'ının %37'si muhafazakarlardan, %20'si ise liberallerden oluşmaktadır. Kalan %38'i uzlaşmacı iken %5'i ise belirli bir görüş bildirmemiştir.⁴¹ Ana Akım Protestanları içerisinde Episkopal Kilisesi, Amerika Presbiteryen Kilisesi, Birleşik Metodist Kilisesi ve Amerika Baptist Kiliseleri gibi birçok farklı kilise bulunmaktadır. Bu nedenle Ana Akım Protestanları da kendi içerisindeki muhafazakâr veya daha liberal eğilim oldukça çeşitlidir. Evanjelistlerle daha iyi kıyaslamak adına yine kürtaj ve yoksullara yardım görüşü üzerinden Ana Akım Protestanlarını inceleyeceğiz. Uzlaşmacı görüşün daha baskın olduğu Ana Akım Protestanları'nın kürtaja yönelik görüşlerinde daha liberal bir eğilimdedir. Pew Research Center'ın raporuna göre, Ana Akım Protestanları'nın %60'ı kürtajın çoğu veya tüm durumlarda serbest olmasını savunurken, %35'i kürtajın çoğu veya tüm durumda yasa dışı sayılmasını desteklemektedir. Kalan %4'ü ise kararsızlardan oluşmaktadır.⁴²

³⁹ "Political ideology among Mormons", 'Çevrimiçi': <https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/religious-tradition/mormon/> 22 Nisan 2024.

⁴⁰ A.e.

⁴¹ "Political ideology among Mainline Protestants", 'Çevrimiçi': <https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/religious-tradition/mainline-protestant/> 22 Nisan 2024.

⁴² A.e.

Ana Akım Protestanları içerisinde devletin yoksullara yardım etmesine yönelik görüş farklılığı kürtaj kadar keskin değildir. Ana Akım Protestanları'nın %48'i devlet yardımlarının yoksullara daha fazla zarar verdiğini düşünürken, %46'sı göre ise zarardan çok yarar sağladığını düşünmektedir. Ayrıca, %4'ü yardımların eşit derecede etkili olduğunu, %2'si ise bu konuda kararsız olduğunu ifade etmiştir.⁴³

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Ortodokslar'ı incelediğimizde Evanjelist ve Ana Akım Protestanları'na kıyasla daha da ılımlı bir politik ideolojiye sahiplerdir. Kürtaj, Ortodokslar arasında, Evanjelistlerde olduğu kadar keskin bir ayrışmaya neden olmamaktadır. Pew Research'ün raporuna göre, Ortodokslar'ın %34'ü daha muhafazakarken, %16'sı daha liberaldir. Kalan 48'i ise uzlaşmacılardan oluşmaktadır.⁴⁴ Liberal ve uzlaşmacı ideolojik yansıma aynı zamanda kürtaj konusundaki görüşlerine de yansımıştır. Ortodokslar'ın %53'ü kürtajın çoğu veya tüm durumlarda serbest olmasını savunurken, %45'ü kürtajın çoğu veya tüm durumda yasa dışı sayılmasını desteklemektedir. Kalan %1'ü ise kararsızlardan oluşmaktadır.⁴⁵ Bu noktada uzlaşmacıların bir kısmı liberal eğilime yönelirken bir kısmı ise muhafazakâr eğilim içerisinde olduğunu bu nedenle kürtaj konusunda keskin bir görüş birliği olmadığını söyleyebiliriz.

Yine, Ortodokslar'ın devletin yoksullara desteği konusundaki görüşleri incelediğimizde kendi içerisinde fikir ayrılığına düşmediğini gözlemlemekteyiz. Pew Research'ün raporuna göre, Ortodoksların %47'i devlet yardımlarının yoksullara daha fazla zarar verdiğini düşünürken, %49'sı göre ise zarardan çok yarar sağladığını düşünmektedir. Ayrıca, %3'ü yardımların eşit derecede etkili olduğunu desteklemektedir.⁴⁶

Amerika Birleşik Devletleri'nde, Protestanlardan sonra ikinci en büyük dini grup Katoliklerdir. Bunlardan %37'si muhafazakarken, %22'si liberallerden

⁴³ A.e.

⁴⁴ "Political İdeology among Orthodox Christians", 'Çevrimiçi': <https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/religious-tradition/orthodox-christian/> 22 Nisan 2024.

⁴⁵ A.e.

⁴⁶ A.e.

oluşmaktadır. %36'sı ise ılımlı ve %5'i ise görüş bildirmemiştir.⁴⁷ Katolikler, muhafazakâr ve liberal ayrımının en az olduğu dini gruplardan biridir. Bu ayrım aynı zamanda kürtaj konusuna da yansımıştır. Pew Research'ün raporuna göre, Katolikler'in %48'ü kürtajın çoğu veya tüm durumlarda serbest olmasını %47'ü kürtajın çoğu veya tüm durumda yasa dışı sayılmasını savunmakta, %5'i ise kararsızlardan oluşmaktadır.⁴⁸ Katolikler'in devletin yoksullara desteği konusundaki görüşleri incelediğimizde kendi içerisinde fikir ayrılığına düşmediğini yine gözlemlemekteyiz. Pew Research'ün raporuna göre, Katolikler'in %46'i devlet yardımlarının yoksullara daha fazla zarar verdiğini düşünürken, %48'si göre ise zarardan çok yarar sağladığını düşünmektedir. Ayrıca, %4'ü yardımların eşit derecede etkili olduğunu desteklemektedir.⁴⁹

Azınlık grubunun içinde olan Yahudilerde ise, liberal görüş eğilimi daha yüksektir. Pew Research'e göre, Yahudiler 'in %43'ü liberallerden, %21'i muhafazakarlardan, %33'ü ılımlılardan ve %3'ü görüş bildirmeyenlerden oluşmaktadır.⁵⁰ Bu baskın liberal görüş, aynı zamanda kürtaj konusundaki görüşlerine de yansımıştır. Yahudiler'in %83'ü kürtajın çoğu veya tüm durumlarda serbest olmasını savunurken, %15'ü kürtajın çoğu veya tüm durumda yasa dışı sayılmasını desteklemektedir. Kalan %2'si ise kararsızlardan oluşmaktadır.⁵¹

Yahudiler'in devletin yoksullara desteği konusundaki görüşleri incelendiğinde, kürtaja kıyasla ideolojik bölünmenin daha az olduğu görülmektedir. Pew Research'ün raporuna göre, Yahudiler'in %29'u devlet yardımlarının yoksullara daha fazla zarar verdiğini düşünürken, %65'i ise zarardan çok yarar sağladığını düşünmektedir. Ayrıca, %3'ü yardımların eşit derecede etkili olduğunu desteklemektedir.⁵²

Diğer bir azınlık grubu olan Müslümanlarda ise ideolojik eğilim farklılıkları, Evanjelistler veya Yahudiler kadar belirgin değildir. Müslümanlar'ın %33'ü

⁴⁷ “Political ideology among Catholics”, ‘Çevrimiçi’: <https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/religious-tradition/catholic/> 22 Nisan 2024.

⁴⁸ A.e.

⁴⁹ A.e.

⁵⁰ “Political ideology among Jews”, ‘Çevrimiçi’: <https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/religious-tradition/jewish/> 22 Nisan 2024.

⁵¹ A.e.

⁵² A.e.

liberallerden, %22'si muhafazakarlardan, %39'u ise ılımlılardan oluşmaktadır.⁵³ İdeolojik eğilimdeki liberal dağılım aynı zamanda Müslümanlar'ın kürtaj görüşlerine de yansımıştır. Müslümanlar'ın %55'i kürtajın çoğu veya tüm durumlarda serbest olmasını savunurken, %37'si kürtajın çoğu veya tüm durumda yasa dışı sayılmasını desteklemektedir. Kalan %9'u ise kararsızlardan oluşmaktadır.⁵⁴ Yine, devletin yoksullara desteği konusundaki görüşleri incelediğimizde ideolojik farkın daha fazla olduğunu gözlemlemekteyiz. Pew Research'ün raporuna göre, Müslümanlar'ın %30'u devlet yardımlarının yoksullara daha fazla zarar verdiğini düşünürken, %63'i ise zarardan çok yarar sağladığını düşünmektedir. Ayrıca, %4'ü yardımların eşit derecede, etkili olduğunu desteklemekte, kalan %3'ü ise kararsızlardan oluşmaktadır.⁵⁵

Sonuç olarak, dini grupların sosyal meselelere ilişkin siyasi tutumlarında ideolojik görüşlerinin etkisi önemli bir rol oynar. Bu etki, özellikle kürtaj gibi etik ve dini temelli konularda belirgin şekilde gözlemlenirken, devletin yoksullara desteği gibi ekonomik temelli meselelerde daha sınırlı kalmaktadır. Dini gruplar içerisinde sosyal meselelerdeki ideolojik yansımının en fazla olduğu grup Evanjelistlerdir. 1970 sonrasında Evanjelikler, Amerikan siyasetinde önemli bir güç haline gelmiş ve çeşitli televizyon ve medya kuruluşları ile geniş kitlelere ulaşmışlardır. Özellikle 1980 sonrasında daha da aktif olmaya başlayan Evanjelist gruplar kürtaj tartışmalarında kürtaj tartışmalarının siyasi bir ayrışma noktasına getirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. 1980 öncesinde Evanjelikler için siyasi bir mesele olmayan kürtaj konusu 1973 Roe Davası ile dikkatleri üzerine çekmiş ve sonrasında 1980 yılında yapılacak olan başkanlık kampanyalarında yerini almaya başlamıştır. 1980 yılında Cumhuriyetçi Parti adayı Ronald Reagan'ın seçim kampanyasında kürtajı daha çok hukuki bir çerçevede ele almıştır. Reagan'ın kürtaj hakkındaki bu tutumu kürtajın yasaklanmasını destekleyen dini grupların desteğini kazanmasında önemli bir etkisi olmuştur. 1980 sonrasında kürtaj karşıtı hareketin siyasi bir mesele haline gelmesinde etkili olan bazı önemli Evanjelist örgütler kurulmuş ve Evanjelist Liderler eşliğinde kürtaja karşı bir savaş başlatmışlardır. Bu kapsamda 1979 yılında Amerikalı Baptist papaz ve

⁵³ "Political ideology among Muslims", 'Çevrimiçi': <https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/religious-tradition/muslim/> 22 Nisan 2024.

⁵⁴ A.e.

⁵⁵ A.e

teleevanjelist **Jerry Falwell** tarafından kurulan Moral Majority örgütü ile Hristiyan ahlakına dayalı bir toplum düzenini teşvik etme amacıyla Evanjelistleri siyaset sahnesine aktif olarak çekmiştir. Bu kapsamda kürtaj karşıtlığının da aktif olarak siyaset gündemine taşınmasında etkili olmuştur. Yine aynı şekilde **Focus on the Family** ve **Christian Coalition** gibi örgütler aracılığıyla kürtaj karşıtlığı Evanjelik seçmen kitlesi için önemli bir mesele haline getirilmesinde önemli bir rol oynamıştır.⁵⁶

R. Reagan döneminde siyasi bir mesele haline dönüşen kürtaj, G. W. Bush dönemlerinde devam etmiştir. Bu dönemde 2003 yılında Bush, "**Partial-Birth Abortion Ban Act**" (Geç Dönem Kürtaj Yasağı Yasası) adlı yasal düzenlemeyi imzalayarak hamileliğin ileriki döneminde yapılacak kürtajlara kısıtlama getirilmiştir.

Aynı zamanda Bush, John R gibi muhafazakâr isimleri Yüksek Mahkeme Yargıcı olarak atayarak, ABD'de kürtaj haklarının uzun vadeli geleceği üzerinde önemli bir etki yaratmıştır.

2017-2021 yılları arasında başkanlık yapan Donald Trump, muhafazakâr ve kürtaj karşıtı görüşleriyle tanınan Neil Gorsuch, Brett Kavanaugh ve Amy Coney Barrett'i Yüksek Mahkeme yargıcı olarak atamıştır. Bu atamalar, 2022 yılında Roe v. Wade kararını iptal eden **Dobbs v. Jackson Women's Health Organization** davasında belirleyici bir rol oynamıştır.

1.5. Dini Gruplar Açısından Kürtaj

Çalışmamızın birinci bölümünde, Amerika Birleşik Devletleri'nde dini grupları muhafazakâr ve liberal eğilimlerini detaylı olarak incelemiştik. Bu bölümde ise dini gruplar içerisindeki resmi kurum ve liderlerin kürtaj pozisyonlarını daha detaylı ele alacağız.

Chicago Üniversitesi Ulusal Görüş Araştırma Merkezi tarafından oluşturulan General Social Survey (GSS)'in 1972 yılındaki raporuna göre Amerikan toplumunun %90'ı Hristiyan'dır.⁵⁷ Hristiyanlığın mezheplerinin kürtaja dair görüşü değişiklik

⁵⁶ Clyde Wilcox ve Carin Robinson, **Onward Christian Soldiers?**, New York, Westview Press, 1996, s.112-115.

⁵⁷ "The rise of religious 'nones' looks similar in data from Pew Research Center and the General Social Survey", 'Çevrimiçi': <https://www.pewresearch.org/religion/2022/09/13/how-u-s-religious->

göstermektedir. Bununla beraber, bazı önemli sayıdaki dini kuruluşlar ise kürtajı vicdani bir mesele olduğunu savunmuş ve tartışmalara dahil olmamıştır. Örneğin, Presbiteryen Kilisesi, yaşamın kutsallığını kabul etmekle beraber kürtaj hakkının korunmasını ve kadınların bu kararı verirken desteklenmesi gerektiğini savunmaktadır.

Birleşik Devletlerdeki Katolik Kilisesi gibi bazı dini gruplarsa kürtaja yönelik daha katı bir yaklaşım sergilemiştir. Öyle ki hamilelik sırasında anne hayatı tehlikede olsa bile kürtajın yasaklanması gerektiğini öne sürmektedir. Zira Katolik inancına göre insan, yaşamı anne rahmine düştüğü an ile başlamaktadır. Bu sebeple kürtajın yapılabilmesi için hamileliği kaçınıcı evrede ve haftasında olduğu önemli olmamakla beraber ensest, tecavüz gibi özel durumlara dair bir istisna söz konusu değildir. Kürtaja konusunda katı bir tavır sergileyen gruplardan bir diğeri ise Evanjelistlerdir. Evanjelistler kürtaj karşıtlığını yine İncil'deki pasajlara dayandırmışlar, “Tanrı'nın insanı ana rahminde şekillendirdiği” ifadelerini esas almışlardır. Mormonlar'ın takip ettiği İsa Mesih'in Son Zaman Azizleri Kilisesi, kürtaja genel olarak karşı olmakla beraber tecavüz, ensest, annenin hayatının tehlikede olması veya fetüsün yaşama şansının olmaması gibi durumlarda istisnalara da izin verebilmektedir. Çalışmamızın *Taraflar ve Tartışmalar* kısmında daha detaylı inceleyeceğimiz kürtaj karşıtı argümanlar incelendiğinde, “fetüsün yaşam hakkı” ve “yaşamın döllenmeden itibaren başlaması” gibi görüşlerin büyük ölçüde dini temelli inanışlara dayandığı görülmektedir. Bu argümanlar, özellikle insan yaşamının kutsallığı ve Tanrı'nın iradesine uygunluk gibi teolojik öğretilerden etkilenecek, kürtaj karşıtlarının ahlaki ve etik söylemlerinin temel dayanaklarını oluşturmuştur.

Bir dini kurumun kürtaj konusunda açıkça belirlenmiş bir politikası olsa da bazen kilise üyeleri bu görüşü benimsemeyebilmektedir. Bu hususta bireylerin bağlı olduğu dini kurum ile yakınlığı ve dindarlık oranı önemli ölçüde etki etmektedir. Örneğin, kürtaj konusunda katı bir görüşe sahip olan Katolik Kilisesi'nin bazı üyeleri, kürtaja yönelik farklı görüşler benimsemektedir. Pew Research Center'ın 2022 yılında yaptığı çalışmaya bizlere bu farklılığı anlamamız açısından önemli veriler

sunmaktadır.⁵⁸ Bu rapora göre, haftada en az bir kez ayine katılan Katolikler'in %68'i kürtajın her durumda ya da çoğu durumda yasadışı olması gerektiğini söylerken, %43'ü tecavüz ya da annenin yaşamı veya sağlığına yönelik tehditler durumunda kürtajı yasal hale getirecek istisnaları desteklemektedir. Bunun tam aksine, haftalık ayinlere katılmayan Katolikler'in %65'i, kürtajın her durumda ya da çoğu durumda yasal olması gerektiğini söylerken, bunların dörtte üçü tecavüz ya da hamile kadının sağlığını tehdit eden durumlarda yasal olması gerektiğini söylemektedir.⁵⁹ Bu durumda, grup üyelerinin dini ritüellere katılım düzeyleri ile kürtaj konusundaki görüşleri arasında anlamlı bir bağlantı olduğu söylenebilir. Düzenli olarak ayinlere katılan bireyler, kürtaj konusunda genellikle daha muhafazakâr bir tutum sergilerken, ayinlere daha seyrek katılanlar kürtaj konusunda daha liberal bir yaklaşım benimsemektedir. Dini öğretilerin benimsenmesinde ve bu öğretilere bağlılıkta, bireyin dini bağlılık düzeyinin önemli bir rol oynamıştır.

Ayrıca, bazı kiliselerin kürtaj konusundaki görüşleri zaman içerisinde de değişime uğramıştır. Tarihsel süreçte bazı Kiliseler kürtaja karşı daha katı bir tutum sergilerken, diğerleri sosyal, etik ve bireysel özgürlükler gibi faktörleri göz önünde bulundurarak daha esnek yaklaşımlar geliştirmiştir. Özellikle 20. yüzyılın başlarında, kiliselerin kürtaj görüşleri daha katıdır. 1960-1980 yılları arasında kürtaja dair sosyal hareketliliğin ivme kazandığı ve politik gelişmelerin yaşandığı bu dönemde dini gruplar arasında da yankı uyandırmıştır. Zamanla Birleşik Devletlerdeki Kiliselerin bazıları kürtaja dair belirli konularda esnekliğe daha çok pay bırakmıştır. Örneğin 1950'li yıllara kadar kürtaja dair muhafazakâr ve katı bir yaklaşımda olan Metodist Kilisesi, 1960-1980'li yıllara doğru kürtajın belli koşullar altında yasal olabileceğine dair daha ılımlı bir görüşte bulunmuştur. Görüş değişikliğine uğrayan diğer bir kilise ise Episkopal Kilisesi (Episcopal Church)'dir. 1950'li yıllara kadar kürtaja dair muhafazakâr bir tutum içinde olan Episkopal Klisesi, 1980'lere doğru kürtajın belli koşullarda yasal olabileceği görüşünü benimsemiştir. Kürtaja dair tavrını

⁵⁸ "Like Americans overall, Catholics vary in their abortion views, with regular Mass attenders most opposed", 'Çevrimiçi' <https://www.pewresearch.org/short-reads/2022/05/23/like-americans-overall-catholics-vary-in-their-abortion-views-with-regular-mass-attenders-most-opposed/> , 23 Mayıs, 2022.

⁵⁹ A.e.

değiştirmeyen bazı kiliseler de vardır. Katolik Kilisesi ve bazı Evanjelik kiliseler kürtaj karşıtı yasaları desteklemekte ve güçlerini birleştirmektedir.⁶⁰

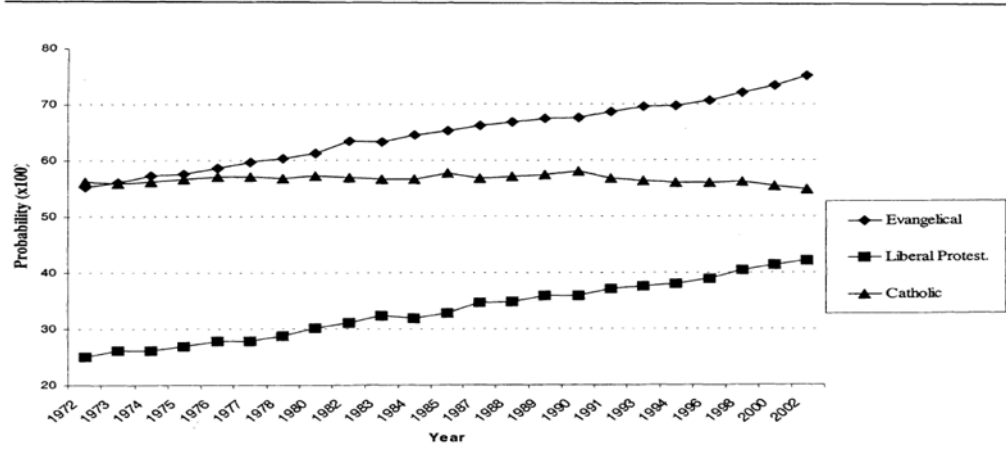
Kiliselerdeki kürtaja dair ılımlı yönde değişim, sosyo-kültürel, siyasi ve dini birçok faktöre bağlıdır. Kadın haklarının gelişmesiyle beraber kadınlar çalışma hayatına katılımı artmış bu da geleneksel aile yapısında bazı değişikliklere sebep olmuştur. Bu kapsamda doğum kontrol ve aile planlanması gibi konular gündemini arttırmış ve dolayısıyla kiliseleri de bu konuya dahil ettirmiştir. Diğer bir yandan gelişen bilim ve tıp imkanları kürtaja dair daha güveni daha çok arttırmıştır. Ayrıca gelişen teknoloji ile kalp atışı ve gebeliğin kaçınıcı haftasında olduğuna dair detaylara erişimin kolaylaşmasıyla ile kürtajın daha iyi anlaşılmasında etkili olmuş ve bu şartlar bazı kiliseleri daha ılımlı bir tavır benimsemesinde etkili olmuştur. Roe kararı sonrasındaki süreçte değişen siyasi iklim ve yasal düzenlemeler dini grupları da etkilemiştir. 1980 yılı sonrası kürtaj Birleşik Devletler ulusal partilerin çatıştığı konulardan biri haline gelmiştir.

Kürtajın yasa dışı olmasını savunan Cumhuriyetçi Parti'de Evanjelikler Katolik Kilisesine kıyasla daha çok siyasi etkileşim içindedir. John P. Hoffmann ve Sherrie Mills Johnson Evanjelik Protestanların Katolik Kilisesine kıyasla ayrıştığını göstermektedir. Yapmış oldukları araştırmada 1972-2002 yılları arasında dini grupların kürtaja karşı çıkma eğilimlerini araştırmışlardır. Araştırmaya göre Evanjeliklerin, en azından 1980'lerin ortalarından bu yana, isteğe bağlı kürtaja karşı çıkma konusunda Katoliklerden uzaklaştığı açıktır.⁶¹ Hoffmann ve Johnson'ın araştırmadaki veriyeye göre Katoliklerin isteğe bağlı kürtaj (Anne sağlığı veya fetal hastalık dışındaki nedenlerle kadının talebi üzerine gebeliğin 20. haftasından önce sonlandırılması) yaklaşımının 1972'den 2002 yılına doğru Liberal Protestanlar yakınlaştığını söyleyebiliriz. Ayrıca Evanjelik Protestan Kilisesi ise Katoliklerin isteğe bağlı kürtaj yaklaşımının Liberal Protestanlar ve Katoliklerden giderek ayrışmıştır.

⁶⁰ Hoffmann, John P. and Sherrie Mills Johnson: "Attitudes toward Abortion among Religious Traditions in the United States: Change or Continuity?" **Sociology of Religion**, C: 66, S: 2, 2002, s. 174, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.2307/4153084> 22 Haziran 2024.

⁶¹ A.e.

Grafik 1.1: Evanjelik, Liberal Protestanlar ve Katoliklerin yıllara Göre Kürtaj Dağılımı (1972-2002)⁶²

Note: The predicted probability indicates the probability of being in opposition to elective abortions.

Katolik Kilisesi taraftarlarındaki kürtaja yönelik tutum farklılığına dair Wm. Alex McIntosh ve Jon P. Alston'ın detaylı olarak incelemişlerdir. İncelemelerinde 1962-1975 yılları arasında 3'er yıl arayla Birleşik Devletlerdeki yetişkin Protestan ve Katoliklere "Sizce kürtaj aşağıdaki durumlarda yasal olmalı mı olmamalı mı: a) annenin sağlığının tehlikede olduğu durumlarda (SAĞLIK); b) çocuğun sakat doğabileceği durumlarda (ÇOCUK); c) ailenin başka bir çocuğu geçindirecek kadar parasının olmadığı durumlarda (PARA)" şeklinde çoktan seçmeli bir soru yönlendirmişlerdir. "Her iki grup da bu üç durum altında kürtajın yasallaşmasını 1962'den 1975'e kadar artarak desteklemiştir. Ancak Katolikler, sağlık ve bebekteki olası deformasyonlar nedeniyle kürtaja verdikleri desteği Protestanlara göre daha fazla artırmışlardır. Bu durum, 1975 yılında Protestanlar ve Katolikler arasında bu iki koşul için 1962 yılına kıyasla daha az anlaşmazlık yaşanmasına yol açmıştır."⁶³

Yukarıdaki seçeneklerde belirtilen sağlık, çocuk ve para sorularına yönelik verilen cevaplarda değişim gerçekleşmiştir. Yoksulluk nedeniyle kürtaj konusu ele alındığında, iki grup arasındaki farklılıkların zamanla daha da belirginleşmiştir. "1962 yılında Katolikler ve Protestanlar, yoksulluğu kürtaj için geçerli bir neden olarak kabul

⁶² A.e.

⁶³ "Acceptance of Abortion among White Catholics and Protestants", 'Çevrimiçi': <https://doi.org/10.2307/1385700>, s.296

etmezken 1975'e gelindiğinde, her iki grup da bu tür kürtajları kabul etme eğilimi göstermiş, ancak Protestanlar bu konuda Katoliklere oranla daha hızlı bir onay artışı yaşamıştır.”⁶⁴ Bu çalışmada ayrıca kürtaja yönelik Protestan ve Katolik üyelerinin değişen yaklaşımları cinsiyet, eğitim ve yaş düzeylerinin etkilerine de yer verilmiştir. Bu kapsamda, Protestanlar arasında kürtaja ılımlı yaklaşımın artışında hem 1962 hem de 1975 yıllarında eğitim düzeyinin artmasıyla ilişkilendirilmiştir. Katolikler için ise eğitim düzeyi kürtaj ile anlamlı bir ilişki göstermemiştir.⁶⁵

Protestan ve Katolik üyelerin yaş düzeyindeki etkisine baktığımızda daha farklı bir tablo ile karşılaşmaktayız. Kürtaja yönelik daha ılımlı bir eğilimde olan grup genel olarak genç olan gruptur. Bu genç grubun ılımlı yöneliminde kiliseye katılım oranının etkili olduğunu iddia eden Alston McIntosh, Katolik çocukların geçmişe kıyasla daha az bir kısmının şu anda kilise okullarına gittiği gerçeğine dayandırarak dini katılım oranının etkisine dikkat çekmektedir. Bu veriler bizlere Katolik Kilisesi üyelerinin zaman içerisinde şartlı kürtaja daha ılımlı hale geldiğini sunmaktadır. Ayrıca bu veriler ışığında Protestanların ve Katoliklerin şartlı kürtaja daha açık hale gelme mekanizmalarının her dini grup içinde değişken etkenlerin olduğunu söyleyebiliriz. Bu sebeple dini grupların kendi iç dinamikleri ile değerlendirmek kürtaj tartışmalarındaki hem siyasi hem de dini pozisyonunu anlamada oldukça önemlidir. Bu nedenle kürtaja yönelik yaklaşımlarda eğitim arttıkça ılımlılık artar gibi genel ifadelerden kaçınılması gerekir. Çünkü bir dini grup ya da mezhep için etkili olan bir koşul diğeri için etkili olmayabilmektedir.

⁶⁴ A.e.

⁶⁵ A.e.

İKİNCİ BÖLÜM

ROE V. WADE ÖNCESİ KÜRTAJ VE ROE DAVASI KARARI

2.1. Kürtaj ve Tarihsel Arka Planı

Amerika Birleşik Devletleri'nde kürtaj, toplumsal ve siyasi açıdan derin bir kutuplaşmaya yol açan önemli bir mesele olarak öne çıkmaktadır. Bu kutuplaşmanın temelinde, büyük ölçüde dini motivasyonlar yer almaktadır. Bu bağlamda kürtaj konusunu inanç sistemlerinin ve sosyal normların bireylerin ahlaki ve etik seçimleri üzerindeki etkisinin çarpıcı örneklerinden biridir. Ayrıca, toplum içerisindeki birçok farklı sosyal ve dini grupların yanı sıra politik aktörlerin kürtaj konusuna dahil olmasıyla birlikte tartışmaları derinleştirmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde kürtaj tartışmasının kökeni 19. yüzyıla dayanmaktadır. Bu yüzyıl öncesinde kürtaj, diğer herhangi bir tıbbi prosedür gibi ele alınmıştır. Kürtajı terminolojik olarak açıklayacak olursak: “Kürtaj, anne karnındaki embriyo veya fetüsün ölümü nedeniyle gebeliğin sonlandırılmasıdır.”⁶⁶ Ancak modern tıbbın henüz gelişmediği 19. yüzyılın başlarında kürtaj, daha çok kontrollü tıbbi tedavi veya yasadışı “arka sokak” ve ev yapımı prosedürlerle gerçekleştirilmekteydi. Bu kapsamda kullanılan bazı otlar ve ticari amaçla üretilmiş ilaçlar hem anneyi hem de fetüsü zehirlemekte ve yaşamlarını tehlikeye atmaktaydı. 19. yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletleri 'nde modern bir eğitim birliği ve lisans zorunluluğu olmadığından, yapılan müdahalelerin çoğunluğu gizli ve eğitimsiz kişiler tarafından gerçekleştiriliyordu.

19. yüzyılın sonlarına doğru ise Amerika Birleşik Devletleri'nde tıbbi müdahalede bulunan doktorların üniversitelerde standart bir tıbbi eğitim almaları zorunlu hale getirilmiştir. Bu bağlamda, 1841 yılında kurulan Amerikan Tabipler Birliği (AMA) büyük bir öneme sahiptir. AMA, üreme hizmetlerine yönelik müdahalelerin yalnızca doktorlar tarafından yapılmasını sağlamak amacıyla yasal

⁶⁶ Mike Walters, Abortion, National Highlights Inc., 2016. ProQuest Ebook Central, ‘Çevrimiçi’ <http://ebookcentral.proquest.com/lib/istanbul-ebooks/detail.action?docID=5014673> 22 Eylül 2024.

kısıtlamalar getirilmesi için çaba göstermiştir.⁶⁷ Hatta öyle ki o dönem Storer'ın liderliğinde Amerikan Tabipler Birliği kürtajın zararlarına ilişkin iddiaları öne çıkararak kürtaja karşı kampanya yürütmüşlerdir.⁶⁸

19. yüzyıl Amerika Birleşik Devletleri toplumunda kürtaja yönelik tutum genel olarak olumsuzdu. Bu tutumun arkasında önemli sosyo-kültürel dinamikler bulunmaktadır. Bu dönemde, Amerikan toplumunda geniş bir etki alanına sahip olan kilise ve kurumlar bu önemli dinamiklerden biridir. Özellikle Katolik Kilisesi ve birçok Protestan mezhebi, kürtajın yaşamın kutsallığına aykırı olduğu gerekçesiyle karşı çıkmışlardır. Aynı zamanda sosyo-ekonomik sınıfsal farklılıklar da önemli olan diğer bir faktördür. Bu yüzyılda kürtaja orta ve üst beyaz ve evli kadınlar daha kolay erişim sağlayabiliyorken alt gelirli ve beyaz olmayan Amerikalılar için geçerli değildir. Aile ve anne rollerinin önemli olduğu bu yüzyılda kürtaj, bu rollere aykırı bir eylem olarak görülmüştür. 19. yüzyıl Amerikan toplumun kürtaja dair olumsuz bir yönelimde olan diğer bir dinamik ise sağlık sektörüdür. Kadın sağlığı ve üreme hakkı açısından dönemin sağlıkçıların genel çoğunluğu kürtajı tehlikeli ve gayriahlaki olarak değerlendirmektedir. Örneğin AMA, her ne kadar tıbbi müdahalelerin yalnızca eğitimli doktorlar tarafından yapılması gerektiğini savunmuş olsa da kürtaja karşı yasal önlemleri desteklemiştir. Tüm bu ve benzeri sosyo- kültürel dinamiklerle beraber 19. yüzyıl Birleşik Devletler toplumunda kürtaja dair katı ve kısıtlayıcı normların oluşmasına yol açmıştır.

19. yüzyıl sonları itibariyle değişmeye başlayan toplumsal ve cinsiyet rolleri kürtaja yaklaşımlarını ve yasallığı sürecini büyük ölçüde etkilemiştir. Kadın hareketlerindeki ilk büyük ivme 1920'de oy hakkını kazanmasıyla beraber olmuş, sosyal ve politik hayattaki sözünü arttırmıştır. 1960-1970'li yıllarda ikinci bir ivme kazanan feminist kadın hareketleri cinsel özgürlük ve üreme hakları konularına değinmişlerdir. Bu dönemde kürtaj, kadın hareketlerinin ana mücadele alanlarından biri olmamakla birlikte, kadın sağlığı ve üreme hakları konularında önemli adımlar atan ve dolaylı olarak kürtajı etkileyen bazı figürler ve hareketler bulunmaktadır. Bu

⁶⁷ Hand, **a.g.e.**, s.8.

⁶⁸ Mary Ziegler, **Abortion and The Law in America Roe v. Wade To The Present**, Cambridge University Press, 2020, s.13.

figürlerden biri olan **Victoria Woodhull ve Anthony Comstock** arasındaki çatışma, 19. yüzyılda cinsellik ve müstehcenlik üzerine kamuda ses getiren bir tartışma olmuştur. 1872 yılında Amerika Birleşik Devletleri başkanlığına aday olan ilk kadın olarak tanınan Woodhull, aynı zamanda kadın hakları ve cinsel özgürlük konularında önemli bir figürdür. Müstehcenlik ve cinsel eğitim konularında sert tutumlarıyla bilinen Comstock ise, Amerika Birleşik Devletleri'nde etkili bir ahlak savunucusu ve yasa yapıcısıdır. 1873 yılında New York Ahlaksızlığı Önleme Derneği (NYSSV) başkanı ve dindar bir Hristiyan olan Comstock, pornografi, fuhuş ve doğum kontrolü gibi konuları kapsayan “müstehcenlik” ile mücadele etmek amacıyla Amerikan Kongresi'ne yasa tasarısı sunmuştur. Amerika Kongresinden geçen Comstock Yasası olarak bilinen bu yasa, doğum kontrolü veya kürtaj için kullanılabilecek herhangi bir materyali satmayı veya dağıtmayı, bu tür materyalleri (veya bunlarla ilgili bilgileri) ABD postası yoluyla göndermeyi veya yurtdışından ithal etmeyi yasaklamıştır.⁶⁹ Comstock ve Woodhull'un açıkça doğum kontrolü ve cinsel özgürlük konularındaki görüşleri üzerinden mücadele etmişlerdir.

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarına doğru kürtaj sağlayıcı sağlık çalışanlarına da çeşitli kısıtlamalar ve tutuklamalar gerçekleşmiştir. Bu tutuklamalar kamuoyunda yankı uyandırmış ve birtakım doğum kontrol hareketlerinin doğmasını tetiklemiş ve bazı önemli isimleri öne çıkarmıştır. **Margaret Sanger** bu doğum kontrolü hareketinin önemli figürlerinden biridir. Sanger, 1916 yılında Amerika Birleşik Devletleri Brooklyn, New York'da ilk doğum kontrol kliniği açması nedeniyle tutuklanmış ve 30 gün hapisshanede yatmıştır. “İki yıl sonra, New York Temyiz Mahkemesi'nin Yargıç Frederick Crane'in kararı ile, New York eyaletinde doğum kontrolünün ‘tedavi edici amaçlar’ için kullanılması yasallaşmıştır.”⁷⁰ Böylece kürtaj işlemi için bazı gerekli durumların olabileceğinin tanınmasına dair ilk adım atılmıştır. Sanger ilk kliniğini atmadan öncesinde doğum kontrolü ve kürtaja dair birkaç önemli yazılar paylaşarak dönemin Amerika Birleşik Devletleri'nde kürtajın özellikle alt gelirli aileler için bir ihtiyaç olduğuna değinmiş ve bazı yaşanmış yaşam hikayelerini paylaşmıştır. Sanger, 1917'de New York'taki kliniğinin kapatılmasına rağmen

⁶⁹ Hand, **a.g.e.**, s.11.

⁷⁰ **A.e.**, s.12.

çalışmalarına devam etmiş ve 1921'de Amerikan Doğum Kontrol Birliği'ni kurmuştur. Böylece doğum kontrol üzerine çalışmalarını resmi bir kurum çatısı altında sürdürmüştür. Öncesinde müstehcen ve gayri ahlaki olarak tanımlanmış olmasına rağmen, kürtaj ve doğum kontrolüne yönelik yeni bir bakış açısının ve tedavi ile seçim özgürlüğü fikrinin temelleri atılmıştır. Yıllar içinde doğum kontrolüne yönelik değişen bakış açıları, yasal düzenlemelerin gerekli hale gelmesini sağlamıştır.

20. yüzyıl Amerika Birleşik Devletleri'nde kadın sağlığı ve kürtaj konularında mücadele eden ve bu alanda önemli bir figür olarak öne çıkan bir diğer kişi Dr. Jane Hodgson'dır. Kürtaj hakları savunucularından biri olan Dr. Jane Hodgson, 1970 yılının Kasım ayında, ABD'de bir hastanede yasadışı kürtaj yapmaktan hüküm giyen ilk hekim olmuştur.⁷¹ Amerika Birleşik Devletleri Minneapolis, Minnesota'da 23 yaşında hamileliğinin ilk zamanlarında ve aynı zamanda Alman kızamığı olan bir hastaya kürtaj yaptığı gerekçesiyle Jinekolog olan Jane Hodgson'a dava açılmış ve yargılanmıştır. O dönemin Minneapolis eyalet yasalarına göre sadece annenin hayatını kurtarmak amacıyla kürtaj işlemine izin verilmekteydi. Açılan bu dava ile ilk defa hastanede tedavi amaçlı lisanslı bir doktor tarafından yapılan kürtaj işlemi nedeniyle cezai işlem uygulanmış, otuz gün hapis ve bir yıl denetimli serbestliğe mahkûm edilmiştir.⁷² Hodgson'ın aşağıdaki ifadeleri seçim önceliğine vurgusu nedeniyle sonraki yıllarda kürtaj destekçileri tarafından sıkça kullanılan bir argümana dönüşmüştür.: “Doktorlar olarak hepimiz katı ve ahlaklı olma eğilimindeyiz. Bunun yerine, daha hümanist olmaya, toplumun ve bireysel hastanın ihtiyaçlarına daha fazla dahil olmaya çalışmalıyız. Bir doktor her zaman hasta için uygun rotayı seçebilmeli veya hastaya seçimi yapması için rehberlik edebilmelidir.”⁷³

20.yüzyılın ortalarına kadar, Amerika Birleşik Devletleri'nin çoğu eyaletinde kürtaj yasaklanmış veya yalnızca annenin hayatını tehlikeye atan, tecavüz ve ensest vakaları gibi belirli sınırlı durumlarda izin verilmiştir. 1950- 1960'lara doğru yukarıda bahsettiğimiz değişen sosyo-politik ve sosyo-ekonomik dinamiklerle beraber kürtaja dair daha esnek düzenlemeler getirilmiştir. Bu kapsamda genel olarak şunu

⁷¹Rainey Horwitz, “Jane Elizabeth Hodgson (1915–2006)“, ‘Çevrimiçi’: <https://hdl.handle.net/10776/11882> 22 Haziran 2024.

⁷² Hand,a.g.e., s.16.

⁷³ A.e.

söyleyebiliriz ki 1973 Roe w. Wade kararından önce dini gruplar ve sosyal gruplar kürtaj savunmalarını daha çok anayasal haklar üzerinden açıklamaya çalışarak resmi bir hak talep etmeye çalışmıştır. Bu kapsamda 20. yüzyılda yaşanan sosyal, ekonomik, teknolojik ve bilişim alanlarındaki değişiklikleri dikkat çekerek kürtaj taraftarları mahremiyet ve yaşam hakkı üzerinden savunulmuştur. Ancak Roe v. Wade davasıyla birlikte kürtaj tartışmaları zirveye ulaşmış ve bu süreçten sonra siyasetçilerin ve siyasi partilerin dikkatini çekmiştir. Karar sonrasında kürtaj tartışmaları zaman içinde siyasallaşmaya başlamış ve Amerikan siyasetinde kutuplaştırıcı bir meseleye dönüşmüştür. Bizler de kürtaj tartışmalarındaki bu evrilmeyi daha iyi anlayabilmek adına Roe Kararına zemin oluşturan önemli davaları incelemeyi önemli görmekteyiz.

2.2. Roe Kararına Zemin Oluşturan Davalar ve Roe v. Wade Davası

1960'lı yıllara kadar kürtaj tartışmaları eyalet davaları düzeyinde tartışılmıştır. Bu tartışmalar yereldeki dini gruplar ve sosyal organizasyonlar tarafından takip edilmekte ve çeşitli argümanlar geliştirilmiştir. Eyalet düzeyinde görülen bu davalardaki hem kürtaj taraftarı hem de kürtaj karşıtı argümanların gelişmesi kürtaj tartışmalarının genişlemesinde oldukça etkili olmuştur. Roe kararı öncesinde geliştirilen argümanlar daha çok dini söylem ve ahlaki değerlere dayanmaktadır. Ancak sürece kadın hakları savunucularının eşitlik, bireysel ve gizlilik hakları gibi argümanlar geliştirmesiyle beraber kürtajın yasal bir hak olabileceği üzerine evrilmesinde katkı sağlamıştır.

Roe Kararı sonrasındaki süreçte dini grupların etkisi siyasete katılımının aktif hale gelmesiyle beraber kürtaj tartışmaları kürtaj politikalarına ve lobiliciliğe kadar genişlemiştir. Kürtaj tartışmalarındaki bu değişimi daha net görebilmek adına Roe Kararına da zemin hazırlayan önemli davaları incelemenin bu ahlaki söylemden sosyal ve siyasal etki alanına genişleyişi görebilmemiz adına önemlidir.

Skinner v. Oklahoma Davası, Amerika Birleşik Devletleri'nde üreme hakkına yönelik anayasal düzlemde incelenmesi açısından görülen ilk davalardan biridir. 1935 yılında Oklahoma eyaletinde var olan Kısırlaştırma Yasasının anayasaya

aykırılık taşıyıp taşımadığı değerlendirilmiştir. ⁷⁴ Davada yargıçlar tarafından suçluların türü ve sayısı hakkında yeniden bir değerlendirilme yapılmıştır. Böylece suçun türü ve sayısına göre kısırlaştırma uygulamasını yasadışı hale getirmiş olsa da akıl hastalarının zorunlu kısırlaştırılmasına izin veren Buck v. Bell 1942 yılında kararını değiştirmemiştir.⁷⁵ Anayasa'nın Eşit koruma temelinde değerlendirilen bu dava, üreme ve mahremiyet hakları bakımından sonrasında görülecek olan davalara emsal bir dava olmuştur.

Griswold v. Connecticut Davası, evli çiftlerin doğum kontrolü kullanmalarını yasaklayan yasasına karşı Connecticut Aile Planlaması Derneği'nin yöneticisi olan Estelle Griswold ve kadın doğum uzmanı olan Dr. C. Lee Buxton tarafından açılmıştır. Buxton ve Griswold bir klinikte doğum kontrolü hakkında bilgi verme ve tedavi sağlama suçlamasıyla tutuklanmışlardır. Griswold, bu yasaların, özellikle evli çiftlerin özel hayatlarını ihlal ettiğini savunarak Yüksek Mahkeme'ye başvurmuştur. Mahkeme evliliğin geleneksel önemine vurgu yaparken mahremiyet hakkının belirli ilişkileri ve yaşam kararlarını da kapsadığını öne sürülmüştür. Bu nedenle Griswold davası ile mahremiyet anlayışı değişime uğradığını rahatça söyleyebiliriz. ⁷⁶ Her ne kadar doğum kontrol haplarının kullanımı sadece evli kadınlara tanımlanmış olsa da sonrasında görülecek davalara emsal olmakla beraber üreme ve mahremiyet hakkının anayasa güvencesini hissettirmiştir. Zira sonrasında görülecek olan mahremiyet hakkının evli kadınların yanı sıra evli olmayan kadınları da kapsamına izin veren Eisenstadt v. Baird davasına ve kadınlara hamileliği belirli koşullar dahilinde sonlandırma hakkı veren Roe v. Wade kararlarına da zemin hazırlamıştır.⁷⁷

1969 ile 1971 yılları arasında Washington DC'de görülen **United States v. Vuitch davası** ile ilk defa, eyalet yasalarında yer alan “kadının sağlığı” ifadesinin tıbbi ve hukuksal karşılığı tartışılmıştır. ⁷⁸ Dava sonucunda bu kavramın yasal anlamdaki

⁷⁴ Rachel Gur-Arie, “Skinner v. Oklahoma (1942),” Embryo Project Encyclopedia (2016-08-27), (Çevrimiçi) <https://hdl.handle.net/10776/11350> 21 Haziran 2024.

⁷⁵ A.e.

⁷⁶ Sheraden Seward, **Griswold v. Connecticut (1965)**, ‘Çevrimiçi’: <https://hdl.handle.net/10776/1940> 25 Temmuz 2024.

⁷⁷ A.e.

⁷⁸ Victoria Higginbotham, ve Rainey Horwitz, “**United States v. Milan Vuitch (1971)**”, ‘Çevrimiçi’ <https://hdl.handle.net/10776/13142> 22 Haziran 2024.

karşılığı tam olarak açıklanamamış, sonraki yıllarda kürtaj yasaları hakkında daha fazla tartışmaya yol açmıştır. **Eisenstandtv. Baird davası**, 1972 yılında William Baird'in Massachusetts eyaletinin doğum kontrolü yasalarını ihlal ederek, evli olmayan kadınlara doğum kontrol hapları ve diğer doğum kontrol yöntemlerini dağıtması gerekçesiyle açılmıştır.⁷⁹ Yüksek Mahkeme, kişilerin evli olup olmalarına bakılmaksızın doğum kontrolüne eşit şekilde erişim hakkına sahip olduklarına karar vererek bireysel haklar ve özgürlükler konusunda önemli bir emsal dava olarak tarihe geçmiştir. **Doe v. Bolton davası**, Georgia eyaletinde yaşayan Mary Doe tarafından gebeliğinin sonlandırılması için yasal gereklilikler konusunda yaşadığı zorlukları gerekçe göstererek 1973 yılında açmıştır. Roe v. Wade davasıyla aynı gün karara bağlanan davada Yüksek Mahkeme 7-2 gibi çoğunluğun kararıyla Georgia eyaletinin kürtaj yasalarını anayasaya aykırı bularak iptal etmiştir. Yüksek Mahkeme “kadının sağlığı” kavramının sadece fiziksel sağlık değil zihinsel sağlığı da kapsadığını belirterek belirsizliği ortadan kaldırmıştır.

2.3. Roe v. Wade Davası

Yine aynı yıl görülen **Roe v. Wade davası**, Yüksek Mahkemesi tarafından verilen tarihi bir karar olmakla beraber kürtaj hakkını güvence altına alan en önemli davalardan biridir. Teksas eyaletinde görülen bu dava, Jane Roe takma adıyla bilinen Norma McCorvey tarafından, Texas eyaletinin kürtaj yasalarına karşı kürtaj yaptırabilmek amacıyla açılmıştır. Bu süreci anlamadan önce, davanın görüldüğü Texas eyaletinin kürtaja ilişkin yasalarını ele almak, davanın sürecini kavrayabilmek açısından önemlidir. Texas Eyaleti Ceza Kanunun 1191- 1194 maddeleri gereğince kürtaj işlemi yalnızca annenin hayatını kurtarmak amacıyla tıbbi tavsiye ile yasaldır.⁸⁰

Yüksek Mahkeme kürtajın üç aşamalı olarak ele alınması gerektiğine karar vermiştir. Buna göre hamileliğin ilk üç ayında (ilk trimester), kadınların kürtaj hakkına müdahale edilmesi yasaktır. Hamileliğin ikinci üç ayında (ikinci trimester), eyaletler kadınların sağlığını korumak amacıyla sınırlı düzenlemeler yapabilmektedir. Son

⁷⁹ Sheraden, Seward, **Eisenstadt v. Baird (1972)**, ‘Çevrimiçi’: <https://hdl.handle.net/10776/1941> 25 Temmuz 2024.

⁸⁰ Gülçin Demircan, **Amerikan Yüksek Mahkemesinin Roe v. Wade Kararı ve Karardan Dönülmesinin Muhtemel Etkileri**, Ankara, Asos Yayınevi, 2022, s. 160.

olarak, hamileliği üçüncü üç ayında (üçüncü trimester) ise fetüsün sağlığı ve canlılığıyla ilgili olarak müdahale edilebilmekle, ancak kadın sağlığını tehdit eden durumlarda kürtaja izin verilebilmektedir.

Sonuç olarak, Yüksek Mahkeme'nin Roe kararı ile, kadının Anayasa'nın 14. maddede yer alan eşit koruma, özgürlük ve kendi vücudu üzerinde karar verme hakkına sahip olduğu vurgulayarak kürtajı anayasal bir güvence altına almıştır. Peki, Roe kararında çoğunluğun görüşünü oluşturan yargıçları atayan partilerin bu davada herhangi bir etkisi olmuş mudur? Roe kararını onaylayan yedi yargıca bakıldığında, yargıçların dördü Cumhuriyetçi Parti başkanları tarafından, üçü ise Demokrat Parti başkanları tarafından atanmıştır. Ancak özellikle 1980 sonrasındaki süreci incelediğimizde kürtajın siyasallaşması ile partilerin Yüksek Mahkeme atamaları oldukça kritik bir pozisyon oluşturmıştır. Bu durumu, 3. bölümde detaylı olarak ele alacağımız *Roe Kararı Sonrası Kürtaj* başlığı altında inceleyeceğiz. Şimdi ise, kürtaj karşıtları ve taraftarlarının argümanlarını detaylı olarak inceleyeceğiz.

2.4. Taraflar ve Tartışmalar

Roe Kararı öncesini incelediğimizde kürtaj konusunun hem hukuksal hem de siyasal olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin gündemine var olmakla beraber ve kürtaj taraftarları ve karşıtları konuya yönelik çeşitli tepkiler ve bunu ifade eden sloganlar geliştirmiştir. Öyle ki Amerika Birleşik Devletleri'nde zaman içerisinde bu sloganlar kürtaj destekçileri veya kürtaj karşıtları ifadelerinin önüne geçerek kamuoyunda daha çok yaygınlaşmıştır. Kürtajın yalnızca hamile olan kadının ve doktorunun karar verebileceği ve kadının kendi bedeni ve yaşamında seçim yapma özgürlüğünü savunan kürtaj destekçileri “seçim yanlısı” olarak anılmış ve zaman içerisinde kürtaj destekçileri seçim taraftarı olarak anılmaya başlamıştır. Diğer yandan kürtaj söz konusu olduğunda anne karnındaki bebeğin hem ahlaki hem de yasal olarak her bir birey gibi yaşama hakkı olduğunu destekleyen kürtaj karşıtı grup ise zaman içerisinde “yaşam yanlısı” olarak anılmaya başlanmıştır. Özellikle Roe Kararı sonrasında hem kamuoyunda hem de siyasi parti liderleri ve taraftarları tarafından kürtaj tartışmaları daha çok seçim yanlısı veya yaşam yanlısı ifadeleri ile anılmaya başlanmıştır. Bu sebeple bizlerde çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde kürtaj

tartışmalarını ele alırken kürtaj destekçilerini seçim taraftarları olarak, kürtaj karşıtlarını ise yaşam taraftarları olarak ele alacağız.

Özellikle Roe v. Wade sonrasında olmakla beraber siyasi partilerin gündemine girmiş ve bir mücadele ortamı yaratmıştır. “Kürtaj yasalarının yürürlükten kaldırılması Katoliklerin karşı çıktığı ve feministlerin desteklediği bir mesele haline gelince, Cumhuriyetçi Parti stratejistleri 1972 başkanlık seçimleri kampanyasında kürtajla ilgili argümanları kullanmaya başlamışlardır.”⁸¹ Bu dönemde Cumhuriyetçi Parti’nin başkan adayı Richard Nixon daha çok sosyal muhafazakâr stratejik söylem ve vaatler geliştirmiştir. Nixon’un karşısında seçime giren Demokrat başkan adayı George McGovern ise 1923 yılında Anayasa Değişiklik tasarısı olarak sunulan Eşit Haklar Bildirisi⁸² ve Feminist grubun talebinde olan kürtajın yasallığını savunan stratejik söylemler geliştirmiştir. Böylelikle kürtaj konusu Amerika Birleşik Devletleri’nde ulusal siyasi partilerin stratejik çıkarları doğrultusunda gündeminde yer almaya başlamıştır. Zaman içerisinde kürtaja yönelik farklı fikir ve sosyal gruplarının da çoğalmasıyla beraber kürtaj konusu Amerika Birleşik Devletleri için kürtaj çatışmasının dinamikleri de değişmiştir.

Roe v Wade kararında Yüksek Mahkeme’nin kürtaja yönelik yasal kararı kürtaj tartışmasını daha da tetiklemiştir. 1960’lı yıllara baktığımızda kürtaj tartışması kürtaj taraftarları tarafından halk sağlığı, nüfus ve çevre yönündeki kaygıları üzerinden argümanlarını öne sürmüşlerdir. İlerleyen süreçte kürtaj erişimin genişlemesi yönünde psikolojik ve fiziksel sağlık argümanları da eklenmiştir. Eklenen bu yeni argümanlarla beraber kürtaj konusu tartışmalara farklı boyutlar da kazandırmıştır. Geliştirilen bu argümanları çeşitli sosyal grupların ve haber ve medyanın da desteklemesiyle kürtaj kamuoyunun da daha açık olarak tartışılmaya başlanmıştır. Konuya yönelik özellikle feminist grupların da etkin yer almasıyla kürtajın yasallığına yönelik karşıt argümanlar geliştirilmiştir. Böylelikle kürtaj artık anayasal bir eşitlik hakkı olabileceği yönünde farklı bir yöne doğru evrilmiştir.

⁸¹ Linda Greenhouse ve Reva B. Siegel, Before (and After) Roe v. Wade: “New Questions About Backlash”, **The Yale Law Journal**, JUNE 2011, Vol. 120, No. 8 (HAZİRAN 2011), s. 2033.

⁸² Bu tasarı önerisinde cinsiyete ayrımı olmaksızın Amerikan vatandaşlarını yasal düzlemde eşit haklara sahip olabilmesi amacıyla kongreye sunulmuştur. Böylelikle, boşanma, mülkiyet, istihdam ve diğer konularda kadın ve erkek arasındaki yasal ayrımları kaldırma amaçlanmıştır.

2.5. Kürtaj Taraftarları ve Argümanları

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kürtaj hakkını savunan grupların argümanları, halk sağlığı, kadın hakları, medeni haklar ve anayasal eşıtlık gibi seküler temeller üzerine inşı etmişlerdir. Ancak süreç içerisinde seçim taraftarları kürtajı mahremiyet ve eşıtlık argümanları dahiline almıştır. 1970 yılından önce kürtaj işleminin tecavüz, annenin sağlığı ve hayatı, fetüste ciddi fiziksel veya zihinsel kusurlar gibi nedenler kürtaj için geçerli bir gerekçe olup olamayacağı eyalete göre değişmekteydi. Üstelik bu gerekçeler Amerikan Tabipler Birliği ve Din Adamları Dayanışma Servisi gibi birçok mesleki grup tarafından da tedavi edici kürtaj olarak değerlendirilmekteydi. Bu sebeple bu dönem içerisinde dini grupların hukuksal ve siyasal bir müdahalesinden çok ahlak ve etik üzerinden sosyal bir algı gücü bulunmaktaydı. Dini gruplar kürtaj karşıtlığı argümanlarını cenin üzerinden yaşıyan bir varlığı ldrmedeki kötülüğe odaklanırken kürtaj taraftarları ise bireysel özgürlüğü ve bu özgürlüğün devlet veya dini kurumlar tarafından sınırlandırılmayacağını savunmaktadırlar. Kürtaj taraftarları ise geleneksel yaklaşımdaki kadının anne ve ailedeki rolünün dışında modern hayat ile, kadınların bedenleri üzerinde tam kontrol hakkına sahip olması gerektiğini savunmuşlardır. Bu sebeple devlet politikalarının kadın ve erkeğe seçme özgürlüğünün eşıt ve anayasal şartlarda verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu nedenle kürtaj kısıtlamalarının laikliği ve özgürlüğü temel alan Amerika Birleşik Devletleri anayasasına aykırı olduğunu iddia etmişlerdir. Bu kapsamda kürtaj karşıtı dini grupların ahlakilik ve yaşıamın kutsallığı argümanlarının aksine dönemin doktorlarının da desteğini alarak var olan olumsuz algıyı yıkmaya çalışmışlardır.

Değiştirilmeye çalışılan bu bakış açısını Kürtaj alışmaları Derneği'nin yönetici direktörü Jimmye Kimmey ile daha net bir şekilde gözlemleyebiliriz. 1969 yılında Kimmey kürtajı tıbbi bir uygulama olduğunu savunurken doktorların kürtaj konusunda karar yetkilerine dair yeni reformların yapılmasını desteklemektedir. Kimmey, gelişen “Yaşıam Hakkı” hareketine karşı “Seçme Hakkı” ifadesine ne süren bir muhtıra yazmıştır. Daha sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kürtaj taraftarları “seçim taraftarları” olarak da anılmaya başlanmıştır.

Kürtajın yasallığını savunanlar argümanlarını kadının kendi beden sağlığı, aile ve nüfus planlama ve cinsel özgürlüğü ve kadın eşitliği açılarından seçme ve karar verme özgürlüğüne dayandırmaktadır. Bu nedenledir ki kürtajın yasal olmasını savunurken seçim ifadesine vurgulama yapmakta ve kendilerini seçim taraftarı olarak nitelendirmektedirler.

Halk sağlığı argümanı ile birlikte yasa dışı kürtajdaki sağlıksız koşullar sonucundaki ölümlere dikkat çekilmiş ve ilk kamuoyu oluşturulmaya çalışılmıştır. Kürtaja erişimin anne sağlığı açısından önemine dikkat çekilerek bu erişime ulaşamayan kadınların hikayeleri çeşitli dergi ve gazeteler aracılığıyla da paylaşılarak sağlık ve kürtaj kavramlarını zihinlerde birleştirerek toplumsal bilicin değişmesine yönelik çalışmalarla ilerletilmeye çalışılmıştır. Örneğin “Planned Parenthood'un tıbbi direktörü olan halk sağlığı doktoru Mary Steichen Calderone, 1960 tarihli bir tıp dergisi makalesinde, Amerika Birleşik Devletleri'nde yasadışı kürtajın yıllık insidansını 200.000 ila 1. 2 milyon olarak tahmin etmiş ve kendini hastalıklarla mücadelede adanmış bir mesleğin "toplumun bu hastalığı, yasadışı kürtaj" ile ilgilenme yükümlülüğü olduğunu savunmuştur.”⁸³ Bunun gibi birçok benzer yaşam hikayeleri uzman doktorlar tarafından çeşitli medya araçları yardımıyla anlatılmıştır. Öncesinde kürtajın anne hayatı için zararlı olabileceğine yönelik var olan sosyal algı aslında yasa dışı koşullarda yapılan kürtajın kadın sağlığı açısından oluşan tehlikenin altı çizilmiştir.

Kürtajın serbest olması gerektiğini destekleyen yukarıda seçim taraftarı olarak da bahsettiğimiz grup 1960'lı yılların öncesinde argümanlarını yoğun olarak sağlık koşullarıyla gerekçelendirmekteydi. 1960'lı yılların sonlarına doğru gelindiğinde ise seçim taraftarları argümanlarını çeşitlendirmekte ve konuya kürtajın farklı yönlerine değinmişlerdir. Zira kürtaj konusu dönemin farklı sosyal konuları ile değerlendirilmeye başlanmış ve Birleşik Devletlerde sosyal politikalar değişikliğe uğrarken kürtaj politikaları da etkilenmiştir. Yasallaştırılmış kürtaj, özellikle doğum kontrol yöntemlerinin yeterince erişilebilir veya güvenilir olmadığı durumlarda, nüfus artışını kontrol altına almaya yönelik politikaların önemli bir parçası olarak

⁸³ Greenhouse ve Siegel, **a.g.m.**, s.2036.

görülmektedir.⁸⁴ Her ne kadar bu argüman 1960'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nin gündeminde daha fazla yer alsada nüfus argümanının temelleri ise 1950'li yıllara dayanmaktadır. Bu nedenle kürtaj politikalarını incelerken dönemin farklı sosyal arka planlarına incelemek konuya yönelik daha geniş bir bakış açısı sağlayacaktır.

1950'lerden itibaren diğer koalisyon üyeleri, Sovyetler Birliği'nin Üçüncü Dünya'daki ekonomik etkisini zayıflatmak, komünizmin cazibesini azaltmak ve bireysel refahı artırmak için nüfus kontrolünü toprağın yeniden dağıtımına alternatif bir strateji olarak değerlendirmiştir.⁸⁵ Bu politikaların toplum tarafından da benimsenebilmesi görevini ise sosyal organizasyonlar üstlenmiş ortak söylem ve yargı oluşturabilmek adına çeşitli aktif faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu kapsamda dünyanın sınırlı kaynakları üzerinden nüfus artışına dikkat çeken bazı çevreci organizasyonlar kürtajı daha evrensel bir çerçevede değerlendirmeye almış ve küresel bir mücadelede kapsamına dahil etmiştir. Çevresel sorunlara tepki olarak 1968 yılında doğan Sıfır Nüfus Artışı Organizasyonu (ZPG) kısa sürede üç yüz ülkede 300.000 üyeye ulaşabilmiştir. Bu kapsamda organizasyon bir ailede ikiden fazla çocuğun olmaması gerektiğini ve kürtaj ve doğum kontrolüne erişimin serbestleşmesi gerektiğini savunmuştur.⁸⁶

Benzer şekilde çevrecilerin değindiği diğer bir konu ise yoksul ailelerdir. Ekonomik şartlar göz önüne alındığı yoksul ailelerin hem doğum kontrol yöntemlerine hem de kürtaja erişimi hem aile planlaması hem de nüfus planlaması açısından oldukça önemlidir. Nüfus kontrolünü savunanlar, aynı zamanda bunun yoksullukla mücadelede etkili bir araç olduğunu ve kadın istihdamına katılımın artırılmasında önemli bir rol oynadığını da vurgulamışlardır.⁸⁷ Bu sebeple kadının sahip olacağı çocuk sayısını kontrol edebilme ve aile planlaması gibi özgürlüğünün olduğu iddia edilmekte ve hem aile hem de çevre açısından düşünüldüğünde nüfus argümanı sosyal ve ekonomik birçok politikayı da etkilemektedir. Kürtaj karşıtları ve kürtaj savunucuları, sadece

⁸⁴ William J. Voegeli, "A Critique of the Pro-Choice Argument", **Cambridge University Press for the University of Notre Dame du lac on behalf of Review of Politics**, Oct., 1981, Vol. 43, No. 4, s.561.

⁸⁵ Mary Ziegler, "The Framing Of A Right To Choose: Roe V. Wade And The Changing Debate On Abortion Law", *Law and History Review*, 2009, C: 27, S: 2, s. 281-330.

⁸⁶ Greenhouse ve Siegel, **a.g.m.**, s.2036.

⁸⁷ Ziegler, **a.g.m.**, s.287.

fetüslerin haklarını değil, aynı zamanda nüfus kontrol reformlarının Afro-Amerikalılar ve engelli Amerikalılar için oluşturduğu tehdidi de vurgulayarak karşılık vermişlerdir. Kısmen bu nedenle Roe'dan sonra kürtajı destekleyen bazı Afro-Amerikan liderler ve halk üyeleri, karardan önce kürtajın bir nüfus kontrol yöntemi olduğu düşünüldüğünde kürtaj reformuna karşı çıkmışlardır.⁸⁸

Bu argümanı destekleyen organizasyonlar Amerikan askeri ve ekonomik çıkarlarının karşı karşıya kaldığı tehdidi çeşitli kampanyalarında yürütmüştür. Bu kampanyaları yürüten organizasyonlardan biri olan Gönüllü Kısırlaştırma Derneği(AVS) “1969 ve 1971 yılları arasında AVS, kısırlaştırmanın koruma ve nüfus kontrolü çabalarındaki rolü hakkında konferanslar düzenledi ve nüfus kontrolünün bir yöntemi olarak gönüllü kısırlaştırmanın artan popülaritesi ve faydaları hakkında basına röportajlar vermiştir.”⁸⁹ Bu argümanın gelişmesinde şüphesiz 1960’lı yılların sonunda Amerika Birleşik Devletleri’nde nüfus kontrolü politikalarının etkisi oldukça fazladır. Amerika’da kürtaj konusu artık sağlık alanının dışına çıkabilmiş ve sosyal ve siyasal konularda yerini almaya başlamıştır.

2.5.1. Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliği Argümanı

Feminist kadın örgütlerinin kürtaj tartışmalarındaki rolü ve konumu da süreç içerisinde değişiklikler göstermiştir. 1960’lı yılların başında Amerika Birleşik Devletleri’ndeki feminist grupların gündeminde kadının eğitime erişimi ve cinsiyet ayrımcılığı yer almakta ve bu konular kürtaj ile henüz bağdaştırılmamıştı. Yukarıda önceden bahsettiğimiz gibi kürtaj daha çok sağlık üzerinden ele alınmaktaydı. İlginçtir ki, cinsiyet ayrımcılığına son verilmesini savunan kadınların hepsi kürtajın serbestleştirilmesinin gündeme alınmasını desteklememiştir. Ancak 1960’ların sonlarında birçok feminist, çocuk doğurmaya ilişkin zorlu politikaları kadınların eşitliği için gerekli görmeye ve kürtajın suç olmaktan çıkarılmasını savunmaya başlamıştır.⁹⁰

⁸⁸ A.e.

⁸⁹ Ziegler, a.g.m., s.287.

⁹⁰ Greenhouse ve Siegel, a.g.m., s.2042.

Feministlerin kürtaja yönelik argümanı ise Cinsiyet eşitliği üzerindendir. Zira onlara göre kürtaj yasağı cinsiyet rolüne dayanan bir eşitsizliği kapsamaktadır. Kürtaj kısıtlamaları kadınların çocuk sahibi olmaya mecbur bırakmasıyla beraber ebeveynlik rol yükünün kadınlara yüklenilmesi, kadınların ekonomik ve eğitim hayatındaki kontrolünü kaybetmesi gibi eşitsizliği bozan gerekçelere dayandırılmıştır. Bu nedenle kürtaj kısıtlamalarının Amerikan anayasasının sağlamış olduğu cinsiyet eşitliği hakkına ihlal teşkil ettiğini savunmuşlardır. 1966 yılında Ulusal Kadın Örgütü'nü (NOW) kuran ABD'li yazar ve feminist Betty Friedan, kadınların iş ve sosyal hayattaki cinsiyet eşitsizliğine dikkat çekmiştir. Zamanla Ulusal Kadın Örgütü Amerika'da kadın haklarını savunun en etkili organizasyonlardan biri olmuş, cinsiyet eşitliği ve kadın haklarını anayasanın güvencesine alabilmek adına anayasal tasarı değişikliği hazırlamışlardır. Hazırladıkları bu Kadın Hakları Bildirgesinde yoğun olarak sosyal hayattaki cinsiyet eşitsizliğine odaklanmış, ancak kürtaj hakları konusuna da detaylı ve ilk sıralarda olmasa da yer vermişlerdir. Friedan, kürtaj hakkının 'çocuk sahibi olma seçimi' bağlamında ele almış ve bir kadının çocuk sahibi olup olmayacağına dair nihai kararın yine kadının kendisinin olduğunu, kendi vicdanı, kendi bilinçli seçimi olduğunu söylemiştir.⁹¹

2.5.2. Mahremiyet Argümanı

Amerika Birleşik Devletleri'nde bireyin toplum ve devlete yönelik haklarına dair düzenleme Haklar Bildirgesi (Bill of Rights) James Madison tarafından Kongreye sunulmuş ve 1791 yılında yürürlüğe girerek Amerikan Anayasası'na ek 10 madde olarak dahil edilmiştir. Böylelikle konuşma, din ve adil yargılanma hakları ilk defa yasal olarak güvence altına alınmış ve daha sonra geliştirilecek olan birey haklarının temelini atılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri kurucu babalarının hangi hakları açıkça gördüklerini bilmemekle birlikte, kabul edilen sömürge geleneklerine dayanarak, kürtajın (diğer çok kişisel meselelerle birlikte) bir hak olduğu varsayılmış ve Anayasada veya değişikliklerinde ele alınması gerekmemiş gibi görünmektedir.⁹²

⁹¹ Hand, a.g.e., s. 41.

⁹² A.e., s.26.

Marry Ziegler ‘*Beyond Abortion*’ adlı kitabında kürtajı ‘*Yasal Mahremiyet Hakları*’ çerçevesinde ele almış ve Amerika Birleşik Devletleri’nin mahremiyet haklarının kökeni ile incelemiştir. 19. yüzyılın sonları itibariyle Amerikan hukuku daha da belirginleşmiştir. Haksız fiil hukuku uzmanı ve aynı zamanda hâkim olan Thomas Cooley 1879 yılında yazdığı bir yazıda “yalnız bırakılma hakkı” olarak adlandırdığı bir hakkı savunmuş, mahremiyet haklarının hukuk davaları için yeni bir temel oluşturacağını düşünmüştür.⁹³ Süreç içerisinde ise mahremiyet hakkı farklı anlamlar kazanmış ve Federal Mahkeme ve Yüksek Mahkeme tarafından da gündeme alınmıştır. Büyük Buhran ve İkinci Dünya Savaşı esnasında Amerika Birleşik Devletleri başkanlığı yapan ve aynı zamanda Demokrat Parti üyesi olan Franklin Delano Roosevelt, Yeni Düzen adını verdiği yeni düzenlemeler ile devletin, insanların diğer özgürlüklerini kullanmalarına izin verecek türden bir ekonomik güvenlik sağlamaya yardımcı olacağı yeni bir hükümet rolü vizyonunu yaygınlaştırmıştır.

Mahremiyet hakkının siyasi bir mesele haline gelmesi 1960’lı yıllarda Kredi kartlarının yaygınlaşması ve sosyal güvenlik numarasının evrensel bir tanımlayıcı olarak giderek daha fazla kullanılması mahremiyet haklarını siyasi arenaya taşıdı. İlerleyen teknoloji ve dijitalin gündelik hayattaki kullanımı yaygınlaşmasıyla verilerin kayıt altında depolanması bireylerde mahremiyet hakkında soru işareti oluşturdu. Yaşanan gelişmeler sosyologlar ve araştırmacılar tarafından da endişeli yorumlamalar yapıldı. Sosyolog Michael Baker şu sözlerle ifade eder: “Bilgisayarlaşmanın gücü sıradan Amerikalılardan alıp devlet kurumlarına ve şirketlere kaydıracağına dair yaygın bir görüşü dile getirdi. Eğer hükümet aktörleri ve işletmeler bilgiyi kontrol ederse, sıradan insanlar kendi benliklerini şekillendirme yetilerini kaybedecektir.”⁹⁴

Mahremiyet anlayışındaki bu değişiklik ve bireyin temel mahremiyet hakkının doğum kontrolü ve kürtaj üzerinden ele alınması Yüksek Mahkemenin’ de gündemine girmiştir. 1960 yılındaki Connecticut’ta görülen dava Connecticut Planlı Ebeveynlik Birliği, evli çiftlere doğum kontrolü konusunda tıbbi tavsiye vermesi sebebiyle açılmış ve birliğin yöneticileri olan Estelle Griswold ve Dr. C. Lee Buxton tutuklanıp suçlu bulunmuştur. Zira Connecticut yasalarına göre doğum kontrole yönelik bilgileri ve

⁹³ Ziegler, “*Beyond Abortion: Roe v. Wade and The Battle For Privacy*”, s.19

⁹⁴ A.e., s.22

aletleri dağıtmak suç iştirak etmektedir. Ancak Estelle Griswold ve Dr. C. Lee Buxton Connecticut yasasını anayasaya aykırı bulan ABD Yüksek Mahkemesine başvurdular. Mahkeme, Birinci, Üçüncü, Dördüncü ve Dokuzuncu Değişikliklerde garanti edilen mahremiyet haklarının, Connecticut yasasının ihlal ettiği evlilik ilişkilerinde mahremiyet hakkı olan yeni bir anayasal hak oluşturmak üzere birleştirildiğine karar vermiştir. Dava özellikle kürtajla ilgili olmasa da Yargıtay'ın bir bireyin temel mahremiyet hakkını tanıdığı ilk davadır. Karar, bir kadının kürtaj hakkı düşünüldüğünde mahremiyet argümanının kullanılması için bir emsal haline gelmiştir.⁹⁵Süreç içerisinde seçim taraftarları bu emsal geliştirmiş ve kürtajın anayasal bir mahremiyet hakkı olduğunu iddia etmiştir. Anayasa'nın beşinci ve on dördüncü ek maddesinin sağladığı “can, özgürlük veya mülk” kaybına karşı koruma hakkını dahilinde değerlendirilmiş ve bu da “özgürlük argümanı” ile eş değer tutulmuştur.

2.5.3. Kürtaj Karşıtı Taraftarlar ve Argümanları:

Kürtajın yasallaşmasını seçim hakkını önceliği argümanı ile savunan tarafın karşı cephesinde dini ve ahlaki gerekçelere dayandırılan ve yaşam hakkının önceliği argümanı yer almaktadır. Kürtaja yönelik argümanlarını daha somut, bilimsel argümanlarla ve uzman görüşü ile açıklayan uzmanların kürtaj taraftarlarına karşı yaşam taraftarları da ahlak ve etik üzerinden argümanlarını oluşturmuştur. Bu sebeple Roe öncesi dönemdeki argümanlara kürtaj karşıtları argümanları kürtaj taraftarlarına göre şekillenmiş ve doğrudan dini argümanlar sunmaktan ziyade dolaylı bir şekilde dini temele ve ahlaki hassasiyete dayanan karşıt argümanlar geliştirmişlerdir.

Bu argüman göre yaşam döllenme ile başlar bu sebeple fetüsün hakları eşitlik ilkesi ile temellendirilerek değerlendirilmelidir. Bu neden kürtaj karşıtları argümanlarını savunurken insan yaşamını öncelikte olduğunu iddia etmişler ve kendilerini yaşam taraftarı olarak görmüşlerdir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşam taraftarlarını destekleyen siyasi grup ise çoğunluk olarak Cumhuriyetçiler tarafından olmuştur. Yaşam taraftarları kürtaj konusunda daha çok ahlaki yöne

⁹⁵ Hand, a.g.e., s.26-27.

vurgulama yapar. Birleşik Devletlerdeki muhafazakâr çeşitli sosyal organizasyonları kürtajın illegal olması için mücadelede bulunmuş ve çeşitli argümanlar sunmuştur.

Peki bu dönemde Katolik Kilisesi'nin gelişen tartışmalara yönelik yaklaşımı nasıldı? Bugün Kilise tarihinin resmi görüşü, Roma Katolik Kilisesi'nin kürtajı her zaman kınadığı yönünde olsa da bu konuda resmi bir kilise doktrini bulunmamaktadır. Aziz Augustine (MS 354-430) gibi Katolik teologlar, kürtaj hakkında yazılar yazmış ve ruhun bedene ancak oluşumdan sonra, erkek fetüslerinde 40. gün, kadın fetüslerinde ise 80. günde girdiğini savunmuşlardır.⁹⁶ Ancak 1869'da ruhun embriyoya girmesi ve canlılık kazanması gibi bir ayırım Papa Pius IX tarafından ortadan kaldırılmış ve resmi olarak kürtajın günah olduğunu beyan etmiştir. 1884 yılında ise başka papalık kararnamesi ile Papa, annenin hayatını kurtarmak için bile olsa kürtajın Katolikler arasında yasak olduğunu ilan etmiştir.⁹⁷

1960'lı yıllarda kürtaj artık ulusal siyasi partilerin gündeminde yer almaya başlamıştır. Ayrıca aynı dönemde bu konu Katoliklerinde gündemindedir. Bazı tarihçiler kürtaj reformu konusundaki çatışmaların yine 1960'larda eyalet yasa koyucularının Katolikler için özel bir önem taşıyan kürtajı yasaklayan yasaları liberalleştirip liberalleştirmemeyi değerlendirmesiyle başladığını gözlemlemiştir.⁹⁸ Daha öncesinde kürtaj Demokrat Parti ile Cumhuriyetçi Parti'de çekişme konusu değilken Katolik Kilisesi'nin konuya yönelik artan ilgisi kilise taraftarından oy almak isteyen Cumhuriyetçi Parti'nin de gündemine girmeyi başarmıştır. O dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nin gündeminde çeşitli sosyal konular hem toplumun hem de partilerin gündemindedir. Sivil haklar, ayrımcılık karşıtı hareketler, Vietnam Savaşı'na karşı protestolar, yasadışı uyuşturucu kullanımı, göçmenler, eşcinseller için yeni hak talepleri ve kadın örgütlerinin faaliyetleri Amerikan toplumsal yapısını yeniden şekillendirmiştir.⁹⁹

⁹⁶ Dorothy E. McBrideMcrides ve Jennifer L.Keys, **Abortion in the United States**, ABC-CLIO, 2018, Santa Barbara, California, s.9.

⁹⁷ McBrideMcrides ve L.Keys, **a.g.e.**, s.9.

⁹⁸ Greenhouse ve Siegel, **a.g.m.**, s.2046.

⁹⁹ Robert N. Karrer, "The Pro-Life Movement and Its First Years under 'Roe'", **American Catholic Studies**, 2011, No. 4, s.49-50.

Kürtaj konusu da bu sosyal konular arasında farklı gerekçelendirmeler ile ele alındı. O dönemde Cumhuriyetçi aday Nixon'u destekleyenler aynı zamanda Amerikan Birleşik Devletleri'nde feminizm ve cinsiyet dalgasına yönelik kaçışta kürtaşı yeni bir karşıt bir argüman olarak kullanmaya yönelmişlerdir. Cumhuriyetçi Parti stratejistleri Richard Nixon'a 1972'de Beyaz Saray arayışına "talep üzerine kürtaşı" yönelik saldırıları da dahil ederek Katolikleri Demokrat Parti ile olan tarihi ittifaklarından koparmaya çalışmıştır.¹⁰⁰ Böylelikle kürtaşı taraftarlarının sınırları daha da netleşmekteydi. Bu strateji, 1972 başkanlık kampanyası süresince yalnızca Katolik seçmenleri değil, aynı zamanda sosyal muhafazakarları da hedef alacak şekilde genişletilmiştir. Kürtaşı yönelik saldırı, yalnızca yaşam hakkına saygı gösteren dini inançları değil, aynı zamanda geleneksel otoriteye duyulan saygıyı yansıtan sosyal inançları da ifade edecek şekilde yeniden oluşturulmuştur.¹⁰¹

1960'lı yıllarında kürtaşı, Amerika Birleşik Devletleri'nde gündemini arttırırken Katolik Kilisesi kürtaşın yasallaşması karşında yer aldığından bahsetmiştik. Peki Protestan Kilisesi ve din adamları bu gelişmeler karşında hangi tarafa yönelmekteydi? Protestan din adamları kürtaşı Katolik Kilisesinin eyalet örgütlenmesinde olduğu gibi bütünsel bir tutumla yaklaşmamıştır. Kendi içlerinde konuya yönelik farklı yaklaşımlar olmakla beraber genel olarak anne karnındaki ceninden ziyade hayatta olan annenin haklarına odaklanmışlardır.

2.5.4. Cenin Hakları Argümanı

Mevcut Amerikan anayasasına göre bir embriyo veya fetüse tam bir kişilik hakları verilmemektedir. Roe v Wade davası örnek olarak ele aldığımızda Fetüsün evrelerine göre yasal haklarında da değişiklik olmaktadır. Birinci evresinde bir yaşama dair bir kişilik hakkı olmazken ikinci ve üçüncü evresinde annenin hayatı ve sağlığı tehdit altında olmadığı şartı ile sınırlı olarak bu hakka sahiptir. Buradan yola çıkarak şunu söyleyebiliriz ki mevcut anayasaya göre fetüs doğum ile tam kişilik haklarına sahip olur ve öncelik hayattaki kişidir. Ancak yaşama hakkı savunucularına göre, bu karar "talep üzerine kürtaşı" anlamına gelir- yani anne, bir doktoru sağlığının veya

¹⁰⁰ Greenhouse ve Siegel, **a.g.m.**, 2046.

¹⁰¹ **A.e.**

hayatının tehlikede olduğuna ikna edebilirse, hamileliğin dokuz ayı boyunca herhangi bir zamanda cenini aldırabilir.¹⁰²

Yaşam hakkı ve seçim hakkının argümanlarına bakıldığı zaman tartışmaların yükseldiği noktanın yaşamın ne zaman başladığı sorusu olduğunu söyleyebiliriz. Kürtaja karşı çıkanlara göre yaşam döllenme ile başlarken seçim hakkını savunanlara göre yaşam embriyonun fetüse dönüşmesi yani birinci evreyi tamamladıktan sonradır. Bir taraf döllenmiş embriyoyu insan olarak görmekte ve kişilik hakkı savunmaktayken diğer taraf embriyoyu potansiyel insan olarak değerlendirmekte ve bu sebeple kişilik haklarına tam olarak sahip olmadığını savunmaktadır. Yaşam hakkını elde edebilmek adına yaşamın başlangıcı sorusunun farklı yanıtları olması bu konudaki tartışmalar etik, ahlaki, hukuksal ve tıbbi alanlarda farklı yorum ve değerlendirmelere sebebiyet vermiştir.

Seçim hakkı savunucuları cenin hakkına yönelik yapılacak bir değişikliğin kadının kendi vücuduna yönelik seçim ve özgürlüğünün kısıtlamak olarak savunmuştur. Cenin hakkı ve anne hakkının rekabete dönüştüğü bazı davalar da olmuştur. Bu davalardan biri ise 1991'de Florida'da görülen Johnson davasıdır. Bu davada eyalet mahkemesi Jennifer Johnson'ı dört çocuğundan ikisini göbek bağı ile kokain verdiği gerekçesiyle yargıladı ve hapis cezası verdi. Her ne kadar mahkemede cenin haklarına dair net bir ifade yapılmaktan kaçınılsa da kordon kesilmeden önce kokain kullanmanın reşit olmayan bir çocuğa yasaklı madde verme ile eşdeğer olduğunu belirtmiştir.¹⁰³

Kürtaja yönelik Amerikan anayasasında net bir ifadenin olmamasıyla nedeniyle tartışmalar yaşanmış ve tarafların farklı zamanlarda farklı yorum ve eleştirilerde bulunduğundan daha öncesinde bahsetmiştik. Amerika'da Kürtaj tartışması denilince akla gelen ilk dava olan Roe/ Wade davasının ana kahramanı olan Jane Roe'da süreç içerisinde taraf değiştirenler arasındadır. Gerçek adı Norma McCorvey olan Teksaslı kadın dokuzuncu sınıfta okulu bırakıp 16 yaşında evlenmiştir. Roe/Wade davası görülürken 21 yaşında hamile olan McCorvey savunmasında kocası tarafından kendisine tecavüze uğradığını söylemiştir. Ancak yıllar sonra savunmasında

¹⁰² Hand, a.g.e., s.52.

¹⁰³ A.e., s. S.54.

yalan söylediği itirafında bulunmuştur. Her ne kadar McCorvey doğum yaptıktan sonra sonuçlanmış ve çocuğu evlatlık olarak verilmiş olsa da yirmi yıl boyunca kadın kliniklerinde seçim hakkı yanlısı bir avukat olarak çalışmıştır. 1995 yılında Hristiyan olan McCarty, seçim hakkı görüşlerinden vazgeçmiş ve yaşam hakkını savunan aktivistlere destek vermiş *Roe No More* isimli bir organizasyon oluşturmuştur.

2.5.5. Beckwith'in Argümanı: Yaşam Argümanı

Halen Teksas'ta Baylor Üniversitesi'nde Profesör olan Francis J. Beckwith, kürtaj karşıtı aktivistlerin sunduğu yaşam önceliği argümanını kapsamlı bir analizini ve savunmasını yapmıştır. Felsefe profesörü olan Beckwith, yaşam hakkını savunurken kendi tezini analitik felsefe çerçevesinde sunmaktadır. *Yaşamı Savunmak* adlı kitabında 3 önerme kurarak tek bir doğru bir çıkarıma (vargıya) ulaşır.

Bu önermeler:

1. Doğmamış varlık, ana rahmine düştüğü andan itibaren, insan topluluğunun tam teşekküllü bir üyesidir.
2. İnsan topluluğunun herhangi bir üyesini öldürmek ilk bakışta ahlaki açıdan yanlıştır.
3. Her başarılı kürtaj, insan topluluğunun tam teşekküllü bir üyesi olan doğmamış bir varlığı öldürür.
4. Bu nedenle, her başarılı kürtaj ahlaki açıdan tartışmasız bir şekilde (prima facie) yanlıştır.

İlk bakışta (prima facie) ifadesi hukuki açıdan aksi ispatlanana kadar geçerli olarak sayılmaktadır. Beckwith'in kullandığı *prima facie* terimi herkesin kabul ettiği genelin kabul ettiği bir ifadeye denk gelir. Böylelikle, analitik mantık üzerine kurmuş olduğu önermeler hem mantıksal bir zemine dayanmakta hem de çelişmezlik ilkesini içermektedir. Bir insanı öldürmek çoğunluğun cevabına göre yanlıştır ve genel olarak kabul görmüş bir argümandır. Bu nedenle yaşam hakkını savunucularına göre dölleme ile başlayan yaşamı sonlandırmak da bir cinayettir.

Beckwith argümanında birinci önerme yaşamın döllenme ile başladığı önermesine dayandırmış ve diğer iki önerme ile destekleyerek bir sonuca ulaşmıştır. Ancak birinci önermenin yanlışlanması kurmuş olduğu analitik yargıyı da geçersiz kılabilmektedir. Öyleyse fetüs için yaşam ne zaman başlamaktadır? Bu soruya biyolojik ve değer-odaklı olmak üzere iki farklı yaklaşım vardır. Biyologlar da kendi içlerinde ayrılmışlardır. Çoğu biyolog insan başlangıcının döllenme ile başladığını kabul etmektedir. Tıbbi komplikasyonlar (düşük yapma gibi) olmadıkça, gebe kalma, sonuçta bir insan bebeğinin doğumuna yol açan sürecin başlangıcı olduğunu iddia etmişlerdir. Diğer biyologlar ise, embriyonun uterus duvarına yapıştığı implantasyonda yaşamın birkaç gün sonra başladığını savunmaktadır. İmplantasyon (embriyonun rahim duvarına yerleşmesi) argümanını desteklemelerinin bir nedeni, döllenmiş bir yumurtanın (zigot) ikizler oluşturmak için hala bölünebiliyor olmasıdır. Bu argümana göre zigot mutlaka benzersiz bir biyolojik varlık değildir. Sadece implantasyondan sonra kesinlikle benzersizdir. Embriyonun rahim duvarına yerleşmesinden sonra fetal canlılığın başlama süresi Roe /Wade davasında yirmi dört ile yirmi sekiz haftalık olarak değerlendirilmişti. Ancak değişen tıp teknoloji ile 2013 yılındaki çalışmalarda fetal canlılığın yirmi ile yirmi dört haftada gerçekleştiği iddia edilmiştir.¹⁰⁴

2.5.5.1. Beckwith'in Çıkarımı

Beckwith'in ikinci önermesindeki "İnsan topluluğunun herhangi bir üyesini öldürmek ilk bakışta ahlaki açıdan yanlıştır." ifadesini, *Kürtaj* adlı kitabın yazarı Carol Hand, sıradan koşullar altında başka birini öldürmenin ahlaki açıdan yanlış olduğunu, ancak nefsi müdafaa veya "adil bir savaş" gibi olağanüstü durumlarda öldürmeye izin verilebileceğini belirterek yorumlamaktadır. Böylece Beckwith'in ikinci önermesini hamileliğe devam etmek hem anneyi hem de bebeği öldürecekse, doğmamış bir bebeği öldürme olasılığına da izin verdiği şeklinde yorumlar. Bu durumda Beckwith, kürtajın amacının fetüsü öldürmek değil, annenin hayatını korumak olduğunu, iki can kaybındansa bir hayatı kurtarmanın daha yüksek bir iyilik

¹⁰⁴ Hand, a.g.e., s.58.

olduğunu savunmaktadır. Böylesi bir yaklaşımınsa yaşam yanlısı ilkelerin uygulanmasına bir örnek teşkil ettiğini söylemektedir.¹⁰⁵

Beckwith ve yaşam taraftarlarına göre annenin duygusal ve ekonomik nedenler annenin hayatını korumak gerekçesiyle eş değer olmadığını ve geçersiz olduğunu, böylesi bir kürtajın talep üzerine kürtaj olduğunu iddia etmişlerdir. Ayrıca tecavüz durumunda annenin ruh sağlığı ne olursa olsun bebeğin yaşam hakkı önceliklidir. Zira fetüs tamamen insandır (ilk önermeye dayanarak) ve bir başkasına fayda sağlamak için hayatı kaybedilemezdir.¹⁰⁶

2.5.5.2. Doğmamış Eşitlik Argümanı

Doğmamış embriyo veya fetüsün eşitlik hakkını savunurken insanın özü gereği rasyonel ahlaki bir fail olduğunu bu sebeple doğmamış ile doğmuşun eşit haklara sahip olduğunu savunulur. Bu teze göre doğmamış bir fetüs her ne kadar doğmuş bir varlığa göre sınırlı yetilere sahip olsa da mevcut bir potansiyel taşımaktadır. Bu potansiyel süreç içerisinde kendisini tamamlayacak ve değişime uğrayacaktır. Bu değişim ise insanın doğası gereği gerçekleşmektedir. Zira her doğan bebek süreç içerisinde çocuk, genç, yetişkin ve yaşlı gibi farklı evrelerden geçmektedir. Embriyo da aynı şekilde zamanla farklı evreler geçirmektedir. Aynı şekilde yine doğmuş bir bebek göz önünde bulundurulduğunda rasyonel ve ahlaki açıdan yetişkin yoksunlukları vardır ancak bu bebek aynı zamanda bu yetilere sahip olma potansiyelini de taşımaktadır. Bu sebeple insan özü gereği değerlidir ve doğmamış bir fetüsün de eşit değerlere sahip olduğu savunulur. Yaşam yanlısı savunucuları, döllenme anından itibaren kaldığı anda “insan topluluğunun tam teşekküllü bir üyesi” olduğuna şiddetle inanırlar. Bu nedenle, gebe kaldıktan sonraki herhangi bir aşamada kürtajın cinayete eşdeğer olduğunu düşünülür.

¹⁰⁵ Hand, a.g.e., s.60.

¹⁰⁶ A.e.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ROE V. WADE KARARI SONRASI

3.1. Roe Kararı Sonrasında Kürtaj Tartışmaları

Amerika Birleşik Devletlerde kürtaj politikalarındaki yasal değişim nasıl gerçekleşmiştir? Amerika’da toplumunda popüler bir tartışma haline gelmesinde etkili olan faktörler nelerdir? Roe kararı öncesinde ulusal partilerin ve liderlerinin arasında kutuplaştırıcı bir etkisi olmayan kürtaj tartışmaları, Roe kararı sonrasında değişmiştir. Roe kararı öncesinde kürtaj, daha çok kadın hakları ve özgürlüğü başlığının altında yer alırken, Roe kararıyla beraber Amerika Birleşik Devletleri’nin gündelik politikasında özerkliğini kazanmış ve parti taraftarlarının ayrıştığı temel argümanlardan biri haline gelmiştir. Kürtajın Amerika Birleşik Devletleri toplumunda ayrışması, belirli bir süreç içerisinde ve belli aktörlerin dahilinde gerçekleşmiştir. 1973-1994 yılları arasında Kongre’de gerçekleşen kürtaj ile ilgili oylamaları inceleyen Greg Adams, 1979’a kadar Kongre’deki Cumhuriyetçilerin Demokratlardan daha yüksek oranda kürtaj karşıtı oy kullanmaya başladığı sonucuna varmıştır.¹⁰⁷ Bu ayrışma 1980’lere kadar orta seviyelerdeyken 1980’lerin ikinci yarısı ile yüksek seviyelere çıkmıştır.

Peki, kürtaj tartışmasının gündelik politikaya yerleşmesindeki aktif aktörler ve bu aktörlerin etkileri nelerdir? Özellikle 1970 sonrasında Birleşik Devletlerdeki ulusal partilerin arasındaki kürtaj politikalarının ayrışması ve süreçle yakından ilgilenen sosyal organizasyonların yanı sıra parti başkanlarının aktif rol alması kürtaj tartışmalarını farklı bir boyuta taşımıştır. 1970’lerin sonundaki Protestan Evanjelikler’i kürtaj karşıtı tarafta yer almış ve Cumhuriyetçi Parti’yi desteklemişlerdir. Aynı zamanda Protestan Evanjelik kiliselerde ‘aile’ ve ‘ahlakilik’ konu başlığı altında bu konulara yönelik vaazlar verilmiştir. Bu Evanjelik vaizlerden biri olan Jerry Falwell ise 1970’lerin sonlarında verdiği vaazlarda açık bir şekilde kürtaj karşıtı konuşmalara yer vermiştir.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Greenhouse ve Siegel, **a.g.m.**, s.2069.

¹⁰⁸ **A.e.**

Roe kararı sonrasında açıkça söyleyebiliriz ki ulusal partiler arasında kutuplaşma Roe kararı sonrasında giderek artmış ve kürtaj tartışmalarında dönüm noktası haline getiren davalardan biri yapmıştır. Cumhuriyetçilerin ve Demokratların seçim kampanyalarında kürtajı dahil eden söylem ve sloganlar geliştirmeleri, taraftar arasındaki ayrışmada önemli bir rol oynamıştır. Bu dönüşümü Amerika Birleşik Devletleri ulusal parti başkanlarının siyasi konuşmalarını incelediğimizde somut olarak gözlemlemek de mümkündür. Amerikan başkanlarının mesajlarının, belgelerinin veya evraklarının paylaşıldığı online arşiv olan Amerikan Başkanlık Projesi (The American Presidency Project (APP))’ni incelediğimizde, kürtaja yönelik 1970 öncesinde 3 başkan sadece birer kere (Ulysses S. Grant (1869), John F. Kennedy (1960), Richard Nixon (1969)) kürtaja atıf yapmıştır. Ancak 1973 Roe Kararı’nın ardından kürtaj konusu ulusal parti başkan adaylarının gündemine daha fazla girmeye başlamıştır. Roe Kararı sonrasındaki seçim yılı olan 1976’da, Demokrat Parti adayı Jimmy Carter, kürtaj konusunu 21 farklı röportaj ve konuşmasında ele almıştır. Aynı dönemde Cumhuriyetçi Parti’nin başkanı Gerald R. Ford, kürtaj konusuna 13 farklı röportaj ve konuşmasında yer vermiştir.¹⁰⁹

Bu noktada özellikle 1970’lerin sonuna doğru Amerika Birleşik Devletleri’ndeki kürtaj tartışmalarının siyasallaştığı ve dini motivasyonun ulusal partiler arasındaki kutuplaşmayı arttırdığını kolaylıkla gözlemleyebiliriz. Peki bu ayrım Roe kararının hemen akabinde mi gerçekleşmiştir? Kürtaj konusunun Amerika Birleşik Devletleri’ndeki ulusal partilerin içerisine içselleştirilmesi ve ortak bir söylem ve algının oluşumu belirli bir süre almıştır. Her ne kadar bu sürecin uzunluğu akademisyenler tarafından tartışmalara açık bir konu olsa da 1970 sonrasındaki seçim çalışmaları ve parti söylemleri genel olarak değerlendirildiğinde parti arasındaki kutuplaşmanın ancak 1980’lerin sonlarında, yani Roe’dan on ya da on beş yıl sonra dönüştüğüdür.¹¹⁰

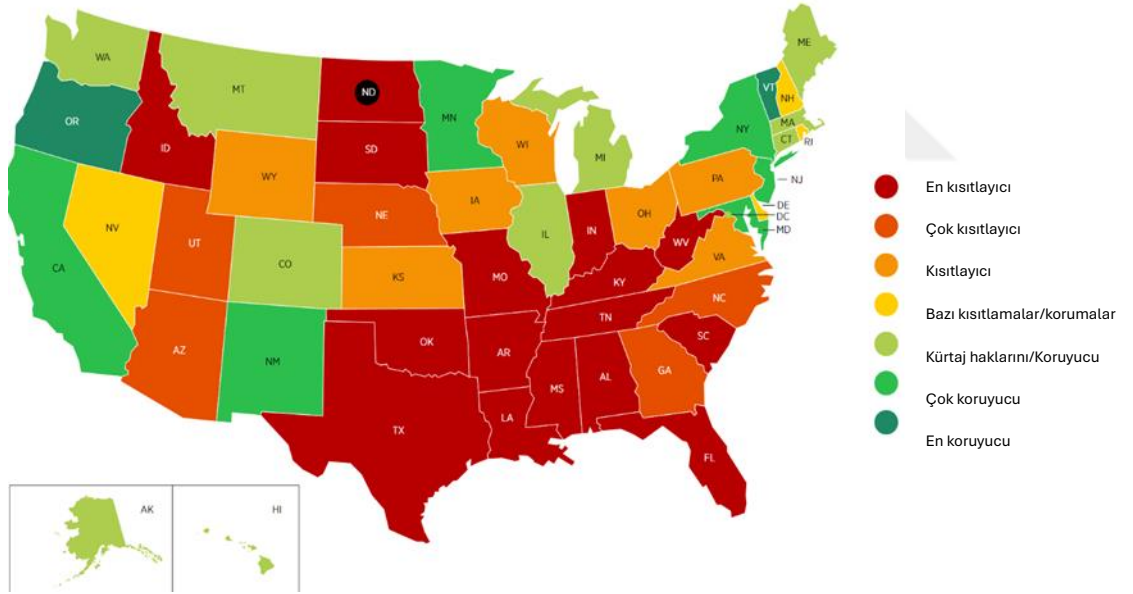
Bu dönüşüm aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri’nin eyaletlerinin ulusal parti haritasına da etkisi olmuştur. Amerika’da kamu hukuku alanında araştırma

¹⁰⁹ “The American Presidency Project”, ‘Çevrimiçi’: https://www.presidency.ucsb.edu/advanced-search?field-keywords=abortion&field-keywords2=&field-keywords3=&from%5Bdate%5D=&to%5Bdate%5D=&person2=&items_per_page=25 8 Eylül 2024.

¹¹⁰ A.e., s.2071.

direktörü olan Benjamin Wittes, Roe kararı sonrasında ulusal partilerin kalıcı seçmen kitlesindeki etkisi hakkındaki ifadeleri önemlidir : “Roe'nun bir etkisi de kürtajın suç sayılması için kalıcı bir seçmen kitlesini harekete geçirmesi olmuştur; bu seçmen kitlesi, güneydeki muhafazakarlığa kayışın büyük bir kısmını yönlendirmiştir.”¹¹¹ Öyleyse, günümüz Birleşik Devletlerdeki ulusal parti dağılımındaki bölgesel muhafazakâr -liberal ayrımında etkisini sürdürdüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Bu etkiyi cinsel haklar ve sağlık hakkında çalışmalarını sürdüren Guttmacher Enstitüsü'nün eyaletler ve kürtaj kısıtlamalarına yönelik 2024 Mayıs ayına ait çalışmasında paylaştığı eyalet haritası üzerinden de somut olarak incelememiz mümkündür.¹¹²

Resim 3.1: Guttmacher Enstitüsü'nün Eyaletler ve Kürtaj Kısıtlamaları Paylaştığı Eyalet Haritası¹¹³

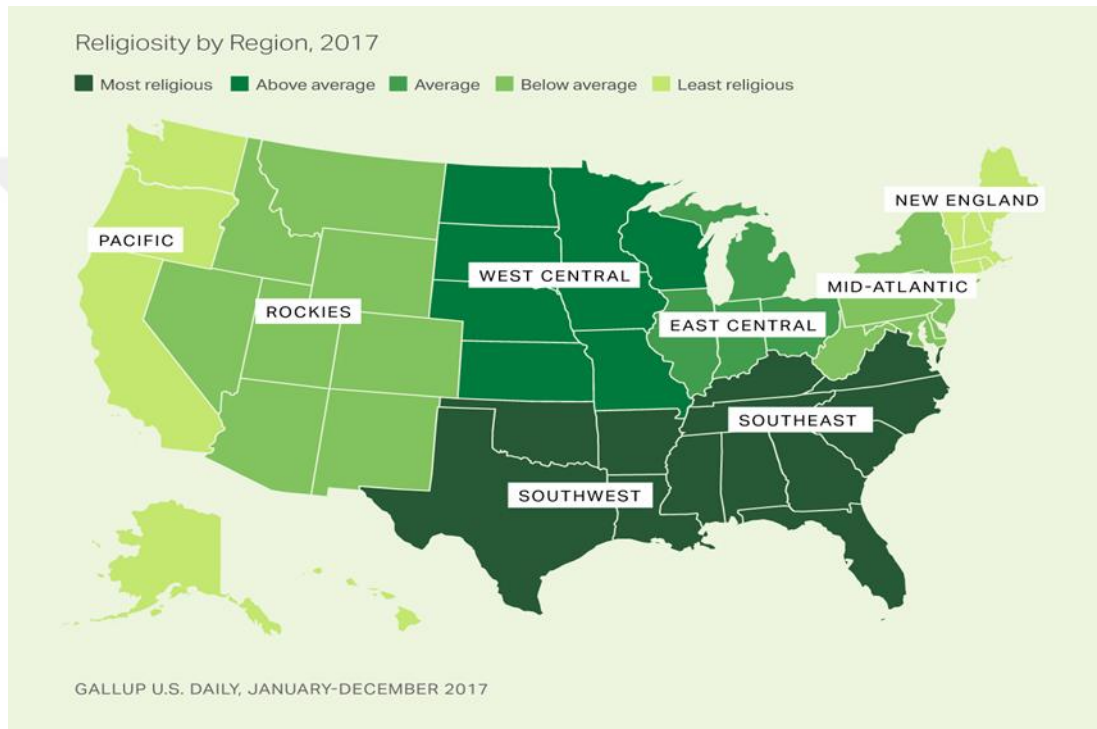
1935 yılında Washington DC merkezli olarak kurulan Gallup adlı Amerikan analitik merkezinin 2017 yılında eyaletlerin dindarlık oranlarına ilişkin yaptığı araştırma, Guttmacher Enstitüsü'nün eyaletler ve kürtaj kısıtlamalarına dair paylaştığı

¹¹¹ A.e., s.2072.

¹¹² “Interactive Map: US Abortion Policies and Access After Roe”, ‘Çevrimiçi’ <https://states.guttmacher.org/policies/> 29 Mayıs 2024.

¹¹³ A.e.

harita ile dikkat çekici bir benzerlik göstermektedir. Dindarlık oranının en yüksek olduğu Güneybatı ve Güneydoğu eyaletleri, genel olarak kürtajın en kısıtlayıcı olduğu eyaletlerdir. Dindarlık oranının orta ve orta üstü olduğu Batı Merkez ve Doğu Merkez bölgelerinde ise kürtaj kısıtlamasının daha az olduğunu söyleyebiliriz. Pasifik ve New England gibi, dindarlık oranının en az olduğu bölgelerde ise genel olarak kürtaj hakkının en çok korunduğu eyaletler olduğunu söyleyebiliriz.¹¹⁴

Resim 3.2: ABD Eyaletlere Göre Dinadarlık Oranları¹¹⁵

Bu anket verilerine dayanarak, eyaletlerin dinî bağlılık düzeyleri ile kürtaj kısıtlamaları arasında önemli bir ilişki olduğu ve dini kimlik ile dindarlık düzeylerinin bu kısıtlamalar üzerinde belirleyici bir rol oynadığı söylenebilir. Eyaletlerdeki kürtaj kısıtlamaları ile ulusal partilerin seçim haritaları arasında da belirgin bir benzerlik bulunmaktadır. 2020 yılında Birleşik Devletlerdeki ulusal parti seçim sonuçlarını incelediğimizde yukarıda paylaştığımız Guttmacher Enstitüsü'nün cinsel haklar ve

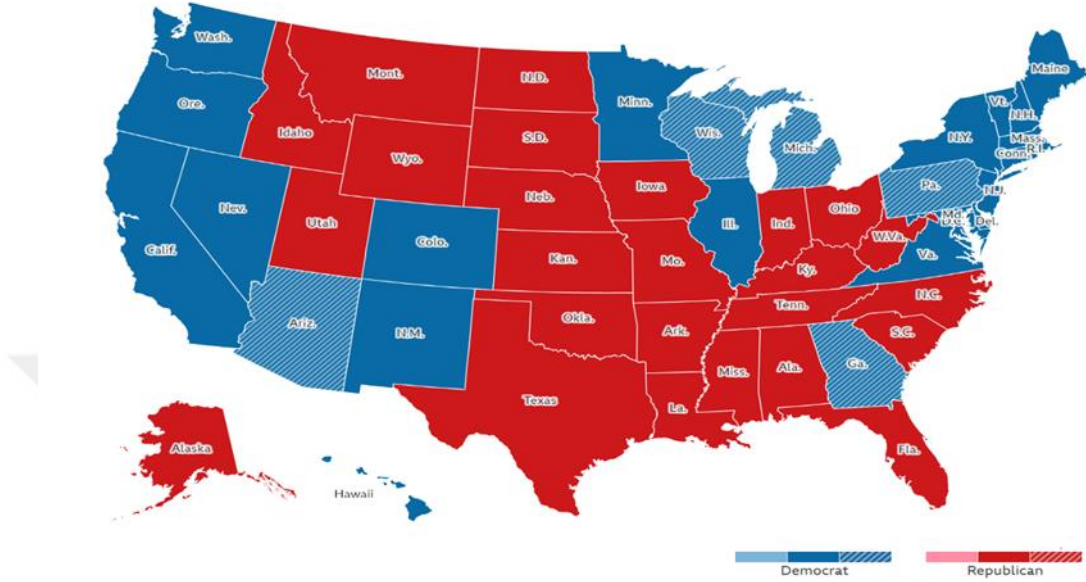
¹¹⁴ **Politics Inform Americans' Views on Abortion, 'Çevrimiçi':**

<https://news.gallup.com/poll/22222/religion-politics-inform-americans-views-abortion.aspx> 3

Nisan,2006.

¹¹⁵ A.e.

sağlık hakkındaki eyalet haritası ile pozitif bir korelasyon olduğunu gözlemlemekteyiz.¹¹⁶

Resim 3.3: 2020 Yılı ABD’ki Başkanlık Seçim Sonuçlarının Eyaletler Bazında Parti Dağılımı ¹¹⁷

Seçim haritasını genel olarak incelediğimizde, 2020 yılında yapılan seçim sonucunda Cumhuriyetçi Parti destekleyen eyaletler Amerika Birleşik Devletleri’nin güney bölgesinde yoğunken, eyaletler arasında kürtaj politikalarının en kısıtlayıcı olduğu eyaletlerde yine güney bölgesindedir. Ayrıca, dindarlık oranının en yüksek olduğu bölge, güney eyaletleridir. Aynı seçim haritasını incelediğimizde, kuzey doğu ve kuzey batı bölgelerindeki eyaletlerde Demokrat Parti’nin kazandığını gözlemlemekteyiz. Bu bölgelerdeki kürtaj yasalarına baktığımızda kürtaj kısıtlamalarının daha serbesttir. Yine kuzey doğu ve kuzey batı eyaletlerindeki dindarlık oranlarını incelediğimizde, güneydeki eyaletlerden daha düşüktür.

Genel olarak incelediğimizde ise eyaletlerdeki kürtaj politikaları ile o eyaletteki galip partiler ile arasında da benzer bir ilişki mevcuttur. Birleşik Devletlerde daha muhafazakâr olan Cumhuriyetçi Parti’nin galip geldiği bölgelerde kürtaj yasalarının daha kısıtlayıcı olduğu, liberal parti olan Demokrat Parti’nin galip geldiği

¹¹⁶ “US Election 2020”, ‘Çevrimiçi’: <https://www.bbc.com/news/election/us2020/results> 18 Eylül 2024.

¹¹⁷ A.e.

bölgelerde ise kürtaj yasalarının daha serbest olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca bu bölgelerdeki dindarlık oranları ile kürtajın kısıtlayıcı olduğu eyaletler arasında da ilişki mevcuttur. Dindarlık oranlarının yüksek olduğu eyaletlerde kürtaj konusunda daha muhafazakâr eyalet yasaları mevcutken dindarlık oranının düşük olduğu eyaletlerde daha liberal kürtaj yasaları vardır.

İki harita arasında Alaska ve Montana gibi benzeşmeyen istisnai eyaletler de mevcuttur. Yukarıda belirttiğimiz seçim ve dindarlık oranının gösterildiği haritada, dindarlık oranının düşük olduğu Alaska’da Cumhuriyetçi Parti galipken, Alaska’daki kürtaj kısıtlama oranı düşüktür. Bu sebeple kürtaj ve ulusal partiler arasındaki ilişkiyi incelerken eyaletlerin kendi iç dinamiklerinin değiştiğini ve farklı etkenlerin de olabileceğini mutlaka göz önünde bulundurmak oldukça önemlidir. Örneğin, Alaska ekonomisi büyük ölçüde doğal kaynaklara, özellikle petrol ve gaz üretimine dayanmaktadır. Cumhuriyetçi Parti’nin, enerji sektörünü destekleyen politikaları, bu eyaletteki etkinliğini artırmaktadır. Ayrıca unutmamak gerekir ki partiler arasında da her ne kadar kemikleşmiş bir parti taraftarı olmuş olsa da kararsız seçmenler seçim sonuçlarına olan etkisi de dikkat edilmesi gereken bir diğer konudur. Bu sebeple Birleşik Devletler ve eyaletlerin kürtaj politikalarını incelerken genel tablonun benzerliğinden ve eyalet politikaları ve seçmeni arasındaki ilişkiyi anlamamız açısından aydınlatıcıdır.

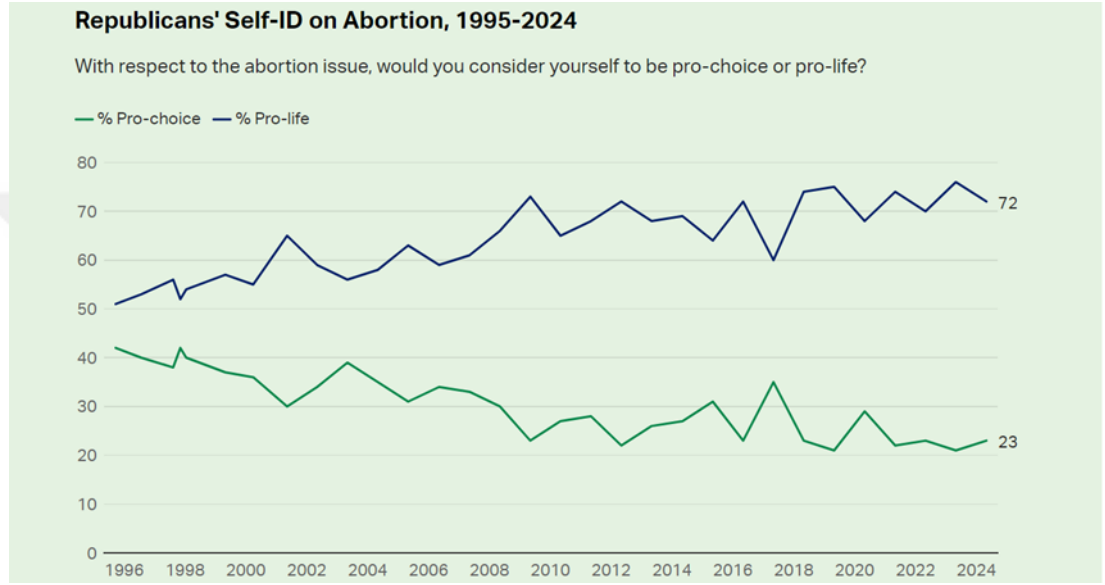
3.2. Siyasi Parti Taraftarlarının Kürtaj Kimlikleri

Çalışmamızın bu bölümüne kadar Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Roe kararı öncesi ve sonrasında yaşanan gelişimlerden bahsetmiştik. Peki ulusal parti taraftarlarının kürtaja yönelik yaklaşımı nedir? Taraftarların kürtaja yönelik tutumlarında dinin belirleyici bir etkisi mevcut mudur? Birleşik Devletlerdeki ulusal partilerin kürtaj konusundaki tutumu her ne kadar 1980’lerin sonrasında oluşmaya başlasa da 1990 yılı ve sonrasında parti kimlikleri içerisinde seçim yanlısı ve yaşam yanlısı olmak üzere kemikleşmeye başlamıştır. Gallup şirketinin 2024 yılındaki anket verilerine göre, kürtaj karşıtı yönelim Cumhuriyetçi Parti’de daha yüksektir. ¹¹⁸

¹¹⁸ Gallup, “Abortion Trends by Party Identification”, ‘Çevrimiçi’: <https://news.gallup.com/poll/246278/abortion-trends-party.aspx> 23 Kasım 2024.

Cumhuriyetçi Parti'nin 1996 yılındaki seçim-yaşam yanlısı aralığı ile 2024 yılına kadar farklı dalgalanmalar olsa da giderek açıldığını söyleyebiliriz. Böylece Cumhuriyetçi Parti'nin kürtaj kimliğinin zaman içerisinde daha da belirginleştiğini söyleyebiliriz.

Grafik 3.1: 1995- 2024 Yılları Arası Cumhuriyetçilerin Kürtaj Kimlik Eğilimi¹¹⁹

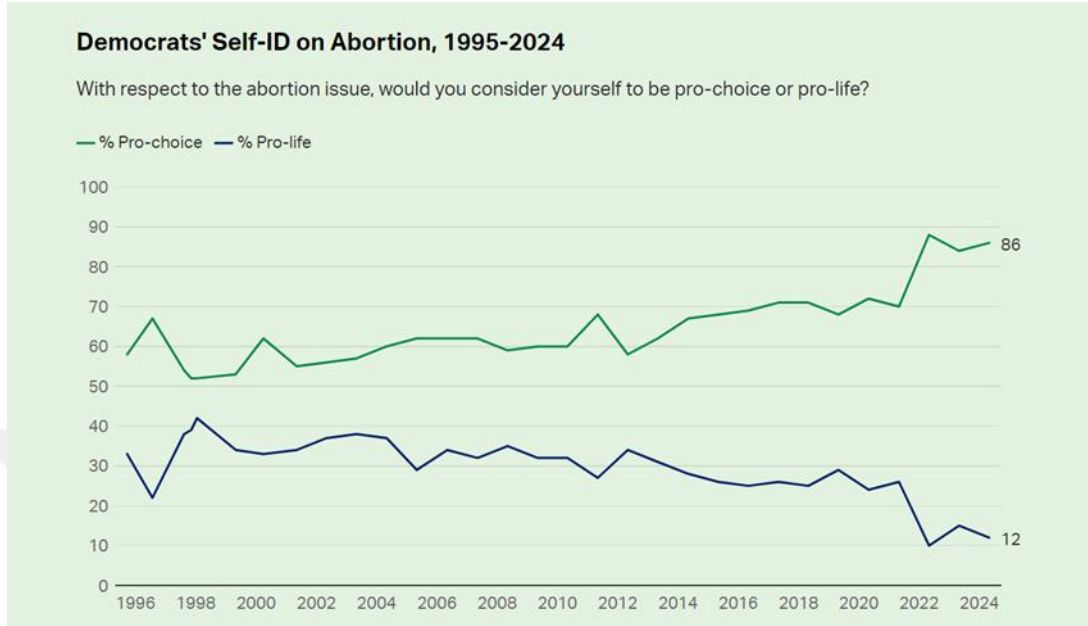

Benzer bir tablo ise Demokrat Parti içerisinde de mevcuttur. Gallup'un raporuna göre 1996 yılı ile 2024 yılları arasında seçim ve yaşam yanlılığına yönelik farklı dalgalanmalar olsa da baskın kimliğin seçim tarafı olduğunu iki tarafın arasındaki aralığın giderek arttığını gözlemleyebiliriz. Demokrat Parti kürtaj kimliğini giderek oturmuştur.¹²⁰

¹¹⁹ A.e.

¹²⁰ A.e.

Grafik 3.2: 1995- 2024 Yılları Arası Demokratların Kürtaj Kimlik Eğilimi¹²¹

Parti kimliklerinin kürtaj eğilimlerinin 1980’li yıllara doğru daha da net şekillenmiştir. Ancak parti kimliklerinde dini katılım oranlarının kürtaj yaklaşımında etkili olduğunu söyleyebiliriz. Gallup’ın 2005 yılındaki ‘Abortion Attitudes by Religious Attendance by Party ID’ adlı Cumhuriyetçiler ve Demokratlar üzerinden yaptığı raporda dini katılımları her hafta katılım, neredeyse her hafta katılım, ayda bir katılım, nadir/hiç katılım kategorileri üzerinden incelemiştir. Cumhuriyetçiler içinde kürtajın illegal olmasını destekleyenlerin dini katılımları: %47’si her hafta katılım, %15’i neredeyse her hafta katılım, %17’si ayda bir katılım ve %10’u ise nadir/hiç katılım göstermiştir.¹²² Dini katılım oranı en yüksek olan grup aynı zamanda Cumhuriyetçi Parti’nin benimsediği kürtajın illegal olması gerektiği görüşünü en çok destekleyen gruptur. Dini katılım oranı düştükçe bu görüşün etkisi de azalmaktadır. Kürtajın illegal olması gerektiği görüşünü destekleyen Demokrat Partisi üyelerinin dini katılım oranı üzerinden inceleyecek olursak: %26’sı her hafta katılım, %18’si neredeyse her hafta katılım, %8’i ayda bir katılım ve %8’i ise nadir/hiç katılım

¹²¹ A.e.

¹²² Frank Newport ve Lydia Saad, “Religion, Politics Inform Americans' Views on Abortion”, ‘Çevrimiçi’<https://news.gallup.com/poll/22222/religion-politics-inform-americans-views-abortion.aspx>, 3 Nisan,2006.

göstermiştir. Öyleyse Demokrat üyeler içinden kürtaja karşı çıkan grubun dini katılım oranının da yüksek olduğunu gözlemlemekteyiz.

Kürtajın legal olması gerektiği görüşünü destekleyen Demokrat üyelerin dini katılım oranlarına baktığımızda: %17'si her hafta katılım, %27'si neredeyse her hafta katılım, %36'sı ayda bir katılım ve %42'si ise nadir/hiç katılım göstermiştir. Öyleyse Demokrat üyeler arasında kürtajın legal olması gerektiği görüşünü en çok destekleyenlerin dini katılım oranının da en düşük olduğu grup olduğunu gözlemlemekteyiz.¹²³

Kürtajın legal olması gerektiği görüşünü destekleyen Cumhuriyetçi üyelerin dini katılım oranlarına baktığımızda: %4'ü her hafta katılım, %14'ü neredeyse her hafta katılım, %16'sı ayda bir katılım ve %23'si ise nadir/hiç katılım göstermiştir.¹²⁴ Cumhuriyetçi üyeler arasında kürtajın legal olması gerektiği görüşünü en çok destekleyenlerin dini katılım oranının da en yüksek olduğu grup olduğunu gözlemlemekteyiz. Kürtaja yönelik en sert tavır gösteren başkanlar Cumhuriyetçi Partiden çıkmıştır. Kürtaj tartışmalarının zirve noktasına yükseldiği dönem, aynı zamanda Evanjelik Protestan ve Hristiyan Sağ grubunun siyasette ve kamuda en çok görünür olmaya başladığı dönemdir. 1981-1989 tarihleri arasında başkanlık yapan Ronald Reagan, başkanlık döneminde Sandra Day O'Connor, Antonin Scalia ve Anthony Kennedy gibi isimler kürtaj karşıtı tavrı benimseyen yargıçları atamıştır. Aynı zamanda kürtaj karşıtlığını da içeren bir yasa olan Human Life Amendment (İnsan Yaşamı Değişikliği) yasasını desteklemiştir. Ayrıca aile planlaması kapsamında yurtdışı kürtaj hizmetlerini destekleyen kuruluşların fon sağlamasını engelleyen Mexico City Policy (1984) yasasını yürürlüğe sunmuş, Başkan George Bush tarafından da devam ettirilmiştir.

1989 ile 1993 yıllarında Amerika Birleşik Devletleri başkanlığı yapan George H. W. Bush, Reagan'ın başlattığı Mexico City Policy'yi sürdürmüş ve Title X gibi federal hükümetin aile planlaması hizmetleri sağlayan fonlarının kürtajla ilgili danışmanlık hizmetleri sunan kuruluşlara verilmesini engellemiştir. Evanjelik bir Hristiyan olan George W. Bush'un başkanlık yaptığı 2001 ve 2009 yılları arasındaki

¹²³ A.e.

¹²⁴ A.e.

dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nde din-devlet ilişkileri yeniden şekillenmiştir. “İlk defa bir Amerikan başkanı, dini bir hareketin başı olarak algılanmış, kiliseler, mensuplarını Bush için dua etmeye ve oruç tutmaya davet etmiş, Bush’un siyasi çıkarlarını birleştirmek için kiliselerde örgütlenmeler başlamış ve mezkûr başkan kendisini bir tür Mesih ilan etmiştir”¹²⁵ Eğitim politikalarında “No Child Left Behind Act” gibi reformlarla okullarda dini grupların faaliyetlerinin önünü açmış “İnanç Temelli ve Topluluk Girişimleri” gibi programlarla, dini kuruluşların sosyal hizmetlerde daha fazla rol oynamasını ve federal hükümetin bu kuruluşlarla iş birliğini desteklemiştir. Aynı zamanda başkan adaylığından itibaren kürtaj karşıtı görüşünü açıkça belli eden Bush, Partial-Birth Abortion Ban Act" olarak bilinen ve Amerika Birleşik Devletleri'nde geniş yankı uyandıran yasayı imzalamıştır. Kürtaja yönelik diğer bir adımı ise Meksika Şehri Politikası (Mexico City Policy) yasası olmuştur. Bu yasa ile Amerika'nın yurtdışında kürtaj hizmetlerini destekleyen kuruluşlara fon desteği önlenmiştir. Aynı zamanda Bush, Yüksek Mahkeme'ye iki muhafazakâr yargıç, John Roberts ve Samuel Alito'yu atayarak kürtajla ilgili görülecek davalarda muhafaza altyapı zemini de hazırlamıştır.

2017 ile 2021yılları arasında başkanlık yapan Donald Trump, Mexico City Policy yasasını daha da genişleterek kürtaja fon sağlayan kuruluşların desteğini kısıtlanmış ve kürtaja erişim engellenmiştir. Title X gibi kuruluşların da desteğini engelleyen Trump, yeni bir düzenleme getirerek, bu fonların kürtajla bağlantılı hizmetler sunan kuruluşlara verilmesini daha da engellemiştir. Ayrıca “March for Life” gibi kürtaj karşıtı sosyal organizasyonlar tarafından düzenlenen kampanyalara da destek vermiştir.

3.2.1. Kürtajın İstisnai Durumlarına Göre Parti Taraftarlarının Görüşleri

Yaşam yanlısı yönelimdekiler ya kürtajın sadece belirli koşullarda yasal olmasını ve(veya) her koşulda yasa dışı olması gerektiğini savunmaktadırlar. Seçim yanlısı yönelimdekiler ise kürtajın her koşulda yasal olması gerektiğini ve (veya)bazı

¹²⁵ Onur Yıldırım, “Amerika’da Dinin Siyaset Üzerindeki Etkisi”, **Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi**, C: 1, S:2, s. 91-108.

özel durumlar dışında yasal olmasını desteklemektedir. Kürtajın istisnai tutulduğu durumları dahilinde yasallığı üzerinden de ulusal parti içerisinde ayrışmalar olmuştur. Kürtajın **her durumda yasal olması, çoğu durumda yasal olması, çoğu durumda illegal olması ve her durumda illegal olmasına** yönelik 4 farklı değerlendirmeyi esas alarak istisnai durumlara yönelik farklı tutumları bu dördü kategori altında inceleyebiliriz.

Kürtajın her durumda yasa dışı olmasını savunanlar kürtaj karşıtları grubunun en fanatik grubunu temsil ederken her durumda yasal olmasını savunanlar ise kürtaj taraftarının en fanatiklerdir. Hem Cumhuriyetçi Parti hem de Demokrat Parti içerisinde bu fanatik gruplar bulunmasıyla beraber kürtajın yasallığını istisnai durumları da dahil ederek değerlendiren bir grubun olduğunu söyleyebiliriz.

Pew Research Center'ın güncel verilerine göre kürtajın istisna olmaksızın her durumda yasal olması gerektiğini savunanların oranı Cumhuriyetçilerde %6 iken Demokratlarda %30'dur. Bu durumun tam tersi istisna bir durum olmaksızın her durumda yasa dışı olması gerektiğini savunan Cumhuriyetçilerin oranı %13, Demokratların ise %4'tür. İstisna sayılacak bazı özel durumlara göre kürtajın yasallığının değişkenlik gösterebileceği fikri ise bazı parti taraftarlarına göre oldukça önemlidir. Bu sebeple istisnai durumlara göre yasallığın değişkenlik gösterebileceği fikrini değişkenlik argümanı başlığı altında inceleyebiliriz. Değişkenlik argümanı hem Cumhuriyetçi hem de Demokrat Parti taraftarlarının çoğunluğu tarafından kürtajın yasallığı için önemli bir faktördür.

Pew Research Center'ın 2022'de yaptığı güncel anket verilerine göre Cumhuriyetçilerin içerisinde kürtajın legal ve illegalliğinin değişkenlik gösterebileceğini destekleyenlerin oranı %79 iken Demokratların içerisinde değişkenlik argümanını destekleyenlerin oranı ise %65'tir. Bu değişkenliğin olabileceği **anne hayatının tehlikede olması, tecavüz ve hamileliğin hangi evrede olduğu** gibi bazı özel durumlara yönelik yaklaşımlar da değişkenlik göstermektedir. Bu değişkenlik gösterebilecek istisnai durumların başında anne hayatını veya sağlığını tehlikeye sokacak bir durumda olması ilk sırada yer alır. Anne hayatını veya sağlığını tehlikeye sokacak bir durumda kürtajın yasallığını destekleyen Cumhuriyetçilerin kendi içindeki oranı %62 iken Demokratların kendi içindeki oranı ise %84'tür.

Hamileliğin bazı özel durumlara göre koşullu değişebileceğine yönelik destekleyen Cumhuriyetçilerin kendi içindeki oranı %20 iken Demokratların kendi içindeki oranı ise %8'dir.¹²⁶

Değişkenlik gösterebilecek ve istisna kabul edilecek ikinci önemli koşul ise tecavüzdür. Tecavüz sonucu oluşan hamileliğin sonlandırılmasının legal olabileceğini destekleyen Cumhuriyetçilerin kendi içindeki oranı %56 iken Demokratların kendi içindeki oranı ise %83'tür. Hamileliğin bazı özel durumlara göre koşullu değişebileceğine yönelik destekleyen Cumhuriyetçilerin kendi içindeki oranı %19 iken Demokratların kendi içindeki oranı ise %8'dir.¹²⁷ Hamileliğin hangi evrede olduğu konusuna ise kürtajin yasallığında kilit olan konulardan üçüncüsüdür. Kürtajin yasallığında hamileliğin evrelerinin belirleyici bir faktör olduğunu kabul eden Cumhuriyetçilerin kendi içindeki oranı %64 iken, Demokratların kendi içindeki oranı %52'dir. Kürtajin yasallığında hamileliğin evrelerinin belirleyici bir faktör olmadığını iddia eden Cumhuriyetçilerin kendi içindeki oranı %14 iken, Demokratların kendi içindeki oranı %13'tür.¹²⁸

Bu verileri göz önünde bulundurduğumuzda her iki parti içinde değişiklik argümanı kürtajin yasallığında belirleyici ve ortada bulunan bir faktördür. Bu kapsamda anne hayatının veya sağlığının tehlikede olduğu bir durumda kürtajin hem Cumhuriyetçi Parti hem de Demokrat Parti taraftarlarının çoğunluğu tarafından kabul edilebilir bir istisnai durumdur. Yine aynı şekilde tecavüz sonucu oluşan gebeliğin sonlandırılması hem Cumhuriyetçi Parti hem de Demokrat Parti taraftarlarının çoğunluğu tarafından yasal bir gerekçe olarak görülmüştür. Hamileliğin hangi evrede olduğu ise parti taraftarlarının ortada bulunduğu diğer bir faktördür. Kürtajin yasal veya illegal olarak değerlendirilmesinde hamileliğin kaçınıcı evrede gerçekleştiği hem Cumhuriyetçi hem de Demokrat Parti taraftarlarının çoğunluğu tarafından belirleyici bir durum olarak kabul edilmektedir.

¹²⁶ “America’s Abortion Quandary,” ‘Çevrimiçi’:

https://www.pewresearch.org/religion/2022/05/06/americas-abortion-quandary/pf_05-06-22_abortion-views_0_9/, 6 Mayıs 2022.

¹²⁷ A.e.

¹²⁸ A.e.

3.2.2. Cumhuriyetçiler, Demokratlar ve Din- Kürtaj İlişkisi

Pew Research Center'in 2022 yılında yapmış olduğu çalışmaya göre: "Genel olarak, kürtajın her durumda ya da çoğu durumda yasal olması gerektiğini söyleyen ABD'li yetişkinlerin yaklaşık üçte ikisini (%68) Demokratlar oluşturmaktadır. Kürtajın her durumda ya da çoğu durumda yasadışı olması gerektiğini söyleyenlerin %69'u kendilerini Cumhuriyetçi Parti ile özdeşleştirmekte ya da bu partiye meyil etmektedir. "Kürtajın her durumda ya da çoğu durumda yasadışı olması gerektiğini söyleyen Cumhuriyetçiler ve Cumhuriyetçi Parti'ye meyilli bağımsızlar arasında büyük bir çoğunluk (%78) kendini muhafazakâr olarak tanımlamakta, bunların %53'ü ise siyasi ideolojilerini ılımlı ya da liberal olarak tanımlamaktadır. Kürtajın her durumda ya da çoğu durumda yasadışı olması gerektiğini söyleyen Cumhuriyetçiler ve Cumhuriyetçi Parti'ye meyilli bağımsızların %62'si Protestan¹²⁹ %21'i Katolik, %9'u ise dini açıdan bağımsızdır. Aynı grup dine bağlılık sorusuna %39 yüksek, %53 orta ve %8 düşük olarak cevaplamıştır." ¹³⁰

Cumhuriyetçilerin içerisinde kürtajın yasal olmasını destekleyen %26'lık bir grup da mevcuttur. Bu grup içerisinde bulunanların %35'i Protestan¹³¹, %22'si Katolik, %34 ise dini açıdan bağımsızlardan oluşmaktadır. Aynı grup dine bağlılık sorusuna %6'sı yüksek, %63'ü orta ve %30'u düşük olarak cevaplamıştır. Kürtajın her durumda ya da çoğu durumda yasadışı olması gerektiğini savunan Cumhuriyetçi ve Cumhuriyetçi Parti'ye meyilli bağımsızların içinde %73'ü (Protestan ve Katolik oranlarının toplamı) bir dine aitlik hissetmekle beraber dine bağlılık sorusuna toplamda %92 orta ve yüksek cevaplarını vermişlerdir.

Cumhuriyetçilerin içerisinde azınlıkta kalan bu grubu dindarlık ve dini kimliklerini genel olarak değerlendirdiğimizde bir dine aitlik hissedenlerin (Katolik ve Protestan) toplamı %57 iken dine bağlılık sorusuna %69 orta ve yüksek cevabını

¹²⁹ Bu protestanlar arasında %39 beyaz Evanjelik, %14'ü beyaz, ama Evanjelik olmazken %2 siyahi protestandır.

¹³⁰ Michael Lipka, "A closer look at Republicans who favor legal abortion and Democrats who oppose it" 'Çevrimiçi': <https://www.pewresearch.org/short-reads/2022/06/17/a-closer-look-at-republicans-who-favor-legal-abortion-and-democrats-who-oppose-it/> 17 Haziran, 2022.

¹³¹ Bu protestanlar arasında %11'i beyaz Evanjelik, %19'u beyaz, ama Evanjelik olmazken sadece %1 ise siyahi protestandır.

verirmişlerdir. Kürtajın yasallığını destekleyen Cumhuriyetçi grup ile Kürtajın yasa dışı olması gerektiğini destekleyen Cumhuriyetçilerin arasında dindarlık oranlarının etkili olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla kürtaj ile dindarlık oranlarının korelasyonel bir ilişki içinde olduğunu iddia edebiliriz. Zira yukarıda bahsettiğimiz verilerle yasal kürtajı destekleyen Cumhuriyetçiler diğer Cumhuriyetçilere göre çok daha az dindar olduğu sonucuna ulaşmaktayız.

Pew Research'ün verilerine göre kürtajın genel olarak yasal olması gerektiğini söyleyen Cumhuriyetçilerin Güney'de yaşama olasılığı daha düşük, kuzeydoğu ve batıda yaşama olasılığı ise daha yüksektir. Bu oranlara bakarken **kürtajın eyaletlerdeki yasallığının da değişkenlik gösterdiğini tekrardan hatırlamak faydalı** olacaktır. Genel olarak değerlendirdiğimizde kürtajın her durumda ya da çoğu durumda yasadışı olması gerektiğini söyleyen Cumhuriyetçiler ve Cumhuriyetçi Parti'ye meyilli bağımsızlar arasında %44'ü Güney'de, %24'ü Orta Batı'da, %20'si Batı'da, %13'ü Kuzeydoğu'da yaşamaktadır.¹³²

Peki kürtajın yasallaşmasının en büyük destekçileri olan Demokratlar'ın kendi içerisinde kürtaja ve dine yönelik yaklaşım farkları Cumhuriyetçilerde olduğu gibi Demokratlar içerisinde de mevcut mudur? Demokrat ve Demokrat eğilimli kişilerin kürtaja yönelik tutumlarında hem siyasi ideolojileri hem de dini aidiyet ve dindarlık oranlarının etkili olduğunu söylemek mümkündür. Pew Research yaptığı kürtajın her durumda ya da çoğu durumda yasal olması gerektiğini söyleyen Demokratların ve Demokrat eğilimli kişilerin yarısı kendilerini liberal olarak tanımlarken, genel olarak yasal kürtaja karşı çıkan Demokratların oranı %22'dir.

Demokratların ve Demokrat eğilimli kişilerin arasında kürtajın her durumda ya da çoğu durumda yasal olması gerektiğini söyleyenlerin oranı %80'dir. Bu oran içindekilerin %28'i Protestan¹³³, %19 Katolik, %43 ise dini açıdan bağımsızlardan oluşmakla birlikte %10'u ateist ve %10'u agnostiktir. Bu grup içerisinde siyasi ideolojik yüksek bir fark bulunmamakta, %50'si kendisini muhafazakâr olarak

¹³² Lipka, "A closer look at Republicans who favor legal abortion and Democrats who oppose it," 'Çevrimiçi': <https://www.pewresearch.org/short-reads/2022/06/17/a-closer-look-at-republicans-who-favor-legal-abortion-and-democrats-who-oppose-it/> 17 Haziran, 2022.

¹³³ Bu protestanlar arasında %4'ü beyaz Evanjelik, %9'u beyaz, ama Evanjelik olmazken %12'si siyahi protestandır.

tanımlamakta, %49 'u ise siyasi ideolojilerini ılımlı ya da liberal olarak tanımlamaktadır. Yine aynı grup dine bağlılık sorusuna %8'si yüksek, %54'ü orta ve %38'i düşük şeklinde cevaplamıştır.

Demokratlar arasında kürtaajın her durumda ya da çoğu durumda yasadışı olması gerektiğini savunan %18'lik bir grup da mevcuttur. Pew Research'ün çalışmasını incelediğimizde kürtaajın yasa dışı olmasını savunan Demokratların muhafazakarlık oranının, yasal olmasını savunan Demokratlardan daha yüksek olduğuna ulaşabiliriz. Bu verilere göre kürtaajın her durumda ya da çoğu durumda yasal olması gerektiğini savunan Demokratların %76'sı kendisini muhafazakâr olarak tanımlamakta, %22'si ise siyasi ideolojilerini ılımlı ya da liberal olarak tanımlamaktadır.¹³⁴ Bu grup içerisinde bulunanların %44'ü Protestan¹³⁵, %29'u Katolik, %16'sı ise dini açıdan bağımsızlardan oluşmaktadır. Aynı grup dine bağlılık sorusuna %28'si yüksek, %64'ü orta ve %7'u düşük olarak cevaplamıştır.

Bu verilere bakarak rahatlıkla kürtaajın yasallığı sorusuna cevap verirken Cumhuriyetçilerde gözlemlediğimiz bir benzeri durum Demokratlarda da olduğunu söyleyebiliriz; dine bağlılık ve siyasi ideolojik görüş farklılıklarının kürtaaj sorusuna verilen cevapta oldukça etkilidir. Demokratlar arasında kürtaajın her durumda ya da çoğu durumda yasal olması gerektiğini savunanların %47'si (Protestan ve Katolik oranlarının toplamı) bir dine aitlik hissetmekle beraber dine bağlılık sorusuna toplamda %62 orta ve yüksek cevaplarını vermişlerdir. Demokratlar içerisinde olup kürtaajın her durumda ya da çoğu durumda yasadışı olması gerektiğini savunanlara baktığımızda ise %73'si (Protestan ve Katolik oranlarının toplamı) bir dine aitlik hissetmekle beraber dine bağlılık sorusuna toplamda %92 orta ve yüksek cevabını vermişlerdir. Bu veriler ışığında ulusal parti taraftarlarının kürtaaja yönelik tutumunda dini kimliğin belirleyici bir faktör olduğunu gözlemlemekteyiz.

¹³⁴ Lipka: "A closer look at Republicans who favor legal abortion and Democrats who oppose it," 'Çevrimiçi': <https://www.pewresearch.org/short-reads/2022/06/17/a-closer-look-at-republicans-who-favor-legal-abortion-and-democrats-who-oppose-it/> 17 Haziran, 2022.

¹³⁵ Bu protestanlar arasında %9'u beyaz Evanjelik, %6'sı beyaz, ama Evanjelik olmazken %17'si ise siyahi protestandır.

3.3. Eyaletler Açısından Kürtaj

Çalışmanın önceki bölümlerinde, Roe kararından yaklaşık 10-15 yıl süre içerisinde siyasi partilerin konu edindiği ve kutuplaşmada ana faktörlerden biri olduğuna ve dinin kürtaj tartışmalarındaki etkisine inceledik. Roe kararının ardından, ulusal partilerin seçim kampanyalarında ve başkan adaylarının kürtaja yönelik açıklamaları, Amerika Birleşik Devletleri'nde kürtaj konusunu daha da alevlendirmiştir. Bu alevlenme genel bir düzeyde kalmamış, eyaletlerin iç yasalarına da sıçramış ve eyalet politikalarını etkilemiştir.

Her ne kadar Roe v. Wade ve Doe v. Bolton davası ile kürtaj kısıtlamasının kaldırılması gündeme gelmiş olsa da sonrasında görülen bazı eyalet davalarında farklı kararlar alınmış ve çeşitli sınırlandırmalar eyalet yasalarına eklenmiştir. Roe Kararı'ndan yaklaşık üç yıl sonra kürtaja yönelik kısıtlamalar başlamıştır. Bu süreçte yaşam yanlısı aktivistler hem eyalet hem de federal düzeydeki kısıtlamaları artırmak için çok çalışmış, Roe v. Wade'in belirli hükümlerine itiraz etmek için eyalet düzeyinde davalar açmışlardır. Öyleki, bu davalardan bazıları Yargıtay'a kadar ulaşmıştır.

Duke Üniversitesi'nde yayımlanan *The Impact of State-Level Restrictions on Abortion* (Eyalet Düzeyindeki Kısıtlamaların Kürtaj Üzerindeki Etkisi) adlı çalışmada, 1982 ve 1992 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nin 50 eyaletinde getirilen kürtaj kısıtlamalarına yönelik bir araştırma yapılmıştır. 10 yıllık dönemdeki kürtaj ve eyalet kısıtlamalarına ilişkin detaylı bu inceleme, eyalet kısıtlamalarını anlamak açısından önemlidir. Çalışmaya göre, 1982-1992 yılları arasında kürtaj erişiminin %98'i metropol bölgelerde yapılmaktadır.¹³⁶ Bu da kırsal ve merkeze uzak bölgede yaşayan kişilerin kürtaja erişimini sınırlandırmaktadır. Yine aynı çalışmanın verilerini incelediğimizde, kürtaj hizmeti sağlayıcılarının dağılımı eşit değildir. Kürtaj sağlayıcılarının bulunmadığı eyaletlerde kadınlar, diğer eyaletlere seyahat etmek veya bulunduğu eyalette yasadışı olarak gebeliği sonlandırmak durumundadır.¹³⁷ Bu durum ise kürtaj erişimini bölgesel olarak sınırlandırmaktadır.

¹³⁶ Kenneth J. Meier, Donald P. Haider-Markel, Anthony J. Stanislawski and Deborah R. Mcfarlane, "The Impact of State-Level Restrictions on Abortion", Duke University Press on behalf of the Population Association of America Stable 'Çevrimiçi': <https://www.jstor.org/stable/2061763>

¹³⁷ A.e.

Yine The Impact of State-Level Restrictions on Abortion raporuna göre, 1982-1992 yılları arasında 50 eyalette yeni yasal kısıtlamalar getirilmiştir. Ayrıca, Yüksek Mahkeme, 1989 yılında alınan **Webster v. Reproductive Health Services** kararı ile eyaletlerin kürtaja erişimi kısıtlamalarına resmi olarak izin vermiştir. Böylelikle eyaletler bu süreçte kürtaja yönelik yeni düzenlemeleri daha kolay gerçekleştirebilmiştir. Eyaletlerde gerçekleşen bu yeni düzenlemeler, kürtaj erişimini kısıtladığı gerekçesiyle hem hukuksal hem de toplumsal tepkiler doğurmuştur. Bu düzenlemelerde eş bildirimi, ebeveyn rızası, bilgilendirilmiş rıza, bekleme süreleri, tesisler ve ruhsatlandırma ile ilgili kurallar yeniden düzenlenmekle birlikte eyalet ödeneklerinde değişikliğe gidilmiştir. Bu kısıtlamalara yönelik Birleşik Devletlerde birçok farklı dava görülmüştür. Biz bu çalışmamızda kendinden sonraki süreçte emsal niteliği taşıyan ve eyaletlerin farklı kürtaj kısıtlamalarına örnek olabilecek davaları öncelikli olarak incelemeyi ve eyaletlerin değişen kürtaj politikalarını genel ölçüde değerlendirmeyi hedeflemekteyiz. Eyaletlerin bu kısıtlamasına yönelik görülen ilk değişiklik 1876 Hyde Değişikliği ile kamu finansmanı üzerinedir.

3.3.1. 1976 Hyde Değişikliği

1976 yılında Illinois eyaletinden Cumhuriyetçi Parti Kongre üyesi olan Henry J. Hyde'in devletin verdiği ödenek hakkında değişiklik önerisinde bulunması ile kürtaj tartışmaları bir kere daha gün yüzüne çıkmıştır. Teklif edilen bu değişiklik, eyaletlere verilen yoksullara yapılan sağlık fonlarına ayrılmış kamu fonu ile ilgilidir. Hyde Değişikliği ile, eyaletlerin önceden düşük gelirli bireylere ve ailelere sağlık yardımları sağlayan Medicaid fonu, kürtajı kapsam dışı bırakmıştır.¹³⁸ Bu değişiklik kapsamında artık eyaletler sağlık destek fonlarında kürtajı kapsam dışında bırakacaktı. Bu karar değişikliğiyle birlikte, kürtaja ilk kamu finansmanı üzerinden bir kısıtlama getirilmiştir. Getirilen bu kısıtlama dar gelirli kadınları savunmak üzere sosyal organizasyonları da harekete geçirmiştir. Zira Amerika Birleşik Devletleri'nde kürtaja ulaşımında en çok zorluk çeken grup ekonomik açıdan problem yaşayan yoksul kadınlardır.

¹³⁸ Reem Geraiss., “The Hyde Amendment of 1976”, ‘Çevrimiçi’ <https://hdl.handle.net/10776/11876> 29 Mayıs 2024.

Kamu desteğine getirilen bu kısıtlama, Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği (ACLU)'nin verisine göre, bu yardımı alan 6, 5 milyon insanı etkilemiştir.¹³⁹ Bu noktada kürtaja erişimin eşitliği ve anayasal bir hak yönünden eleştiren Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği (ACLU) Hyde Değişikliğini şöyle açıklamıştır: “Bu uygulama ile kürtajı nakit veya özel sigorta kapsamı yoluyla finanse edebilen diğer Amerikalı kadınlarla aynı haklara sahip değildir. Medicaid'e uygun kadınlar, kamu tarafından finanse edilen sağlık hizmetlerine bağımlı olan erkeklerle de aynı haklara sahip değildir. Federal Medicaid programı, erkeklerin ihtiyaç duyduğu hiçbir tıbbi hizmet için kürtajda olduğu gibi geri ödeme standardını kısıtlamamaktadır.”¹⁴⁰ Bu noktada farkındalık geliştirmeye çalışan ACLU, Üreme Özgürlüğü Projesi ile eyalet yasalarındaki kısıtlamalar ile sosyal ve hukuki düzlemde savunma geliştirmektedir.

Hyde Değişikliğini destekleyen kürtaj karşıtı gruplar "masum" fetüse ve onun "ölümsüz ruhuna", "savunmasız" ve "masumları katletmesi" gibi dini kavram ve söylemlere sıkça atıfta bulunmuşlardır.¹⁴¹ Bu noktada Amerika Birleşik Devletleri'ndeki toplumda dini görüşlerin ve liderlerin kürtaj tartışmalarındaki etkisi oldukça de oldukça önemlidir. Amerikalı akademisyenler Byron W. Daynes ve Raymond Tatalovich, 1984 yılında “*Kürtaj Oylamasında Dini Etki*” başlığında 1973-1980 yılları arasında Kongre'de gerçekleştirilen senato oylamalarını inceleyerek, finansal kamu desteği ile ilgili yapılan oylamalarda Kongre üyelerinin dini aidiyetleri etkisini araştıran bir makale yayınlamıştır. Çalışmaya göre, Amerika Birleşik Devletleri'nin 93., 94., 95. ve 96. Kongre'lerinin dördünün de kürtaj yasasına ilişkin oylamalarda kürtaj yanlısı olmaktan çok yaşam yanlısı olduğunu tespit etmişlerdir.¹⁴² Bu oylamada dini aidiyetin etken bir bağlantısı olduğu kongre üyelerinin dini kimlikleri üzerinden bir analiz gerçekleştirmiştir. Bu analizde Katolik Kongre

¹³⁹ American Civil Liberties Union. “**Access Denied: Origins of the Hyde Amendment and Other Restrictions on Public Funding for Abortion.**”, ‘Çevrimiçi’: <https://www.aclu.org/other/access-denied-origins-hyde-amendment-and-other-restrictions-public-funding-abortion?redirect=access-denied-origins-hyde-amendment-and-other-restrictions-public-funding-abortion>

¹⁴⁰ A.e.

¹⁴¹ Rhonda Copelon ve Sylvia A. Law, “**Nearly Allied to Her Right to Be**” **Medicaid Funding for Abortion: The Story of Harris v. McRae**”, ‘Çevrimiçi’: www.law.nyu.edu/sites/default/files/ECM_PRO_075040, 22 Mayıs 2024, s.11.

¹⁴² Byron W. Daynes ve Raymond Tatalovich, “Religious Influence and Congressional Voting on Abortion,” **Journal for the Scientific Study of Religion**, Jun., 1984, Vol. 23, No.2, s. 197-200 (Çevrimiçi) : <https://www.jstor.org/stable/1386109>

üyelerinin %78'i Demokrat Parti'den olmasına rağmen bu dört kongredeki kürtaj oylamalarında yaşam yanlısı pozisyonunu almışlardır. Bu noktada kürtaj politikalarının ait olunan ulusal partiye aidiyette belirleyici olmadığını gözlemlemekteyiz.¹⁴³ Kürtaj politikalarında her ne kadar ulusal partilerin kendi pozisyonu olsa da dini aidiyetliğin kürtaj politikalarındaki etkisinin daha belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Peki bu kongrelerde diğer mezhepteki üyelerin kürtaj oylamasındaki pozisyonu nasıldır? Yine aynı araştırmada, Birleşik Metodist Kilisesi ve Presbiteryen Kilisesi (ABD) resmi olarak kürtaj yanlısı bir pozisyonu desteklemiş olsa da Metodist, Resbyterian ve Mesih Kilisesi mensubu Kongre üyeleri de kürtaj konusunda oy kullanırken yaşam yanlısı bir duruş sergilemekte olduğunu sunmuştur.

144

3.3.2. Yazılı Rıza Kısıtlamaları

Kamu finansmanı üzerinden getirilen kısıtlamaların yanı sıra bazı eyaletlerde yazılı rıza zorunluluğu getirilmiştir. Örneğin, 1976 yılında Missouri *eyaletinde* *Planned Parenthood v. Danforth* davası üzerinden kürtaj işlemi için ebeveyn veya kocanın onayı zorunluluğu tartışılmıştır. House Bill 1211 sayılı yasa, doktorların kürtajla alınan fetüslerin yaşamlarını korumak amacıyla çaba sarf etmelerini zorunlu kılmaktadır. Bu yasa, 1974 yılında kabul edildikten sonra, iki doktor ve Amerika'daki en eski cinsel sağlık ve kadın hakları kuruluşlarından biri olan Planned Parenthood of Central Missouri tarafından dava konusu edilmiştir. Kürtaj işleminin gerçekleşebilmesi için 18 yaşından büyük ve evli ise kocasının onayı, küçükse ve bekarsa ailesinin yazılı onay önkoşulu mevcuttur. Bu yasaya karşı iki doktorla beraber Planned Parenthood organizasyonu karşı dava açmıştır.¹⁴⁵ Mahkeme sonucunda kürtajı için eş rızası veya reşit olmayan bir kişinin kürtajı için ebeveyn rızası alınması gerekliliğini iptal etmiştir. İlerleyen süreçte bu dava ebeveyn rızası imzasının zorunlu olduğu diğer eyaletlerde görülen davalar içinse emsal dava olmuştur bu açıdan kürtaj davaları arasında önemlidir.

¹⁴³ A.e.

¹⁴⁴ Daynes ve Tatalovich, a.g.m.

¹⁴⁵ Carolina J. Abboud, “Planned Parenthood v. Danforth (1976)“, ‘Çevrimiçi’: <https://hdl.handle.net/10776/13013>

Roe Kararına rağmen Amerika Birleşik Devletleri'ndeki eyaletler, kürtaj kısıtlamalarına farklı gerekçeler ile devam ettirmişlerdir. Bu kapsamda yapılan bir diğer bir kısıtlama ise **yaşayabilirlik testi** üzerindendir. Roe Kararı sonrasında bazı eyaletlerde, finansal fon ve rıza zorunluluğu sonrasında yaşayabilirlik testi zorunluluğu tekrardan gündeme gelmiştir. Yaşam taraftarları arasında, bazı radikal görüşlere sahip olanlar, kürtajı cinayetle eşdeğer görüp, yasal olarak da sorumlu tutulması gerektiğini, bu nedenle ceninin yaşayabilirlik testinin zorunlu olmasını savunmaktadır.

Benzer şekilde, bazı eyaletler tarafından eklenilen **kısmi doğum kısıtlamaları** ile kürtaja erişim daha da zorlaşmıştır. Kısmi Doğum, hamileliğin ikinci ve üçüncü evresinde hamileliğin kısmen doğrultulması amacıyla yapılan kürtaj için kullanılan bir ifadedir. 2003 yılında Amerika Birleşik Devletleri kongresinde alınan kararla beraber kısmi doğum kürtajı yasaklanmıştır. Bu karar, seçim yanlısı taraftarları tarafından tepki çekmiş ve Planned Parenthood tarafından karşı dava açılmıştır. Her ne kadar bölge Mahkemesi 2004 yılında Planned Parenthood lehine karar vererek yasağın yürürlüğe girmesini engellese de karşıt davalar farklı eyaletlerdeki kürtaj sağlayıcıları tarafından açılmaya devam edilmiştir. Bu konu en son dava Yüksek Mahkemeye kadar taşınmıştır. Ancak *Gonzales v. Planned Parenthood* (2007) davası ile Yüksek Mahkeme, kısmi doğum kısıtlamasının geçerli olduğunu onaylamış ve geçerliliği devam etmektedir.¹⁴⁶

Eyaletlerde görülen bir başka kürtaj kısıtlaması ise **kürtaj sağlayıcılarına yönelik** açılan davalardır. Kürtaj işlemini gerçekleştiren merkezlere getirilen tıbbi ve fiziki koşullarına yönelik getirilen ön koşullar eyaletten eyalete göre değişiklik göstermektedir. 1978 ile 2008 yılları arasında eyaletler tarafından TRAP (Kürtaj Yaptırınlara Yönelik Hedefli Düzenleme) yasaları farklı düzenlemelerden geçerek bazı eyaletlerde yürürlüğe girmiştir.

¹⁴⁶ Victoria Higginbotham, “Gonzales v. Planned Parenthood Federation of America, Inc. (2007)”, ‘Çevrimiçi’: <https://hdl.handle.net/10776/13066> 22 Haziran 2024.

TRAP (Targeted Regulation of Abortion Providers) yasalarının bir eyaletin meclisinde kabul edilmesinde, eyaletin ulusal düzeyde hangi siyasi partinin kontrolünde olduğunun etkisi vardır. Akademisyenler Marshall H. Medoff ve Christopher Dennis, "TRAP Abortion Laws and Partisan Political Party Control of State Government" başlıklı makalelerinde bir eyaletin yasama ve yürütme organlarındaki Cumhuriyetçi parti kontrolünün, o eyalette TRAP (Targeted Regulation of Abortion Providers) yasalarının çıkarılmasıyla olumlu bir şekilde ilişkili olduğunu incelemişlerdir. İncelemeye göre, Demokrat Parti kontrolündeki eyaletlerin, bu tür yasaların yürürlüğe girmesiyle negatif bir ilişki gösterdiğini ortaya koymuşlardır. Makale, parti kontrolü ile kürtajla ilgili yasaların şekillenmesinde önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır.¹⁴⁷

3.4. Kürtaj Tartışmalarında Yeni Bir Sayfa: Dobbs v. Jacson

Davası ve Günümüz Kürtaj Tartışmaları

Demokratlar kendi başkanlık dönemlerinde kürtajın kadınlar için temel bir hak olduğunu savunmuş ve Roe v. Wade'i desteklemişlerdir. 1990'larda Bill Clinton kürtajın bir kadının kendi bedenini kontrol etme hakkı olduğunu vurgulamış ve bu hakkın yasal zeminini güçlendirmeye çalışmıştır. Clinton döneminde Demokrat Parti, yasal ve güvenli kürtajı savunarak kadın haklarını savunmaya devam etmiştir.

Sonraki başkanlar bu kutuplaşmayı daha da derinleştirmiştir. 2001-2009 yılları arasında başkanlık yapan George W. Bush, özellikle Evanjelik Hristiyanların baskısı altında kürtaj yasalarını sıkılaştırmak için çeşitli adımlar atmıştır. Bush yönetimi, kürtaj karşıtı organizasyonları ve eğitim programlarını desteklemiş ve bu doğrultuda yürütülen kampanyaları finanse etmiştir. Bush, 2001 ile 2005 yıllarında, kürtaja karşı çıkan yargıçlar olan John Roberts ve Samuel Alito'yu Yüksek Mahkeme'ye atayarak uzun vadede etkisini gösterecek stratejik bir hamle yapmıştır. Ayrıca 2003 yılında, *Partial-Birth Abortion Ban Act* adı verilen yasayı imzalayarak, gebeliğin belirli bir döneminden sonra yapılan kürtajları yasaklamıştır. 2009- 2017 yılları arasında

¹⁴⁷ Marshall H., Medoff, and Christopher Dennis: "TRAP Abortion Laws and Partisan Political Party Control of State Government," *American Journal of Economics and Sociology*, 2011, C: 70, S: 4, s. 951–973.

başkanlık yapan Barack Obama, kürtaj yasalarını destekleyen çeşitli çalışmalar yapmıştır. *Affordable Care Act* (Obamacare) önerisi kapsamında, kürtajın sağlık sigortaları kapsamında yer alması sağlanmıştır. Ayrıca Obama da kürtajın korunmasını destekleyen yargıçlar atayarak kürtajın yasallığını koruması üzerine tedbir almaya çalışmıştır.

2017 ile 2021 yılları arasında başkanlık yapan Trump, kürtaj konusunda özellikle muhafazakâr bir tutum benimsemiş ve Evanjelik Hristiyanlarla iş birliği yaparak bu alandaki politikalarını şekillendirmiştir. Bu doğrultuda aile planlaması hizmetleri sağlayan organizasyonlara, kürtaj ve doğum kontrol hizmetleri sunmalarını yasaklayan düzenlemeler getirilmiş, yüksek mahkeme yargıçları atamış, eyaletlerden tarafından uygulanan sınırlayıcı yasaları uygulamaya girmesi için destek sunmuş ve kürtajı sınırlayan bu yasaların anayasaya uygun olduğunu savunmuştur.

2022 yılına gelindiğinde, *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization* kararı, kürtaj tartışmalarında bir diğer önemli dönüm noktası olmuştur. Dobbs v Jackson Women's Health Organization Davası, Mississippi eyaletinde hamileliğin on beşinci haftasında kürtaj sınırlamasının geri getirilmesi ve Roe v. Wade kararının kaldırılması amacıyla açılmıştır. Roe kararından yaklaşık 49 yıl sonra açılan bu dava, Birleşik Devletler'deki muhafazakâr etkinin siyaset üzerindeki rolünü ve etkisini yeniden gündeme taşımıştır.

24 Haziran 2022 tarihinde sonuçlanan Dobbs v. Jackson Women's Health Organization davasında, Mahkeme eyaletlere, kürtaj erişimini düzenleme konusunda herhangi bir federal standart olmaksızın tam yetki tanımıştır. Bu durum, hali hazırda Cumhuriyetçilerin elinde olan yirmi iki eyaletin direkt olarak etkilenecek olup diğer eyaletlerdeki kürtaj yasalarına yönelik yapılacak sınırlamaların da önü açılmıştır. Bu karar sonrasında birçok eyalet, kürtaj yasalarında değişiklik yapmıştır. Bu değişiklikler eyaletten eyalete göre değişebilmekle beraber bazı eyaletlerin arasında büyük farklılıklara da yol açmıştır. Teksas, Alabama, ve Oklahoma gibi bazı eyaletler, kürtajı tamamen yasaklayan veya yalnızca annenin hayatı tehlikede olduğunda istisna tanıyan yasalar yürürlüğe koymuştur.

Bazı eyaletler ise, kürtajı belirli bir gebelik haftasına kadar sınırlı süreler tanımlamıştır. Georgia ve Ohio gibi eyaletler kürtajı 6. ile 12. hafta arasında sınırlandırırken, Florida gibi bazı eyaletlerse kürtajı 15. ile 22. haftalar arasında belirlemiştir. Canlilik sınırını (genellikle 24 hafta civarı) temel alan veya bu sınıra yakın düzenlemeler uygulayan eyaletlerse hamileliğin ileriki dönemlerinde kürtajı kısıtlarken, DC, Vermont, ve Oregon gibi bazı yerlerde kürtaj hakları daha çok genişletilmiştir.

Tarafsız ve bağımsız sağlık politikası araştırmalarıyla tanınan *Kaiser Family Foundation (KFF)*, Dobbs kararı sonrasında eyaletlerin kürtaj kısıtlamalarına yönelik 2024 yılında yaptığı raporu paylaşmıştır.¹⁴⁸ Bu rapora göre, Rapora göre, 14 eyalette kürtaj tamamen yasakken, 5 eyalette gebelik sınırı 6 ila 12 hafta arasında belirlenmiştir. Gebelik sınırının 15 ila 22 hafta arasında olduğu eyalet sayısı 6'dır. Kürtaj için herhangi bir gebelik sınırı olmayan yerler arasında DC ve 9 eyalet yer alırken, canlilik sınırı veya bu sınıra yakın bir gebelik sınırını uygulayan eyalet sayısı ise 16'dır.¹⁴⁹ Eyalet yasalarındaki büyük farklılıklar, kürtaja erişim imkanlarını bölgesel düzeyde derinden etkilemekte ve kürtaj tartışmalarını daha da yoğunlaştırmaktadır. Bu tartışmaların temelinde kürtajın yasal statüsünden çok Amerika Birleşik Devletleri'nin devlet politikalarındaki muhafazakâr eğilimin etkisi üzerinedir.

Roe Kararı sonrasında, Amerika Birleşik Devletleri siyasetindeki yükselen Evanjelist Hareketi, din-devlet politikalarındaki muhafazakâr talepleri daha görünür bir hal almıştır. Bu hareket, özellikle 1970'lerin sonlarından itibaren, kürtaj karşıtı söylemlerle Amerikan siyasetinde önemli bir yer edinmiş ve dinî değerlerin, devlet politikalarını şekillendirilmesinde etkili olmuştur. 1981-1989 yılları arasında Cumhuriyetçi Parti'nin başkanlığını yapan Ronald Reagan, partinin kürtaj kimliğinin temellerini atmıştır. Bu süreç, kürtaj meselesini ABD'de bir kadın hakları meselesi olmaktan çıkarıp siyasi bir meseleye dönüştürmüştür. Reagan, Evanjelik hareketin etkisiyle kürtaj karşıtı bir duruş benimsemiş ve konuyu parti kimliğiyle özdeşleştirmiştir. Bu gelişme aynı zamanda kürtaj meselesini siyasi partilerin ideolojik

¹⁴⁸ "10 Things to Know About Abortion Access Since the Dobbs Decision," 'Çevrimiçi' <https://www.kff.org/policy-watch/10-things-to-know-about-abortion-access-since-the-dobbs-decision/>

¹⁴⁹ A.e.

farklılaşmasında merkezi bir konuma getirmiştir. Reagan'ın ardından, Başkan George H. W. Bush (1989-1993) ve George W. Bush (2001-2009) da kürtaj karşıtı politikaları aktif bir şekilde destekleyerek bu kimliğin daha da pekişmesine katkıda bulunmuştur. 2017-2021 yılları arasında başkanlık yapan Donald Trump, muhafazakâr eğilimli devlet politikalarının güçlenmesinde oldukça önemli bir isimdir. Evanjelistlerle yakın ilişkisi olan Donald Trump, muhafazakâr talepleri karşılamak adına devlet politikalarında da birtakım düzenlemeler yapmıştır. Bu doğrultuda kürtaj karşıtı pozisyonunu sık sık dile getirmekle beraber kürtajın kısıtlanması için yasal ve sosyal zemini oluşturmuştur.

Trump, başkanlığı döneminde Neil Gorsuch, Brett Kavanaugh ve Amy Coney Barrett gibi muhafazakâr yargıç atamaları yaparak Yüksek Mahkeme'de muhafazakâr çoğunluğu oluşturmuştur. Atanan bu yargıçlar daha sonrasında 2022 yılında görülecek olan verilen *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization* davasında oldukça kritik bir görev görmüşlerdir. Dobbs kararında 6-3 gibi çoğunluğun kararı ile Roe kararı devre dışı bırakılarak, kürtajın federal düzeyde korunması yerine eyaletlerin kendi yasalarını belirleme yetkisini geri vermiştir.

Trump'ın muhafazakâr Yüksek Mahkeme yargıç atamaları ile dini etkilerin devlet politikalarındaki etkisini pekiştirmiştir. Yüksek Mahkeme'nin Dobbs kararı bizlere muhafazakâr görüşlerin, ABD'de devlet politikasını daha fazla şekillendirdiğini gösteren en önemli örneklerinden biridir. Dobbs kararı bizlere, Amerikan siyasetindeki dini muhafazakâr hareketin güçlendiğini ve devletin politikalarında daha belirgin bir şekilde yer bulduğunu göstermektedir.

Yüksek Mahkeme'nin bu kararı almasıyla beraber liberal kürtaj destekçileri mahkemeyi siyasi bir aktör olduğuna ve muhafazakâr eğilimli olmasından dolayı eleştirmiştir. Gallup'ın 2022 yılında *Amerikalıların ABD Yüksek Mahkemesinin İdeolojik Eğilimlerine İlişkin Görüşleri* 'ne yönelik çalıştığı ankette %42'lik bir kesim mahkemenin çok muhafazakâr olduğunu söylerken -ki bu yanıt yeni bir rekor- %38'lik bir kesim sağ eğilimli, %18'lik bir kesim ise çok liberal olduğunu düşünmektedir.¹⁵⁰

¹⁵⁰ Bkz., 'Çevrimiçi': "Supreme Court Trust, Job Approval at Historical Lows," Supreme Court Trust, Job Approval at Historical Lows (gallup.com) 12 Mayıs 2024.

Peki ulusal parti taraftarları Dobbs Kararı sonrasında Yüksek Mahkemenin ideolojik eğilimini nasıl tanımlamıştır? Gallup'un *Parti taraftarlarının ABD Yüksek Mahkemesinin İdeolojisi Hakkındaki Görüşleri*'ne yönelik 2022 yılında yaptığı çalışmada, Demokrat taraftarların %71'i Yüksek Mahkemeyi çok muhafazakâr görürken, %18'i sağ eğilimli, %9'luk bir kesim ise çok liberal olduğunu düşünmektedir. Cumhuriyetçi Parti taraftarlarına göre ise bu duruma tersi bir orantı söz konusudur. Taraftarların %11'i Yüksek Mahkemeyi çok muhafazakâr görürken %58'i sağ eğilimli, %29'luk bir kesim ise çok liberal olduğunu düşünmektedir.¹⁵¹

Dobbs Kararı sonrası Cumhuriyetçi Parti'nin muhafazakâr talepleri devlet politikalarına yansıtarak kürtaj konusunda daha kısıtlayıcı düzenlemeleri desteklemesi, din ve devlet ayrılığı ilkesi açısından yoğun eleştirilere neden olmuştur. Bu eleştiriler sonrasında, Trump'ın 2024 başkanlık seçimlerinde kürtajla ilgili ifadeleri, Dobbs kararından sonra evrilmiştir. Her ne kadar 15 haftalık gebelikle ilgili sınırlamalar getirilmesini desteklese de kürtajın ulusal düzeyde yasaklamasına karşı gelerek muhafazakâr ve liberal uzlaşmacıların da desteğini kazanmaya çalışmıştır.¹⁵²

3.5. Sosyal Organizasyonların Kürtaj Tartışmalarındaki Etkisi

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kürtaj tartışmalarında sosyal organizasyonlar hem toplumsal hem de de politik sürece dair önemli bir oynamaktadır. Sosyal sosyal söylem ve sloganlar geliştirerek medya desteği ile kürtajın toplum hafızasındaki yeri değişmiş ve kürtaj politikalarını doğrudan ve dolaylı yollarla etkilemiştir. Örneğin, Birleşik Devletlerde farklı eyaletlerde görülen Roe v. Wade, Planned Parenthood v. Casey, Whole Woman's Health v. Hellerstedt gibi önemli davalara hukuki ve yasal destek ile sürece doğrudan etki ederken kamuoyu bilinci oluşturmak adına çeşitli kampanyalar düzenleyip eğitim ve farkındalık oluşturarak ise sürece dolaylı olarak etki sağlamışlardır. Birleşik Devletlerde sosyal organizasyonlar kürtaj tartışmasını belirli bir çerçeveye dahil ederek kitlesel anlamlar üretmiştir. Oluşturulan bu yeni anlam çerçeveleri zamanla sosyal hareketlenmeyi alevlendirici ve

¹⁵¹ A.e.

¹⁵² Bknz. 'Çevrimiçi': "Trump and Harris' views on abortion and IVF access, explained" <https://www.cbsnews.com/news/trump-harris-abortion-2024/> 12 Mayıs 2024.

harekete geçirici nitelik kazanırlar. Bu kapsamda sosyal organizasyonlar ilk başta kürtajın yasal bir hak olduğu çerçevelemesinde bulunarak kürtaja mahremiyet hakkı, kadın hakkı, eşitlik hakkı gibi yeni anlamlar üretmişlerdir. Ayrıca toplum içerisinde kürtaja dair var olan negatif hafızayı ahlakilik yönünden çekerek odakları hak ve seçim özgürlüğüne yönlendirmiştir. Bunu yaparken de kürtajı destekleyen sosyal organizasyonların genel odağı kadın ve seçim özgürlüğü iken kürtaj karşıtı grupların ise fetüs ve yaşam özgürlüğü olmuştur.

Sosyal organizasyonların kürtaj tartışmalarında sağladığı bir başka etki ise finansal destektir. Bu sayede örgütlerin kendi görüşlerini desteklemek amacıyla düzenledikleri faaliyetler kolaylıkla fonlanarak daha geniş kitlelere daha hızlı şekilde ulaşabilmektedir. Aynı zamanda eyaletler bazında görülen davaların sıkı bir takipçisi olarak hukuki sürece finansal olarak desteklemiştir. Son olarak, sosyal organizasyonların kürtaj tartışmalarında medya gücü ile oyunun yönünü değiştirmişlerdir. Oluşturdukları yeni kitlesel anlam sosyal algıları daha geniş kitlelere duyurarak toplum içinde sosyal ve algısal hareketlendirme oluşturmuşlardır. Şüphesiz ki Birleşik Devletlerdeki sosyal organizasyonların bu çalışmaları sosyal ve politik düzeyde kürtaj tartışmalarını daha da derinleştirmiş, toplumda bu konuda güçlü bir kutuplaşma oluşmasında etkisi olmuştur.

Birleşik devletlerde hem kürtajın yasallığı hem de fetüs haklarının korunmasına yönelik faaliyet gösteren aktif geniş ve dar kitlelere sahip birçok sosyal organizasyon mevcuttur. Bizler çalışmamızın bu bölümünde, sosyal organizasyonların kitlesel anlam ve algı üretimi, fon desteği ve medya gücü ile kürtaj politikalarına olan etkisini birçok eyalette geniş bir örgütlenmeye sahip olan Planned Parenthood, CWA (Concerned Women in America) ve NOW(National Organization for Women) organizasyonları üzerinden inceleyeceğiz.

Bu gruplar, çeşitli sosyal faaliyet ve söylemleri ile Amerika Birleşik Devletleri'ndeki muhafazakâr ve liberal gruplar arasındaki ayrımı ile arttırmaktadır. Dini bir perspektife dayanarak kürtaj karşıtı bir pozisyon benimseyen CWA, aile değerleri, yaşam hakkı ve kürtaj karşıtlığı gibi konularda Hristiyan öğretilerini savunmaktadır. Bu hususta dini inançları toplumsal bir harekete dönüştürmek üzere çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır.

Seküler bir temele dayalı olan Planned Parenthood ve NOW ise, dini öğretilerden bağımsız bir şekilde, kadın sağlığı, üreme hakları, doğum kontrolü ve kürtaj konularında mücadele etmektedir. Bu kapsamda kadınların özgürlüklerini, bedensel otonomilerini ve sağlık hakları üzerinden anayasal özgürlüklere odaklanarak liberal bir yaklaşım benimsemiştir. Bu gruplar arasındaki temel fark dinin devlet politikalarındaki etkisi üzerinedir. CWA, dini değerlerin toplumsal yaşamı şekillendirmesini savunurken, Planned Parenthood ve NOW, seküler bir toplumda dinin bireysel haklar üzerinde etkili olmaması gerektiğini savunmaktadır. Sosyal organizasyonların bu doğrultuda yapmış oldukları çalışmalar, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki liberal ve muhafazakâr ayrışmasını daha da derinleştirmektedir. Şimdi ise, sosyal grupların bu kürtaj konusundaki sosyal faaliyetlerini daha yakından inceleyeceğiz.

1. Sağlık ve finansal destek sağlayarak kürtajın erişilebilirliğini/kısıtlandırılmasında rol oynamışlardır.

Planned Parenthood'un 2023 yılı raporuna göre kürtajın yasak olduğu eyaletlerde sağlık Planned Parenthood'un sağlık merkezlerine başvuru oranı %700'e kadar yükselmiştir. Ayrıca online ve sahadan sahaya tele-sağlık hizmeti sağlamışlardır. Yine aynı raporda kürtaj erişimin kısıtlı olduğu eyaletlerde hastaların yolculuk masrafını karşılayabilmek adına fon desteği sağlamıştır. Bu kapsamda 15,000'den fazla kişi seyahat masraflarının karşılanmasına yardımcı olunmuş ve 50.000'den fazla kişi kürtaj masraflarını karşılamak için destek verilmiştir.¹⁵³

Kürtajı destekleyen diğer bir kuruluş olan NARAL Pro-Choice America, 2020 Covid-19 yılında Cumhuriyetçi Parti başkan adayı olan Trump'ı hedef alan yeni reklam kampanyasını başlatarak finansal açıdan destekçisi olmuştur.¹⁵⁴

Sağlık desteği açısından kürtaj karşıtı birçoğu organizasyonun da destekleyici hizmetleri bulunmaktadır. Ücretsiz verilen bu danışmanlıkta kürtaj dışındaki süreçte dair bilgi ve destekleme hizmeti sunmaktadır. Bu kapsamda Hamilelik Kriz Merkezleri

¹⁵³ Planned Parenthood, "Above and Beyond Annual Report" 'Çevrimiçi': https://cdn.plannedparenthood.org/uploads/filer_public/ce/f6/cef6efdb-919a-4211-bb5c-ce0d61fda7f5/2024-ppfa-annualreport-c3-digital.pdf, 2022-2023, 22 Mayıs 2024.

¹⁵⁴ Bkz., 'Çevrimiçi': <https://reproductivefreedomforall.org/news/naral-pro-choice-america-launches-new-ad-campaign/> 15 Nisan, 2020.

kurularak hem fiziksel hem de psikolojik destek sağlanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda eyaletlerin getirdikleri kürtaj karşıtı kliniklerin kapatılmasını destekleyen American Life League (ALL) organizasyonu kürtaj kliniklerinin kapanmasına yol açan yasal kısıtlamaları destekleyerek finansal açıdan desteklemiştir.

2. Online ve yüz yüze eğitim ve farkındalık desteği sağlayarak sosyal bilinçlendirme ve farkındalık görevini üstlenmiştir.

Planned Parenthood'un 2023 yılı raporuna göre 863.000 kullanıcı Temmuz 2022-Haziran 2023 yılları arasında abortionfinder.org'a erişim sağlamış ve kürtaja yönelik detaylı bilgilendirmeye ulaşabilmiştir. Aynı zamanda PPFA ve bağlı kuruluşların araştırmacıları üreme ve cinsel sağlık hakkında 47 hakemli yayın paylaşmıştır. Ayrıca 1,2 milyon kişiye eğitim, sosyal yardımla ulaşılmış, Planned Parenthood.org'a 185 milyon ziyaret gerçekleşmiş, 604.000 oturum PPFA'nın Roo sohbet robotu üzerinden erişim sağlamış 653.000 oturum PPFA'nın karar verme testlerini uygulamış ve PPFA'nın yayınladığı online videolar 3 milyon izlenmiştir.¹⁵⁵

Kürtaj destekçisi bazı organizasyonlar, anne adaylarına yönelik verilen eğitimin dışında kürtajı gerçekleştiren kurum ve kuruluşların yanında ve sağlık çalışanlarına yönelik de faaliyet göstermektedirler. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde kürtaj sağlayıcılarının birliği olan The National Abortion Federation (NAF), Kürtaj sağlayıcılarını hasta merkezli, kanıta dayalı bakım sunma konusunda birleştirip temsil ederek desteklemektedir. Bu kapsamda doktor ve sağlık çalışanlarına online ve yüz yüze eğitim imkânı sunmaktadır.¹⁵⁶

3. Hukuki ve yasal mücadelede kürtaj davalarını takip etmiş hukuki temsil ve danışmanlık sağlayarak yasal mücadeleler yürütmüşler.

Eyalet ve federal düzeyde görülen davalarda çeşitli kampanya eşitli stratejiler ve kampanyalar ile dava sürecine sosyal baskı oluşturmakta ve tartışmaları derinleştirmektedir. Hem kürtaj karşıtı hem de kürtaj destekleyen bazı sosyal

¹⁵⁵ Planned Parenthood, "Above and Beyond Annual Report" 'Çevrimiçi': https://cdn.plannedparenthood.org/uploads/filer_public/ce/f6/cef6efdb-919a-4211-bb5c-ce0d61fda7f5/2024-ppfa-annualreport-c3-digital.pdf, 2022-2023, 22 Mayıs 2024.

¹⁵⁶ "Mission & Leadership", 'Çevrimiçi': <https://prochoice.org/about/mission-leadership/> 2 Temmuz 2024.

organizasyonlar model yasalar tasarlayarak, lobi faaliyetleri yürüterek ve eğitim ve bilgilendirme kampanyaları düzenleyerek hukuki süreçlere müdahil olmuşlardır.

Bazı organizasyonlar davalarda eyaletleri ve yerel hükümetleri temsil ederek açılan davalara direkt dahil olmuştur. Örneğin kürtajın yasaklanmasına yönelik Center for Reproductive Rights'ın 2020 yılında açtığı June Medical Services v. Russo davasında Louisiana eyaletinin kürtaj sağlayıcılarının yerel hastanelerde kabul ayrıcalıkları edinmesini gerektiren yasasına karşı dava açmış ve bu davayı ABD Yüksek Mahkemesi'nde zaferle sonuçlanmıştır.¹⁵⁷

Ayrıca sosyal organizasyonlardan bazıları ise davalara ‘amicus brief’ adı verilen davayla ilgili tavsiye veya bilgi içeren bir hukuk mahkemesine sağlanan yasal belgeler sunarak dava sürecinde etkin bir pozisyonda yer almaktadır. Örneğin Kürtaj karşıtı olan Alliance Defending Freedom (ADF) Teksas eyaletinde görülen Whole Woman's Health v. Hellerstedt (2016) davasında amicus briefs belgelerini sunarak eyalet yasasını desteklemişlerdir.¹⁵⁸

Eyalet ve Yüksek Mahkemenin verdiği kürtaj kararları sonrasındaki sürece dahil olan bazı sosyal organizasyonlar karşıt davalar açarak mücadeleye devam etmişlerdir. Dava sonrasındaki sürecinde Planned Parenthood Organizasyonu Dobbs kararı ile kürtajın anayasal hakkının sona ermesiyle beraber eyaletlerde değişen kürtaj yasalarının sıkı takipçisi olmuştur. Yine 2023 yılı raporuna göre Planned Parenthood ve koalisyon ortakları 20 eyalette verilen kürtaj yasaklarına karşı davalar açmıştır. Ayrıca Litigation & Law avukatları tarafından temsil edilen Planlı Ebeveynlik bağlı kuruluşları, 13 eyalette kürtaj yasaklarına ve diğer kısıtlamalara itiraz eden davacılar olarak katılmıştır.¹⁵⁹

4. Kitlesele yürüyüşler, mitingler ve eylemler düzenleyerek tetikleyici toplumsal hareketliliği sağlayarak kürtaj politikaları hakkında lobicilik yapar ve politikacılar üzerinde baskı kurarlar.

¹⁵⁷ Bkz. ‘Çevrimiçi’: <https://reproductiverights.org/case/scotus-june-medical-services/> 25 Mayıs 2024.

¹⁵⁸ “United States Court of Appeals For The Fifth Circuit” ‘Çevrimiçi’: <https://dm1119z832j5m.cloudfront.net/public/2022-07/Whole-Women-s-Health-v-Cole-2014-11-10-Amicus-Brief.pdf>, 10 Kasım, 2014.

¹⁵⁹ Bkz., ‘çevrimiçi’: <https://prochoice.org/about/mission-leadership/> 2 Temmuz 2024.

Kadın hakları ve eşitliği adına 1966 yılından bu yana çalışmalarını devam ettiren ve kürtaj hakkına dair önemli çalışmaları bulunan diğer bir organizasyon olan NOW (National Organization for Women), kitlesel yürüyüşler, mitingler, grev gözcüleri, şiddet içermeyen sivil itaatsizlik ve anında tepki veren “zap” eylemlerini 1970’lerden beri sürdürmektedir.

NOW, Eski NOW başkanı Ellie Smeal, o zamanlar RU-486 olarak anılan mifepriston/misoprostol ilacının Amerika Birleşik Devletleri’ne getirilmesinde etkili olmuş ABD’de sağlık bakanlığına bağlı ABD Gıda ve İlaç İdaresi (FDA)’nın 1990 yılında düzenlediği danışma komitesine katılarak ilaç onayını desteklemiştir.¹⁶⁰

Ayrıca kadınların güvenli ve yasal yollarla kürtaja erişimini sağlaması adına hazırlanan Kadın Sağlığı Koruma Yasası, Women’s Health Protection Act (WHPA),’nın yürürlüğe girmesi adına Planned Parenthood, Center for Reproductive Rights, ve NARAL Pro-Choice America gibi önde gelen sosyal organizasyonlar Women’s Health Protection Act (Kadın Sağlığı Koruma Yasası) hareketini başlatmışlar ve politikacılar üzerinde siyasi baskı yapmışlardır. Bu yasa ile kadınların üreme hakkını koruyarak eyalet kısıtlamasından karşı koruma ve kürtaja eşit erişim sağlama hedeflenmektedir. Yasa teklifi her ne kadar 2013 yılında meclise sunulmuş olsa da son hali 2021 yılında Kongre’ye sunulmuş ve Eylül 2021’de Temsilciler Meclisi tarafından kabul edilmiş ancak Senato tarafından henüz yasalaştırılmamıştır.

Ayrıca online dilekçelerle beraber kamuoyu üzerinde baskı oluşturmaktadır. Böylece sosyal hareketlendirmeyi de tetiklemektedirler. Örneğin Reproductive Freedom for All organizasyonu tarafından 2024 yılında Birleşik Devletler yargıcının üreme haklarına yönelik tutumuna yönelik “İsminizi Ekleyin: Yargıç Alito Görevden Çekilmeli ve Senato Davranışlarını Soruşturmalıdır” başlığında karşıt bir imzalama kampanyası başlatılmıştır.¹⁶¹ Aynı zamanda kongrede kürtaja yönelik federal yasalara yönelik destekleme ya da karşı çıkma adına online imzalar ile kürtaj konusundaki politikaların ve yasaların şekillenmesinde büyük etkiye sahip olurlar.

¹⁶⁰ “Reproductive Rights and Justice”, ‘Çevrimiçi’: <https://now.org/issues/abortion-rights-reproductive-issues/> 28 Mayıs 2024.

¹⁶¹ Bkz, ‘Çevrimiçi’: https://act.reproductivefreedomforall.org/a/alito-recusal-investigation-petition?ms=web_cul_scju_20240522takeactionpage 22 Mayıs 2024.

5. Kürtaj tartışmalarında medya ve internetin gücü ile kitlesel farkındalık ve kamuoyu oluşturulmaktadır.

Bu kapsamda bazı sosyal organizasyonlar X, Facebook, Instagram ve YouTube gibi sosyal medya üzerinden hashtag kampanyaları yürütme, dijital ve televizyon üzerinden reklam kampanyaları, sosyal medya üzerinden canlı yayınlar ve viral videolar ile kitlesel etkileşimi sağlarlar. Örneğin kürtaj karşıtı bir hareket olan Live Action, Instagram, Facebook ve YouTube platformları üzerinden PRO-LIFE BASICS: Understanding the Pro-Life Position(YAŞAM YANLISI TEMELLER: Pro-Life Pozisyonunu Anlamak), Investigation: America's Late-term Abortion Industry (Soruşturma: Amerika'nın Geç Dönem Kürtaj Endüstrisi) gibi birçok video serisi ile geniş izleyici kitlesine ulaşmıştır.¹⁶²

Bazı sosyal organizasyonlar ise sosyal medya aracılığıyla kişisel yaşam hikayelerini de paylaşarak kürtaja dair daha duygusal ve etkileyici içerikler de geliştirmişlerdir. Örneğin kürtaj karşıtı bir organizasyon olan Susan B. Anthony List Organizasyonu “Hayatta Kalanlar ile Tanışın” başlığı altında hem sağlık çalışanlarının tecrübelerini hem de hamile annelerin tecrübelerini paylaşmışlardır. Örneğin hemşire Jill'nin hikayesinde “Çalıştığı yerde sadece kürtaj yapılmadığını, aynı zamanda bebeklerin tıbbi bakım olmadan ölmeleri için canlı canlı aldırıldığını keşfetti” başlığı ile dikkatleri çekmektedir.¹⁶³ Bu şekilde hem kürtaj taraftarı hem de kürtaj karşıtı birçok sosyal organizasyon dijital üzerinden kitlesel erişim sağlamışlar ve kişisel hikayeler üzerinden konuyu daha gerçekçi ve ciddi bir mesele haline gelmesinde önemli bir rol almışlardır.

Kürtaj tartışmalarına yönelik haber ve medya içerikleri, muhafazakâr ve liberal medyanın bakış açılarına göre farklılık göstermektedir. Bu kapsamda muhafazakâr medya kuruluşlarının bazıları sosyal organizasyonların düzenlediği kampanyalara destek vermişler ve daha geniş bir kamuoyu oluşturulmaya çalışılmıştır. Örneğin muhafazakâr medya kuruluşları olan Örneğin Fox News ve The Daily Wire ile kürtaj karşıtı organizasyonu olan National Right to Life Committee (NRLC) ve Susan B. Anthony List'in yürüttüğü “Doğmamışların Sesi Kampanyası” nda (Voice of the

¹⁶² Bkz, ‘Çevrimiçi’: <https://www.youtube.com/@LiveActionFilms/playlists> 25 Mayıs 2024.

¹⁶³ Bkz, ‘Çevrimiçi’: <https://sbaprofite.org/lifeontheballot/born-alive-abortion> 25 Mayıs 2024.

Unborn Campaign) kampanyayı destekleyici haber ve programlar yaparak desteklemişlerdir. Bu kapsamda diğer bir örnek ise “March for Life” Kampanyasıdır. Katolik bir perspektif çizgisinde yayın yapan EWTN (Eternal Word Television Network), her yıl Washington’da March for Life Education and Defense Fund’in ana organizatörlüğünü yaptığı 2024 yılı kürtaj karşıtı miting ve yürüyüşlerine dair uzman konuklar eşliğinde analizlerle etkinliği canlı olarak yayınlamışlardır.¹⁶⁴

Bazı sosyal organizasyonları ise haftalık bültenleri ile gündemin sıcak takipçisi olmuş ve ilgili üyelerine e-posta aracılığıyla paylaşmışlardır. Örnek verecek olursak 1979 yılından bu yana yaşam hakkını destekçisi olan “American Life League” (ALL)’in *STOPP* projesi ile her çarşamba günü abonelerine özel e-posta üzerinden e-bülten göndererek güncel yaşam yanlısı konulara dair içerik paylaşmaktadır.¹⁶⁵ Yukarıda bahsettiğimize benzer benzer birçok çalışma hem kürtaj taraftarları hem de kürtaj karşıtı sosyal organizasyonlar tarafından halen devam etmekte ve gelişmektedir. Sosyal organizasyonlar sosyal medyanın geniş kitlelere ulaşma kapasitesi ile belirli bir kamuoyu oluşturarak destekçi mobilizasyonu ve topluluk oluşturmuşlardır.

6. Kürtaj tartışmalarında sosyal organizasyonlar yeni ‘anlam’ ve ortak söylemler yaratarak konuya dair sosyal hafızada yeni çerçevelendirmeler oluşturmuştur.

Hem kürtaj karşıtı organizasyonlar hem de kürtaj yanlısı organizasyonlar tarafından kürtaja dair yeni çerçeveler ve anlamlar yaratılarak ortak söylemler oluşturulmaya çalışılmıştır. “Örneğin kürtaj tartışmasında NOW, kadınların anayasal kürtaj hakkı olduğunu ve ilk üç aylık kürtajları düzenleyen politikaların kadınların mahremiyet haklarını ihlal ettiğini savunarak konuyu ‘haklar’ açısından çerçevelemektedir. CWA, kürtaj tartışmasını ‘ahlak’ açısından çerçeveleyerek, insan hayatının kutsallığına dikkatleri çekmektedir.”¹⁶⁶ Oluşturulan yeni çerçevelendirmeler

¹⁶⁴ Kate Quiñones, “How to Watch the March for Life 2024: EWTN’s Coverage Schedule”, ‘Çevrimiçi’: <https://www.ncregister.com/cna/how-to-watch-the-march-for-life-2024-ewtn-s-coverage-schedule>, 17 Ocak, 2024.

¹⁶⁵ Bkz., ‘Çevrimiçi’: <https://www.all.org/stopp> 26 Mayıs 2024.

¹⁶⁶ Deana A. Rohlinger. “Framing the Abortion Debate: Organizational Resources, Media Strategies, and Movement-Counter-movement Dynamics”, *The Sociological Quarterly*, 2002, C: 43, S: 4, s.479–507.

süreç içerisinde kavramsalmış ve ‘yaşam hakkı’ ve ‘seçim hakkı’ gibi örgütsel çerçeveler günümüzde hala kullanılmaktadır.

Birleşik Devletlerde sosyal organizasyonlar kürtaja dair çeşitli kampanyalar yürüterek kısa ve etkili sloganlarla zamanla ortak söylem ve ifadeler geliştirmişlerdir. Örneğin American Family Association (AFA), Family Research Council (FRC), ve yerli kürtaj karşıtı bazı sosyal organizasyonların yürüttüğü ‘Heartbeat Bill Kampanyası’ ile kürtaj tartışmalarında fetal kalp atışının önemine odakları çekerek bazı eyaletlerde olan fetal kalp atışının tespiti sonrasında gerçekleştirilen kürtaj yasağını desteklemişlerdir. Böylece medya üzerinden kürtaj karşıtlığı yerine kalp atışı ve yaşama dair çerçevelendirme yapılmıştır. Yine National Right to Life Committee (NRLC) tarafından “Protecting Life(Yaşamı Koruma)”¹⁶⁷ “Abortion Stops a Beating Heart” (Kürtaj Bir Atan Kalbi Durdurur), Susan B. Anthony List organizasyonu tarafından “Protect the Unborn” (Doğmamışları Korumak), “Pro-Woman, Pro-Life” (Kadın Yanlısı, Yaşam Yanlısı), “Students for Life of America” (SFLA) tarafından “Generation Pro-Life” (Yaşam Yanlısı Nesil), “We Are the Pro-Life Generation” (Biz Yaşam Yanlısı Nesiliz) gibi sloganlarla doğmamış bebeğin hakkına dikkat çekmişlerdir. Ayrıca yaşam yanlısı diğer organizasyonlar tarafından “Choose Life” (Yaşamı Seç), “Life is Precious” (Yaşam Kıymetlidir), “Save the Babies” (Bebekleri Kurtar), “Love Them Both” (Her İkisini de Sev) gibi birçok ortak sloganlar geliştirilmiştir ve kürtaj karşıtı hareketin şekillenmesi ve güçlenmesinde çok önemli bir rol oynamıştır.

Kürtaj destekçisi birçok organizasyon da benzer slogan ve ifadelerle ortak bir anlam çerçevelemesinde bulunmuş ve sosyal hareketliliği şekillendirmede etkili olmuştur. Örneğin Planned Parenthood tarafından “My Body, My Choice” (Benim Bedenim, Benim Kararım), “Trust Women” (Kadınlara Güvenin), NARAL tarafından “Reproductive Freedom for All” (Herkes İçin Üreme Özgürlüğü), “Stop the Bans” (Yasakları Durdurun), NOW tarafından “Keep Abortion Safe and Legal” (Kürtajı Güvenli ve Yasal Tutun), “Our Bodies, Our Lives, Our Rights” (Bedenlerimiz,

¹⁶⁷ Bkz., “**National Right To Life**”, ‘Çevrimiçi’: <https://nrlc.org> 26 Mayıs 2024.

Yaşamlarımız, Haklarımız) gibi birçok ortak kampanya ve söylem ile kürtaı hak ve seçim özgürlüğü kapsamında yeniden anlamlandırmışlardır.

SONUÇ

Din ve devlet ilişkilerinin birbirinden ayrı olduğu Amerika Birleşik Devletleri'nde, dinin siyasi, sosyal ve kültürel hayatta önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bu çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri'nde dinin devlet politikaları üzerindeki etkisi, kürtaj tartışmaları bağlamında incelenmiştir. Bu doğrultuda Amerika Birleşik Devletleri'nin din ile olan dinamiğini daha iyi analiz edebilmek ve diğer ülkelerle kıyaslayabilmek adına, Albayrak'ın beş kategoride incelediği devlet modelleri esas alınmıştır. Bu beşli devlet modeli kategorisi altında dini otoritenin siyasete hâkim olduğu *din-devlet modeli*, devletin resmi bir din benimsediği *devlet dini modeli*, dinin devlet tarafından desteklendiği *uyum modeli*, din-devlet ilişkisinin ayrıştığı *seküler devlet modeli* ve *siyasi otoritenin dini dışladığı* modelleri incelenmiştir. Bu modeller içinde seküler devlet modeli ile örtüşen Amerika Birleşik Devletleri, kendi içerisinde bazı önemli farklılıklara sahiptir. Bu önemli farklardan ilki tarihsel süreçteki din ile olan ilişki dinamiğidir. Batı Avrupa'nın tarihsel sürecinden farklı olarak din, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki özgürlüğün tesisinde önemli faktörlerden biridir. Kuruluş döneminde din, baskıcı rejimlerden kaçan ve dini özgürlük arayışı içinde olan topluluklara ev sahipliği yapan Amerika'da din, yalnızca manevi bir yönelim değil, aynı zamanda özgürlüğün ve toplumsal dayanışmanın tesis edilmesinde önemli bir araç olmuştur. Aynı zamanda din özgürlüğünün anayasal bir güvence altında bulunması, çeşitli dini gruplar için Amerika Birleşik Devletleri'ni daha da cazip hale getirmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin “dini çoğulculuk” olarak tanımlanan bu yapısı, ülkenin toplumsal ve kültürel kimliğinin temel unsurlarından biri haline gelmiştir. Dini çoğulculuğun hâkim olduğu bu ortamda, dini gruplar yalnızca inanç sistemleriyle değil, aynı zamanda ideolojik farklılıklarıyla da dikkat çekmektedir. Birleşik Devletleri'ndeki bu ideolojik farklılık, aynı zamanda siyasal parti eğilimlerinde de etkili olmuştur. Bu kapsamda dini gruplar liberal ve muhafazakâr olmak üzere iki ana kategoride incelenmiştir. Liberal ve muhafazakâr gruplar, kendi içerisinde daha katı ve ılımlı eğilimleri de barındırmaktadır. İlimli ve katı eğilimlerin arasındaki ayrışma bazı sosyal meselelerinde daha yüksek bazında daha düşük olabilmektedir. Amerika

Birleşik Devletleri'ndeki ideolojik farklılaşmanın yüksek olduğu kürtaj meselesi, din ve devlet ilişkileri açısından oldukça önemlidir.

Din ve Devlet ilişkileri bağlamında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kürtaj politikalarına yönelik yapılan bu çalışma, muhafazakâr eğilimin devlet politikalarındaki etkisini incelemektedir. 20. yüzyılın başlarına kadar siyasi bir mesele olarak görülmeyen kürtaj meselesi toplum arasında gizli ve ahlak dışı olarak görülmüştür. İkinci Dünya Savaşı, ilerleyen tıbbi ve teknolojik gelişmeler gibi küresel ölçekte gerçekleşen bazı olaylar, kürtaj tartışmalarını da dönüştürmüştür. Savaşın ardından, kadınların toplumdaki rolleri yeniden sorgulanmaya başlanmış, kadınların eşitlik ve özgürlük talepleri daha güçlü bir şekilde dile getirilmiştir. 20. yüzyılın ortalarına doğru ise kürtaj, kadının bedeni üzerinde söz hakkına sahip olması gereken bir bireysel hak olarak savunulmaya başlanmıştır. Bu süreç ile kürtaja yönelik Now, Planned Parenthood gibi çeşitli sosyal organizasyonlar oluşturulmuş ve kürtajın yasal veya yasa dışı sayılması ile ilgili farklı argümanlar geliştirmişlerdir. Kürtajın yasa dışı sayılmasını savunan gruplar, daha çok muhafazakâr ve kutsal kitaba dayanan argümanlar geliştirirken, kürtajın yasal olmasını savunan seküler gruplar, argümanlarını daha çok kadın hakları üzerinden kurmuştur.

20. yüzyılın ortalarından itibaren, özellikle Evanjelik Hristiyanlar ve Katolikler gibi dini topluluklar, kürtajı ahlaki bir suç olarak görmüş ve bu konuda kamuoyuna yönelik güçlü bir mesaj vermiştir. Bu doğrultuda kürtajın ruhsal ve etik boyutlarına dair görüşlerini dile getirerek, yasaların değiştirilmesi için siyasi baskılar oluşturmuşlardır. Yahudiler ve bazı liberal Protestanlar gibi dini gruplar ise kadının kararına bırakılması gerektiği görüşünü desteklemiştir. Liberal Protestanlar gibi bazı dini gruplar ise, kadının kararına bırakılması gerektiği görüşünü desteklemiştir.

Her ne kadar dini kurumlardan bazıları kürtaj konusundaki görüşünü açıkça belirtmiş olsa da bazen dini grup üyesi üyeleri bu görüşü desteklememektedir. Bu kapsamda çalışmamızda, dini kurumun ideolojik yaklaşımı ile üyesinin ideolojik yaklaşımı arasında etkileyici bazı faktörleri inceledik. Bu doğrultuda, bireylerin dini kurumlarına olan yakınlıkları, dindarlık düzeyleri ve kiliseye katılımları gibi önemli etkenlerin, bu görüşlerde belirleyici rol oynadığını Pew Research Center'ın anket çalışması üzerinden analiz ettik. Grup üyelerinin dini ritüellere katılım düzeyleri ile

kürtaj konusundaki görüşleri arasında belirgin bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Düzenli olarak ayinlere katılan bireyler, kürtaj konusunda genellikle daha muhafazakâr bir tutum sergilerken, ayinlere daha az katılanlar daha liberal bir yaklaşım benimsemektedir. Bu durumda, bireyin dini bağlılık düzeyi, dini öğretileri benimseme gibi faktörler önemli bir rol oynamaktadır.

1973 yılı Roe v. Wade Kararı kürtaj tartışmalarında dönüm noktası olmuştur. Bu kararla kürtaj ilk defa, anayasal bir hak olarak tanınmıştır. Ancak bu gelişme kürtaja karşı olan muhafazakâr gruplar arasında büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Özellikle Evanjelistler karara karşı mücadele etmeye başlamış ve kürtajın yasaklanması için siyasi baskılar oluşturarak, Cumhuriyetçi Parti ile yakın bir ilişkiye girmiştir. Bu doğrultuda 1980 yılında başkanlık seçimlerinde kürtaj karşıtı söylemleri ile dikkat çeken Ronald Reagan, Cumhuriyetçi Parti'nin kürtaj kimliğinin temelini de atmıştır. Buna karşılık, liberallerin desteğini alan Demokrat Parti, kürtaj haklarının savunan politikaları desteklemiş ve parti kimliği ile özdeşleştirmiştir. Genel olarak, kürtaj karşıtlığı pozisyonu ve politikaları Cumhuriyetçi Parti tarafından, kürtaj hakları Demokrat Parti tarafından savunulan bir hal almıştır.

Bu doğrultuda bu çalışmada partilerin kimlikleri ile özdeşleşen kürtaj yaklaşımlarının parti taraftarına etkisi ve taraftarların dindarlık düzeyleri ile kürtaj yaklaşımları arasındaki ilişkisi incelenmiştir. Bu kapsamda eyaletlerdeki dini aidiyet ve dindarlık dereceleri ile eyaletlerdeki kürtaj kısıtlamaları arasında önemli bir bağlantı vardır. Bu nedenle dini kimlik, eyaletlerde uygulanan politikaların şekillenmesinde önemli ve belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu doğrultuda dindarlık düzeyi yüksek olan bireylerin kürtaja karşı daha olumsuz tutumlar geliştirme eğilimindedir. Bu durum, dindar bireylerin kürtaj kısıtlamalarını destekleyen politikaları ve yasa tekliflerini daha fazla desteklemesine neden olmaktadır. Dolayısıyla eyalet yasaları ve partilerin yasa önerilerini de etkilemektedir. Dindarlık ve kürtaj kısıtlamaları ile ilişkiyi somut olarak inceleyebilmek adına Pew Research Center Araştırma Merkezi'nin, Gallup'ın ve Guttmacher Enstitüsü'nün araştırma ve anket verilerinden faydalanılmıştır. Bu veriler doğrultusunda dindarlık oranının en yüksek olduğu güney batı ve güney doğu eyaletleri genel olarak kürtajın en kısıtlayıcı olduğu eyaletlerdir. Dindarlık oranının orta ve orta üstü olduğu Batı Merkez ve Doğu

Merkez bölgelerinde ise kürtaj kısıtlaması nispeten daha azdır. Pasifik ve New England gibi dindarlık oranının en az olduğu bölgelerde ise genel olarak kürtaj hakkının en çok korunduğu eyaletlerdir. Sonuç olarak eyaletlerin dinî bağıllık düzeyleri ile eyaletlerdeki kürtaj kısıtlamaları arasında önemli bir ilişki olmakla beraber dini kimlik ve dindarlık düzeyleri belirleyici bir faktördür.

Ayrıca eyaletlerdeki kürtaj kısıtlamaları ile ulusal partilerin seçim haritaları arasında da belirgin bir benzerlik bulunmaktadır. 2020 Amerika Birleşik Devletleri başkanlık seçim sonuçlarına göre, Cumhuriyetçi Parti'nin zafer kazandığı eyaletler, genellikle kürtaj politikalarının en kısıtlayıcı olduğu eyaletlerdir. Buna karşın, Demokrat Parti'nin zafer kazandığı eyaletlerde kürtaj politikaları daha serbesttir. Başkanlık seçim sonuçları haritası incelendiğinde, Cumhuriyetçi Parti'yi destekleyen eyaletlerin büyük ölçüde güney bölgesinde yoğunlaştığı görülmektedir; bu aynı bölgedeki eyaletlerde ise kürtaj politikalarının en katı şekilde uygulandığı dikkat çekmektedir.

Yine aynı seçim haritasında Demokrat Parti kuzey doğu ve kuzey batı bölgelerindeki eyaletlerdeki zaferi ile kuzey doğu ve kuzey batı bölgelerindeki eyaletlerde kürtaj hakları daha serbesttir. Kürtaj ve ulusal partiler arasındaki ilişkiyi incelerken eyaletlerin kendi iç dinamiklerinin değiştiğini ve farklı etkenlerin de olabileceğini de unutmamak gerekir. İki harita arasında Alaska ve Montana gibi benzeşmeyen istisnai eyaletler de mevcuttur. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'ndeki seçim sonuçlarını etkileyen en önemli grubun kararsız seçmen olduğunu da unutmak önemlidir.

Ayrıca, kürtaj tartışmalarında dini grupların ve liderlerin yaklaşımları toplumun bazı kesimi için belirleyici bir etkisi olmuştur. Dindarlığın yüksek olduğu eyaletlerde, dini liderler ve dini kuruluşlar kürtaj politikası üzerinde çok güçlü bir etkiye sahiptir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde, muhafazakâr Hristiyan grupların yoğun olduğu eyaletlerde, dini liderlerin rolü kürtaj karşıtı politikalar arasında önemli bir ilişki vardır. Evanjelistler'in güçlü olduğu Güney eyaletler kürtaj karşıtı hareketlerin başını çekmiştir. Kuzey Karolina gibi bazı eyaletlerde kürtaj karşıtlığı kilise merkezli bir aktivizm üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Kürtaj karşıtı kiliseler arasında Katolik Kilisesi, Doğu Ortodoks Kilisesi, Mormon Kilisesi ve Evanjelik Hristiyanlar yer almaktadır. Bu grup kürtajın istisnai bir durum olmaksızın gerçekleştiremeyeceğini savunmakta ve kürtaja karşı en katı tutum içerisinde yer almaktadır. 20. yüzyılın sonlarına doğru Birleşik Metodist Kilisesi, Episkopal Kilisesi, Presbiteryen Kilisesi, Birleşik Kilisesi (United Church of Christ) gibi bazı kiliseler annenin sağlık, tecavüz ve ensest gibi istisnai durumlarda karar verme hakkını desteklemekte ve daha ılımlı bir eğilime evrilmiştir. Aynı şekilde bazı kilise mensupları kilisenin katı kürtaj yaklaşımının aksine daha ılımlı bir yaklaşım benimseyenler de olmuştur. Katolik Kilisesi'nin bazı genç mensuplarının bir kısmı kürtaja yönelik daha esnek bir tavır benimsemişken bazıları ise tamamen serbest olması gerektiğini savunmuştur. Bu noktada başka önemli birleşenlerin olması da etkili olmuştur. Genel olarak değerlendirdiğimizde Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Katolikler, sosyal adalet konularında (göçmen hakları, yoksulluğun azaltılması) Demokrat Parti'ye, kültürel ve ahlaki konularda ise (kürtaj karşıtlığı, dini özgürlük) Cumhuriyetçi Parti'ye yakın durmaktadır. Bu sebeple kürtajla birlikte belirleyici diğer unsurların olduğu da muhakkak göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Roe v. Wade kararı sonrasındaki süreçte, kürtaj tartışmaları, muhafazakâr ve liberal gruplar arasında giderek derinleşen bir siyasal kutuplaşmaya yol açmıştır. Bu kutuplaşma, her iki grubun içindeki uzlaşmacı eğilimi azaltırken kürtajı toplum içerisinde ideolojik bir farklılaşma meselesine dönüştürmüştür. Özellikle 1980 sonrasında siyasete aktif katılım gösteren Evanjelistler, devlet politikalarında muhafazakâr eğilimin artmasında önemli bir rol almışlardır. Cumhuriyetçi Parti başkanları, kürtajın kısıtlanması gerektiğini savunarak, muhafazakâr bir toplum yapısının oluşturulması gerektiğini vurgulamıştır. Evanjelistlerle yakın ilişkiler kuran Ronald Reagan, George H. W. Bush, George W. Bush ve Donald Trump muhafazakâr duruş sergileyerek din devlet ilişkisi ayrılığı ilkesinin sınırlarını esnetmişlerdir.

Özellikle 2022 yılında görülen *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization* Davası ile, devlet politikalarındaki muhafazakâr eğilimin etkisinin daha da hissedilmiş ve çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. Bu davayla beraber kürtajın anayasal güvencesi ortadan kalkmış ve eyaletlerin hakimiyetine bırakılmıştır. Bu kararın sonrasında bazı eyaletler kürtajı tamamen yasaklarken, diğerleri bu hakkı korumaya yönelik yasalar

çıkarmıştır. Bu karar, Amerika'daki muhafazakâr eğilimlerin ne kadar güçlü bir şekilde etkisini gösterdiği bir dönüm noktası olmakla beraber Amerikan politikalarında ideolojik farklılaşmayı derinleştirmiştir.

Trump, 2024 başkanlık seçimlerine yönelik kürtaj politikalarını belirlerken, *Dobbs* kararından sonraki eleştiriler sonrasında ifadelerini yenilemiş, kürtajın ulusal düzeyde yasaklanmasına karşı çıkmış ve hem muhafazakâr hem de liberal uzlaşmacı kesimlerin desteğini kazanmaya çalışmıştır. Bu yenileme, daha geniş bir seçmen kitlesine hitap etmeyi amaçlasa da bu değişimin etkileri başkanlık dönemindeki uygulamalarıyla daha net bir şekilde görülecektir. Trump'ın kürtaj konusundaki pozisyonu, seçildikten sonra uygulayacağı politikalarla daha netleşecek olup, muhafazakârlar ile liberaller arasındaki ilişkiyi nasıl yöneteceği bu süreçteki en önemli faktörlerden biri olacaktır.

KAYNAKÇA

- Albayrak, Hafize Şule: “Amerika Birleşik Devletleri’nde Din- Devlet İlişkileri: Sosyal Bir Analiz”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012.
- Albayrak, Hafize Şule: **ABD’de Din ve Devlet İlişkileri**, İstanbul, İz Yayıncılık, 2018.
- American Civil Liberties Union: “Access Denied: Origins of the Hyde Amendment and Other Restrictions on Public Funding for Abortion.” (Çevrimiçi) <https://www.aclu.org/other/access-denied-origins-hyde-amendment-and-other-restrictions-public-funding-abortion?redirect=access-denied-origins-hyde-amendment-and-other-restrictions-public-funding-abortion> , 8 Şubat, 2017
- Ataman, Kemal: Sivil Din, Tübitak Bilim ve Toplum Başkanlığı Popüler Bilim Yayınları, (Çevrimiçi) https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/sivil_din 22 Mayıs 2024.
- Bauberot, Jean: **Laiklik ile Akıl Arasında 1905-2005**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004
- BBC: US Election 2020, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/news/election/us2020/results> 18 Eylül 2024.
- Bellah, Robert N.: **Civil Religion in America**, CambridgeThe MIT Press, 1988,

- Cloudfront: “United States Court Of Appeals For The Fifth Circuit”, (Çevrimiçi)
<https://dm1119z832j5m.cloudfront.net/public/2022-07/Whole-Women-s-Health-v-Cole-2014-11-10-Amicus-Brief.pdf>, 10 Kasım 2014.
- Copelon, Rhonda and Law, Sylvia A.: “Nearly Allied to Her Right to Be” Medicaid Funding for Abortion: The Story of Harris v. McRae,” (Çevrimiçi) www.law.nyu.edu 22 Mayıs 2024.
- Çaha, Ömer: Amerikan Modeli: İnanç ile Özgürlüğün Buluşması, Liberal Düşünce Yayınları, 2003
- Çevrimiçi, https://act.reproductivefreedomforall.org/a/alito-recusal-investigation-petition?ms=web_cul_scju_20240522takeactionpage 22 Mayıs 2024.
- Çevrimiçi, <https://www.youtube.com/@LiveActionFilms/playlists> 25 Mayıs 2024.
- Çevrimiçi, <https://sbaproflife.org/lifeontheballot/born-alive-abortion> 25 Mayıs 2024.
- Çevrimiçi, <https://nrlc.org> 26 Mayıs 2024.
- Çevrimiçi, <https://www.all.org/stopp> 26 Mayıs 2024.
- Daynes, Byron W. and Tatalovich, Raymond: “Religious Influence and Congressional Voting on Abortion,” **Journal for the Scientific Study of Religion**, Jun., 1984, Vol. 23, No.2, s. 197-200 (Çevrimiçi) : <https://www.jstor.org/stable/1386109>

- Demircan, Gülçin: **Amerikan Yüksek Mahkemesinin Roe v. Wade Kararı ve Karardan Dönülmesinin Muhtemel Etkileri**, Ankara, Asos Yayınevi, 2022.
- Gallup: Abortion Trends by Party Identification, Gallup: <https://news.gallup.com/poll/246278/abortion-trends-party.aspx>
- Gallup: The Religious Regions of the U.S., (Çevrimiçi) <https://news.gallup.com/poll/232223/religious-regions.aspx> 9 Eylül 2024.
- Gerais, Reem: “The Hyde Amendment of 1976,” Embryo Project Encyclopedia (2017-06-28), (Çevrimiçi) <https://hdl.handle.net/10776/11876> 29 Mayıs 2024.
- Gomez, Ivette, “10 Things to Know About Abortion Access Since the Dobbs Diep Karen, Felix, Decision,” (Çevrimiçi) <https://www.kff.org/policy-watch/10-things-to-know-about-abortion-access-since-the-dobbs-decision/> 5 Haziran 2024.
- Greenhouse, Linda “New Questions About Backlash”, **The Yale Law Journal**, ve Siegel, Reva B.: JUNE 2011, Vol. 120, No. 8 (HAZİRAN 2011), s.2033-2078. Before (and After) Roe v. Wade:
- Gur-Arie, Rachel: “Skinner v. Oklahoma (1942),” Embryo Project Encyclopedia (2016-08-27), (Çevrimiçi) <https://hdl.handle.net/10776/11350> 21 Haziran 2024.
- Hand, Carol: **Abortion: Interpreting the Conclusion**, Rosen Publishing Group, 2014

- Higginbotham, Victoria: “Gonzales v. Planned Parenthood Federation of America, Inc. (2007)”. Embryo Project Encyclopedia (2018-06-01). ISSN: 1940-5030 (Çevrimiçi) <https://hdl.handle.net/10776/13066> 22 Haziran 2024.
- Hoffmann, John P. and Sherrie Mills Johnson: “Attitudes toward Abortion among Religious Traditions in the United States: Change or Continuity?” **Sociology of Religion**, C: 66, S: 2, 2002, s. 161-182., (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.2307/4153084> 22 Haziran 2024.
- Horwitz, Rainey and Higginbotham, Victoria: “United States v. Milan Vuitch (1971)”. Embryo Project Encyclopedia (2020-01-13), (Çevrimiçi) ISSN: 1940-5030 <https://hdl.handle.net/10776/13142> 22 Haziran 2024.
- Horwitz, Rainey: “Jane Elizabeth Hodgson (1915–2006),” Embryo Project Encyclopedia (2017-06-28). ISSN: 1940-5030, (Çevrimiçi) <https://hdl.handle.net/10776/11882> 22 Haziran 2024.
- Jones, Jeffrey M.: “Supreme Court Trust, Job Approval at Historical Lows,” (Çevrimiçi) Supreme Court Trust, Job Approval at Historical Lows (gallup.com) 28 Mayıs 2024.
- Karrer, Robert N.: “The Pro-Life Movement and Its First Years under ‘Roe’”, **American Catholic Studies**, 2011, No. 4, s. 47-72.
- Kuru, Ahmet: **Pasif ve Dışlayıcı Laiklik; ABD, Fransa ve Türkiye**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011.
- Lipka, Michael: “A closer look at Republicans who favor legal abortion and Democrats who oppose it,” (Çevrimiçi) <https://www.pewresearch.org/short-reads/2022/06/17/a-closer-look-at-republicans-who-favor-legal-abortion-and-democrats-who-oppose-it/>, 17 Haziran, 2022.

- Masci, David: “Where major religious groups stand on abortion”, (Çevrimiçi) <https://www.pewresearch.org/short-reads/2016/06/21/where-major-religious-groups-stand-on-abortion/>, 21 Temmuz, 2016.
- McBrideMcrides, Dorothy E. and L.Keys Jennifer: **Abortion in the United States**, Santa Barbara, California, ABC-CLIO, LLC, 2018.
- Medoff, Marshall H., and Dennis, Christopher: “TRAP Abortion Laws and Partisan Political Party Control of State Government,” **American Journal of Economics and Sociology**, 2011, C: 70, S: 4, s. 951–973.
- Meirer, Kenneth J., Haider-Markel, Donald P., Stanislawski, Anthony J. and Mcfarlane Deborah R.: The Impact of State-Level Restrictions on Abortion, Duke University Press on behalf of the Population Association of America Stable, (Çevrimiçi) URL: <https://www.jstor.org/stable/2061763> 15 Temmuz 2024.
- Monsma, Stephan v. and Soper, J. Christopher: **The Challenge of Pluralism: Church and State in Five Democracies**, Rowman & Littlefield Publishers, 2009.
- Newport, Frank and Saad, Lydia: “Religion, Politics Inform Americans' Views on Abortion”, (Çevrimiçi) <https://news.gallup.com/poll/22222/religion-politics-inform-americans-views-abortion.aspx> 3 Nisan,2006.
- Now: “Reproductive Rights and Justice”, (Çevrimiçi) <https://now.org/issues/abortion-rights-reproductive-issues/> 28 Mayıs 2024.

Pew Research Center:	“Importance of religion in one’s life”, (Çevrimiçi) https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/importance-of-religion-in-ones-life/#social-and-political-views 22 Nisan 2024.
Pew Research Center:	“Religions in America”, (Çevrimiçi) https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/ 22 Nisan 2024.
Pew Research Center:	“Political ideology among Evangelical Protestants”, (Çevrimiçi) https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/religious-tradition/evangelical-protestant/ Orthodox 22 Nisan 2024.
Pew Research Center:	“Political İdeology among Orthodoxs Christians”, (Çevrimiçi) https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/religious-tradition/orthodox-christian/ 22 Nisan 2024.
Pew Research Center:	“Political İdeology among Catholics”, (Çevrimiçi) https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/religious-tradition/catholic/ 22 Nisan 2024.
Pew Research Center:	“Political ideology among Mormons”, (Çevrimiçi) https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/religious-tradition/mormon/ 22 Nisan 2024.
Pew Research Center:	“Political ideology among Mainline Protestants”, (Çevrimiçi) https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/religious-tradition/mainline-protestant/ 22 Nisan 2024.

- Pew Research Center: “Political ideology among Jews”, (Çevrimiçi)
<https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/religious-tradition/jewish/> 22 Nisan 2024.
- Pew Research Center: “Political ideology among Muslims”, (Çevrimiçi)
<https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/religious-tradition/muslim/> 22 Nisan 2024.
- Pewresearch: “America’s Abortion Quandary,” (Çevrimiçi)
https://www.pewresearch.org/religion/2022/05/06/americas-abortion-quandary/pf_05-06-22_abortion-views_0_9/ 6 Mayıs,2022
- Pewresearch: “Religion in America:U.S. Religious Data, Demographics and Statistics,” (Çevrimiçi)
<https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/> 22 Nisan 2024.
- Pewresearch: “The rise of religious ‘nones’ looks similar in data from Pew Research Center”,(Çevrimiçi)
https://www.pewresearch.org/religion/2022/09/13/how-u-s-religious-composition-has-changed-in-recent-decades/pf_2022-09-13_r 8 Eylül 2022.
- Pewresearch: “Views about abortion”, (Çevrimiçi)
<https://www.pewresearch.org/religious-landscape-study/database/views-about-abortion/> 22 Nisan 2024.
- Planned Parenthood: “Above and Beyon Annual Report”, (Çevrimiçi)
https://cdn.plannedparenthood.org/uploads/filer_public/ce/f6/cef6efdb-919a-4211-bb5c-ce0d61fda7f5/2024-ppfa-annualreport-c3-digital.pdf , 2022-2023, 22 Mayıs 2024.

- Presidency: The American Presidency Project, (Çevrimiçi) https://www.presidency.ucsb.edu/advanced-search?field-keywords=abortion&field-keywords2=&field-keywords3=&from%5Bdate%5D=&to%5Bdate%5D=&person2=&items_per_page=25 8 Eylül 2024.
- Prochoice: “Mission & Leadership”, (Çevrimiçi) <https://prochoice.org/about/mission-leadership/> 2 Temmuz 2024.
- Quiñones, Kate: “How to Watch the March for Life 2024: EWTN’s Coverage Schedule”(Çevrimiçi) <https://www.ncregister.com/cna/how-to-watch-the-march-for-life-2024-ewtn-s-coverage-schedule> , 17 Ocak, 2024.
- Reproductivefreedomforall: “NARAL Pro-Choice America Launches Ad Campaign Targeting Trump For Exploiting the Covid-19 Crisis to Ban Abortion”, <https://reproductivefreedomforall.org/news/naral-pro-choice-america-launches-new-ad-campaign/>, 15 Nisan, 2020.
- Reproductiverights : “June Medical Services, LLC, v. Russo”, (Çevrimiçi) <https://reproductiverights.org/case/scotus-june-medical-services/> 25 Mayıs 2024.
- Rohlinger, Deana A.: “Framing the Abortion Debate: Organizational Resources, Media Strategies, and Movement-Countermovement Dynamics”,**The Sociological Quarterly**, 2002, C: 43, S: 4, s.479–507.
- Seward, Sheraden: **Griswold v. Connecticut (1965)**, Embryo Project Encyclopedia (2008-09-02), (Çevrimiçi) ISSN: 1940-5030 <https://hdl.handle.net/10776/1940> 25 Temmuz 2024.

- Seward, Sheraden: **Eisenstadt v. Baird (1972)**, Embryo Project Encyclopedia (2008-12-03), (Çevrimiçi) ISSN: 1940-5030 <https://hdl.handle.net/10776/1941> 25 Temmuz 2024.
- Smith, Gregory A.: “Like Americans overall, Catholics vary in their abortion views, with regular Mass attenders most opposed”, (Çevrimiçi) <https://www.pewresearch.org/short-reads/2022/05/23/like-americans-overall-catholics-vary-in-their-abortion-views-with-regular-mass-attenders-most-opposed/> , 23 Mayıs, 2022
- States: “Interactive Map: US Abortion Policies and Access After Roe”, (Çevrimiçi) <https://states.guttmacher.org/policies/> 29 Mayıs 2024.
- Tocqueville, Alexis De: **Amerika’da Demokrasi**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2016.
- Voegeli, William J.: “A Critique of the Pro-Choice Argument”, **Cambridge University Press for the University of Notre Dame du lac on behalf of Review of Politics**, Oct., 1981, Vol. 43, No. 4, s. 548-561.
- Walters, Mike: “Abortion, National Highlights Inc.” 2016. ProQuest Ebook Central, (Çevrimiçi) <http://ebookcentral.proquest.com/lib/istanbul-ebooks/detail.action?docID=5014673> 22 Eylül 2024.
- Wilcox, Clyde and Robinson, Carin: **Onward Christian Soldiers?**, New York, Westview Press, 1996.
- Wm. Alex McIntosh, and Alston, J. P.: “Acceptance of Abortion among White Catholics and Protestants, 1962 and 1975”, **Journal for the Scientific Study of Religion**, 1997, C: 16, S: 3. s. 295-303.

- Yıldırım, Onur: “Amerika’da Dinin Siyaset Üzerindeki Etkisi”, **Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi**, C: 1, S:2, s. 91-108.
- Yılmaz, Hakan: “Evanjelik Hareketin ABD Siyaset Kurumundan Dinî Talepleri Üzerine Bir İnceleme”, **Oksident**, 2020, C: 2, S: 1, s. 27-58.
- Ziegler, Mary: **Abortion and The Law in America Roe v. Wade To The Present**, Cambridge University Press, 2020.
- Ziegler, Mary: “The Framing Of A Right To Choose: Roe V. Wade And The Changing Debate On Abortion Law”, **Law and History Review**, 2009, C: 27, S: 2, s. 281-330.